

PLANINSKI VESTNIK

LETNIK LXXV

1895 1975

9
1975

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Prof. Drago Ulaga	Hoja — šport naš vsakdanji	513
Marjan Osterman	Alpinistove počitnice	519
Milan Natek	Drago Meze, porečje Kokre v pleistocenu	525
Vitek Smolej	Nekaj stvari, ki ste jih pustili pri meni	528
Drago Korenini	Kako smo gradili bivač I v Veliki Dnini	534
Ing. Svetko Lapajne	Spomini na Cervin	538
Miro Suštersič	Doživetja v južnih stenah Kogla in Skute	543
Franc Bauman	Tri smeri v Centralnih Alpah	544
	Hrvatska odprava v Ande	546
Tomaž Gorenc	Na Socerb	546
Ing. Josip Teržan	Vsak temen gozd ima svetel konec	548
Ing. Tomaž Banovec	Planinska organizacija in srednjeročni program za družbeni razvoj Slovenije in Jugoslavije	549
	Iz skupčine Planinske zveze Slovenije	550
	Ciril Verstovšek	552
	Jože Klanšek	553
	Društvene novice	554
	Alpinistične novice	557
	Varstvo narave	560
	Iz planinske literature	563
	Razgled po svetu	564

Naslovna stran:
 Na Vršiču
 Foto: Jože Dolničar

Poštšina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, dr. Tone Vrabec. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 100 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 160 din (9 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

proizvodnja alkoholnih in brezalkoholnih pijač, kmetijstvo in predelava, trgovina, izvoz-uvoz ter gostinstvo

namizna, visokokvalitetna, aromatizirana, peneča vina, žgane pijače; brezalkoholne pijače (cockta, jupi, coca-cola, schweppes, sadni sokovi); kmetijski proizvodi in grozdje, sadje, živina...

SLOVIN

Ljubljana, Frankopanska 18

tovarna pohištva

lipa

ajdovščina

phone: (065) 73-010, 73-011
 cable: lipa ajdovščina
 telex: 34340 yu lipa

vam nudi:

- kuhinjsko pohištvo LUCIJA, TANJA, LIPA
- kolonialno garniturno pohištvo TENNESSEE, MARYLAND, JEFFERSON
- moderno komponibilno pohištvo DOMUS
- sedežne garniture NORD

HOJA – ŠPORT NAŠ VSAKDANJI

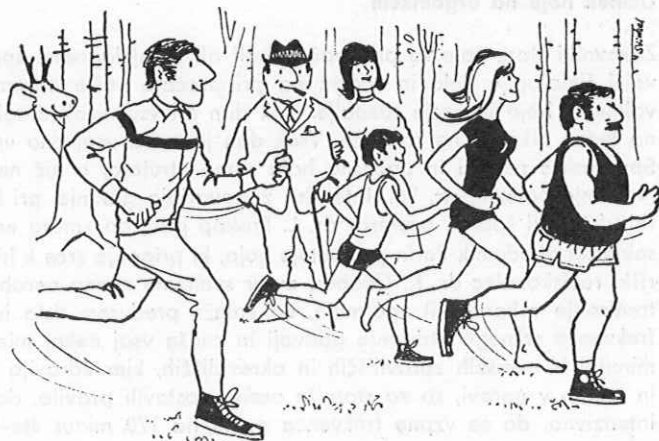
PROF. DRAGO ULAGA

sodočni telesni človeški kulturi vse bolj uveljavljamo misel, da je hoja najbolj človeška telesna vaja in da je narava naše skupno vadišče. Skupno vadišče vseh tistih, ki smo se s pridobitvami civilizacije naravi odtujili, pa se spet vračamo na trate, polja, gozdove, hribe in vode kot privrženci hobilnih športov, kot ljubitelji smučanja, atletike, iger z žogo, plavanja, čolnarjenja, vadbe na trimskih stezah in podobnega.

S plavanjem ali na primer smučanjem se ukvarjamo le občasno, tudi visoke gore obiskujemo samo kdaj pa kdaj, po cestah in drugih poteh pa hodimo vsak dan. Razen vsakdanjega dela je vsakdanja hoja po opravkih za veliko večino ljudstva edina gibalna aktivnost. Hodimo v vseh življenjskih obdobjih, tudi v visoki starosti, zato je še posebej pomembno, kako hodimo, kako hitro, kako vztrajno in kakšen je naš odnos do tedaj naše najbolj človeške in najbolj redne telesne vadbe.

Desetletja dolgo smo pri urah šolske in društvene telovadbe samo korakali, prizadevali smo si predvsem za enotnost in strumnost, s sproščeno hojo v naravi pa so se ukvarjali planinci, lovci in posamezni atleti. Danes se zavedamo, da so prav v hoji še neizkoriščene možnosti množičnega telesnega utrjevanja in da pomeni pravilen odnos do hoje, zlasti do športne hoje v naravi prvi korak k vodilni dejavnosti v telesno kulturo. Ko bomo mladino pridobili za pravilno hojo in sploh za premagovanje težav v naravi, jo bomo hkrati že delno usposobili za tek, za tekalne igre in podobno. Začeti je treba pri začetku: najprej uglajenost in učinkovitost v hoji, potem šele tekanje, premagovanje ovir in podobno.

O pravilni hoji

Kakšna hoja je pravilna? Takoj naj pojasnimo, da ne mislimo na tekmovalno hojo, kakršno gojijo privrženci atletike, temveč na vsakdanjo hojo, ki naj bo pravilna, to je ekonomična glede na potrošnjo energije in lepa za oko. Seveda pa mislimo tudi na hojo kot sredstvo za redno treniranje, za zdravje, za razvijanje telesne sposobnosti. Znano je, da ima vsakdo v hoji kaj posebnega, svoj stil, kakor je pravilno ugotovil že Honoré de Balzac v svoji znameniti razpravi »O teoriji hoje« (1833). Treba je veliko vaje, piše ta veliki avtor, da pridemo v hojo do uglajenosti. »Boginja se razodeva po hoji«, je zapisal Vergil. Podobno se je izrazil L. N. Tolstoj, ko je hvalil prikupnost Ane Karenine. »Držala se je nenavadno vzravnanost,« je zapisal, »in hodila z lahkimi koraki, po katerih se je njena hoja razlikovala od hoje drugih svetских dam.«

O stilu pravimo v športu da je individualno izpopolnjena tehnika v gibanju izurjenega tekmovalca in da je subjektivno izražanje poedinca v hoji, teku, smučanju, plesu itd. Najprej pa nas mora kajpada zanimati tehnika pravilne hoje. Pod tehniko razumemo v športu racionalni način gibanja, primeren nalogi in okoliščinam. Da bi hodili pravilno, moramo upoštevati nekatera splošna pravila:

- drža telesa naj bo naravno vzravnanost (ne sklonjena),
- premikanje nog naravnost naprej (brez opletanja),
- stopalo se postavlja po tleh v zaporedju peta – prsti (velja za hojo po ravnem),
- postavljanje stopal skoraj vzporedno (ne preveč na ven),
- pozibavanje naj bo omejeno na minimum, ki ga terja ritmika gibanja,
- spremljava z rokami je smotrna, ustreza tempu in dolžini koraka.

Za uglajeno hojo, ki sodi med smotre gibalnega izobraževanja v mladosti, je treba veliko vaje. Veliko je treba hoditi po prožnih stezah in v pravilni obutvi. Glede obutve je zlasti važno, da ni peta niti previsoka niti preozka niti preveč trda. Čim bolj je podobna človeški peti, tem bolj ustreza namenu. Naj opozorimo na boste olimpijske zmagovalce v maratonskem teku in na tekmovalce v hoji, ki smejo imeti samo do 13 mm višjo peto od podplata. Še glede tehnike pri hoji: »Obvladaj tehniko popolnoma, potem pa pozabi nanjo in bodi naraven« (Ana Pavlova). Ta misel, namenjena umetnikom-plesalcem, velja tudi za hojo slehernika.

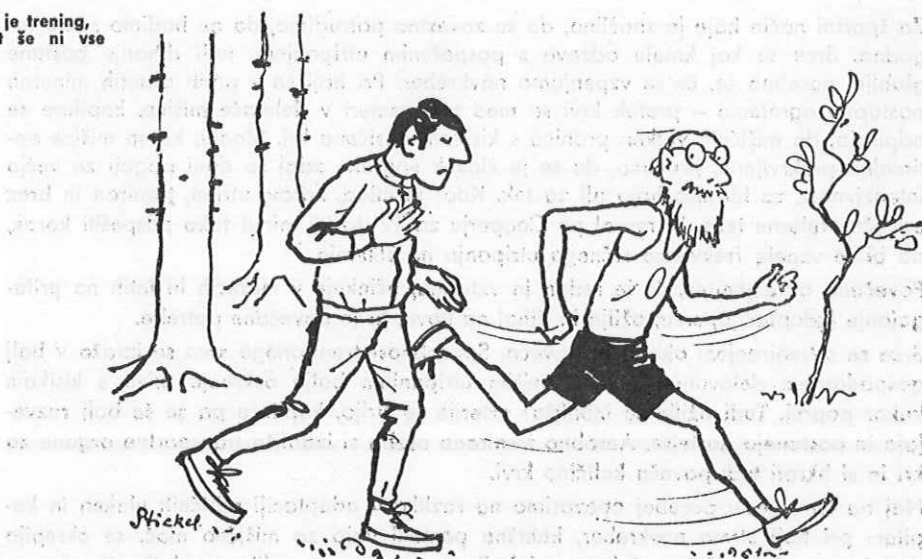
Kakšna pa naj bo hitrost? Če gre za to, da hodimo racionalno in potrošimo kar najmanj energije, je optimalni tempo 90 m na minuto, kar pomeni 5,4 km na uro. Če pa gre za treniranje, na primer za krepitev srca in usposabljanje ožilja, se je treba potruditi in hoditi znatno hitreje. Primer: zelo hitra hoja na 5 km (v 40 min) je fiziološko več vredna kakor igranje golfa na 18 lukenj, pri katerem smo prehodili 6 km v 5 urah.

Učinek hoje na organizem

Zdravniki stare šole so priporočali bolj ali manj lagodne sprehode, sodobni raziskovalci fiziologije dela in športa pa priporočajo večje obremenitve: daljši korak, živahnjšo hojo in večje razdalje vsak dan ali vsaj vsak drugi dan. »Sprostitiv enkrat na teden nikakor ne zadošča. Vsak dan je treba vsaj eno uro hoditi, teči, telovaditi. Sprehodi s počitki in počasna hoja samo utrujajo, a nič ne hasnejo« (dr. M. Jerše, Notranje bolezni, str. 96). Internisti zagovarjajo gibanje, pri katerem se je treba spotiti, dunajski športni profesor dr. L. Prokop piše, da »mora enkrat na dan zaškripati«, sovjetski akademik Parin pa svetuje hojo, ki priganja srce k hitrejšemu utripanju. Ameriški raziskovalec dr. K. Cooper, avtor svetovne znane aerobike (moderne metode za treniranje v kondiciji) ugotavlja, da zaleže predvsem tista intenzivnost, pri kateri se frekvenca srčnega utripanja podvoji in znaša vsaj nekaj minut dolgo 150 utripov na minuto. V nemških zdraviliščih in okrevališčih, kjer zdravijo med drugim tudi s hojo in tekom v naravi, so za starejše osebe postavili pravilo, da mora biti gibanje tako intenzivno, da se vzpne frekvenca pulza na 170 minus število let. Sedemdesetletnik

Trening je trening,
mladost še ni vse

bi moral potemtakem nekaj minut tako hitro hoditi (ali teči), da bi mu bilo srce s hitrostjo 100/min. Iz povedanega sledi, da je lahko hoja enakovredno sredstvo za treniranje v teku, plavanju, veslanju in igrah z žogo, s pogojem seveda, da se potrudimo.

Kako učinkuje sistematična, to je redna in vztrajna vadba hoje na človeški organizem? S treniranjem postane človek močnejši, odpornejši, vzdržljivejši in izgubi odvečno tolščo. Mišice se okrepijo, zlasti na nogah. Gre za hipertrofijo, ko prejemajo pri hoji aktivne mišice več hrane in se dotlej nerazvita mišična vlakna okrepijo. Pri hoji navkreber povečuje človek svojo odzivno in repetitivno moč, pri hoji navzdol pa si razvija amortizacijsko moč. Najugodnejši čas za treniranje mišic je med adolescenco, možno pa je izboljšati zanemarjene mišice tudi v zrelih letih in celo v starejših letih. Če hodi človek s palico, z eno ali dvema, kar je priporočljivo zlasti za starejše, si krepi tudi mišice rok in ramenskega obroča. Taka hoja je glede učinka na skeletne mišice enakovredna najbolj mnogostranskemu športu, to je hoji in teku na smučeh. Za sklepni hrustanec v gležnjih, kolenih, kolkih itd. pomeni hoja vzpodbudo za izločanje sklepne maže (sinovije). Tako pronicajo raztopljena hranila skozi gosta medstaničnino do celic. Pogoji za ugoden učinek na vzdrževanje hrustanca pa je ustrezna obutev in pravilna tehnika hoje. Hoja v obutvi s trdimi petami učinkuje neugodno na sklepni hrustanec, vezno tkivo in pokostnico, posebej še, če stopamo po trdem svetu. Raziskovalci, ki so merili sunke pri stopanju po različni podlagi, so ugotovili, da je zlasti ubijajoča hoja po asfaltu in tartanu. Naglasili so, da bi se morali pri oblikovanju obutve v večji meri ozirati na zdravje človeka (Unold). Treba je hoditi po prožnem svetu ali pa si oskrbeti »preprogo« pod stopalo (volnene nogavice, unošeni čevlji z usnjenim podplatom in prožno rebrasto podlago). Švedi so šli v tem pogledu še korak naprej: vse trimske steze so napravili prožne, posuli so jih z mešanico žaganja in mivke.

Za šport je značilna težnja po višjih dosežkih

Za šport je značilna prizadevnost (hitreje, višje, močnejše!) – težnja po višjih dosežkih. Pri hoji, kakršno imamo v mislih, ne gre predvsem za merljiv čas na opravljeni poti, temveč za fiziološki učinek na organe, predvsem na dihalo, srce in ožilje. Tako je treba hoditi, da se vsaj nekoliko zasopemo – znamenje, da se poraja v mišičnem tkivu lakota po kisiku.

Za športni način hoje je značilno, da se zavestno potrudimo, da ne hodimo samo lagodno. Srce se kaj kmalu odzove s pospešenim utripanjem, tudi dihanje postane globlje, posebno še, če se vzpenjamo navkreber. Pri hoji se v prvih desetih minutah postopno ogrejemo – pretok krvi se med tem usmeri v delujoče mišice, kapilare se odpirajo, do mišičnih vlaken pronica s kisikom nasičena kri. Stanju, ko so mišice optimalno prekrvljene, pravimo, da se je človek »ogrel«; zdaj so dani pogoji za večjo intenzivnost, za hitrejšo hojo ali za tek. Kdor je mlad, zdrav, utrjen, treniran in brez odvečne telesne teže, bi moral po Cooperju za 12 do 20 minut tako pospešiti korak, da bi se vzpela frekvenca srčnega utripanja na 150/min.

Povečana obremenitev, če je redna in vztrajna, učinkuje v mesecih in letih na prilagajanje (adaptacijo) srca, ožilja in dihal na nove, to je povečane potrebe.

Srce se s treniranjem okrepi in poveča. Sposobnost treniranega srca se izraža v bolj gospodarnem delovanju: s počasnejšim utripanjem bolje oskrbuje tkiva s kisikom kakor poprej. Tudi ožilje se izboljša: arterije se širijo, kapilare pa se še bolj razvejajo in postanejo gostejše. Aerobno trenirana oseba si izboljša transportne organe za kri in si hkrati tudi poveča količino krvi.

Naj na tem mestu posebej opozorimo na razliko v adaptaciji mišičnih vlaken in kapilar: pri hoji strmo navkreber, kakršna pomeni vajo za mišično moč, se okrepijo dotlej nerazvita mišična vlakna; pri hoji po ravnem na velike razdalje, ko gre za vzdržljivost, pa se izboljšajo pogoji za oskrbo mišic s kisikom – mreža kapilar se zgosti.

Prizadevna in pospešena športna hoja je med drugim tudi izvrstna dihalna vaja. Lakota po kisiku spodbuja k hitrejšemu in poglobljenemu dihanju. Prsni koš se širi, dihalne mišice se krepijo, povečuje se pljučna kapaciteta.

Idealna telesna teža

Sodobni človek trpi zaradi pomanjkanja gibanja (hipokinematoza!) tako tudi zaradi stresnih situacij, zlorabe poživil in preobilne hrane, katere posledice ja prevelika telesna teža. Ljubitelj narave, visok 170 cm, hodi v mladosti z lahkoto, če je njegova teža normalna, če znaša približno 70 kg. Ko pa z leti pridobi na teži, ko se zredi, nastopijo težave. Mišice začnejo že po četrtem desetletju slabeti, in tudi stopalni lok se z leti vse bolj »utrudi«. Zato se sodobni avtorji zavzemajo za »idealno telesno težo«. V čem je razlika? Normalno težo izraža število telesne višine minus 100 (170 cm visok moški naj bi tehtal približno 70 kg); idealna teža pa je za 10% nižja (v našem primeru bi morali odšteti 7 kg in bi znašala idealna teža potemtakem 63 kg). »Osnovno pravilo, po katerem se je treba ravnati, je: po 20. letu telesna teža ne sme več naraščati« (prof. dr. P. O. Astrand). Zdravniki klinike Mayo v ZDA priporočajo, da bi

Trenirati je treba postopoma, vsako priložnost za trening izrabiti: pot v službo, trgovino i. dr.; parkirajte tako, da boste morali hoditi vsaj 20 minut!

naj človek v dobi staranja na teži po malem izgubljal, tako da bi bil pri 60 letih lažji kakor v najboljših letih.

Če se odloči človek za razumno mero v hrani in pijači, če daje organizmu le to in toliko, kolikor potrebuje, in če se odloči hkrati za redno treniranje v hoji, ima v rokah ključ za uspešno uravnavanje telesne teže.

Redna vadba hoje po Cooperju

Naša splošna izvajanja o učinku hoje na organizem in o pomenu idealne telesne teže naj podpremo s konkretnim programom, ki ga je objavil dr. med. K. Cooper v knjigi AEROBICS (New York, 1968). Dobili bomo bolj jasno sliko o postopni, redni in dovolj intenzivni vadbi, ki posreduje moškemu, staremu do 35 let, dobro fizično kondicijo in ga usposobi za razne športne aktivnosti.

Cooper priporoča predvsem tiste športne zvrsti, pri katerih je možno odmeriti trajanje aktivnosti, hitrosti in dolžino proge. Trdi, da je najbolj preprost način, ki drži k uspehu, cross country. Ker pa večina odraslih ni več navajena teči, je treba začeti s hojo. Po štirih mesecih redne vadbe hoje po petkrat na teden se kondicija izboljša v toliki meri, da je človek sposoben za treniranje na višji ravni.

Teden	Razdalja (km)	Čas (minute)	Kolikokrat tedensko	Točke
1.	1,6	15:00	5	5
2.	1,6	14:00	5	10
3.	1,6	13:45	5	10
4.	2,4	21:30	5	15
5.	2,4	21:00	5	15
6.	2,4	20:30	5	16
7.	3,2	28:00	5	20
8.	3,2	27:45	5	20
9.	3,2	27:30	5	20
10.	3,2	27:30	3	
	+ 4,0	35:30	2	22
11.	3,2	27:30	3	
	+ 4,0	35:00	2	22
12.	4,0	34:30	4	
	4,0	41:30	1	26
13.	4,0	33:15	3	
	+ 4,8	42:00	2	27
14.	+ 4,8	33:00	3	
	+ 4,8	41:30	2	27
15.	4,8	42:00	5	30
16.	6,4	56:00	4	32

Kakor vidimo, traja pripravljalna doba treniranja za osebe s slabo kondicijo 16 tednov. V prvem tednu dobijo samo 5 točk, v drugem pa že 10 točk, ker hodijo hitreje. V petnajstem tednu je dosežena optimalna obremenitev (skupno 30 točk) – oseba se je že usposobila in mora vnaprej trenirati le za vzdrževanje fizične kondicije. Točke so zračunane po potrošnji kisika. Kdor trenira petkrat na teden, mora opraviti na dan obremenitev, ki znaša 6 točk, tako da doseže v petih treningih predpisanih 30 točk.

Štiri ure hoje so vredne toliko, kot če bi preplaval 2×500 m po 12 minut ali 1000 m v 25 minutah; kot če bi 10 km pretekli v 20 minutah, 20 km v 50 minutah

Med hojo so misli jasnejše

Verjetno se bo malokdo od planincev odločil za hitro hojo s štoparico v roki. Napredek bo že v tem, če bo med hojo podaljšal svoj korak, če bo hodil del poti hitreje, si vsaj pred smučarsko sezono pomagal s palicami in si priložnostno izmeril frekvenco srčnega utripanja. Zlasti pa se nam zdi pomembno opozoriti na dognanje, da ne zadostuje hoja v gore kdaj pa kdaj, kakor tudi ne izleti v naravo enkrat tedensko. Tudi med tednom je treba najti in izkoristiti priložnost za boljši odnos do hoje, pa čeprav morda samo do hoje po opravkih in treniranja po stopnicah. »Človek si mora prediti svoj delovnik tako, da mu ne bo zmanjkalo časa za zdravje, za razvedrilo, za šport« (dr. M. Jerše).

Seveda pa ne gre samo za učinek hoje na notranje organe, mišice in sklepe. Poživitev krvnega obtoka deluje vzpodbudno tudi na druge organe, celo na možgane. Med hojo so misli jasnejše, človek se vsaj za nekaj časa osvobodi vsakdanjega usmerjenega mišljenja, neredko se prebudi njegov dremajoči jaz in se oglašajo ustvarjalne sile. Znani so primeri, ko se znanstveniki umikajo na samotne gozdne steze, da bi kaj temeljito premislili. »Pešhoja napravi modreca in poeta,« je zapisal prezgodaj umrli sodelavec Planinskega Vestnika Leopold Stanek. Jakob Aljaž je komponiral med hojo, Lenin je hodil po sobi, ko je razmišljal in diktiral, Cronin je svoje ustvarjalno pisanje prekinjal s sprehajanjem po vrtu. In še bi lahko naštevali.

Hoja – šport naš vsakdanji – globoko sem prepričan, da gre za pomembno dejavnost, ki vrača človeku trud z zdravjem, največjim bogastvom. Telesnim in duševnim.

Trenažer lahko sam, več razlogov pa govori za to, da je družba enako mislečih za uspešen trening koristna. Za trening se oblecite čim lažje, za vaše počutje čim ugodneje.

Vse skice so vzete iz knjige Walter Baumann, fit fürs Leben. Winterthur 1971.

ALPINISTOVE POČITNICE

MARJAN OSTERMAN

inila je zimska plezalna sezona, za njo so ostale le neizpolnjene želje mnogih plezalcev. Tudi v našem društvu se ni med zimo dogodilo nič posebnega, razen odprave v Hoggar. Spomladi se je pričelo govoriti o II. andski ekspediciji, tudi prijave je bilo treba že oddati. Končno sem sklenil, da se tudi sam prijavim, zavedajoč se, da smo vsi mladi plezalci brez izkušenj v ledu in snegu in zavoljo tega zelo izenačeni v svojih možnostih, da bi sodelovali v odpravi. Vsi smo računali še na letno plezalno sezono, ki se je bližala. Ta čas so nekateri porabili za plezanje v stenah Kogla in Vežice in se prepirali o tem, ali so kamniški plezalci »kaveljni« ali ne, drugi bolj umirjeni smo hodili po turnih šmukih v bohinjskih gorah, vsi skupaj pa smo ob pivu v »Riu« kovali bolj ali manj nore načrte za plezanje v glavni sezoni. Tisti čas sem bil tudi brez soplezalca. Čisto po naključju sva se z Žanom dogovorila, da bi splezala nekaj smeri. Izbrala sva nekaj novih reči, kajti nisva imela pojma o težavah v teh smereh. Za Žana je bila stvar še težja, saj se je po dvoletni odsotnosti zopet vračal v gore in stene.

Začela sva junija v dolini Tamar in stenah nad njimi: Najprej smer Belač–Zupan v steni Šit. Ker tu nisva imela težav, sva si za naslednjo smer določila Zajedo v Šitah. Naključje je hotelo, da je nisva splezala. Ko sva tisto jutro hitela proti steni, so se prek Malega kota valile take megle, da sva šla raje nazaj v kočjo spat. Mislim, da ni potrebno posebej povedati, da je bilo potem ves dan lepo in sončno vreme. Popoldne sva slabe volje odšla v Ljubljano na društveni sestanek. Tam mi je prišlo na uho, da se Tine, Janez in Igor odpravljajo v Dolomite in da ima Tine v svojem avtomobilu še dovolj prostora. Idealno, sem pomislil, in že sem nagovarjal Žana, da bi se pridružila Tinetu. Zal ni bil nič kaj navdušen za to, jaz pa sem si tako želel, da bi končno le videl in občutil toliko hvaljene Dolomite. Končno smo s skupnimi moči prepričali Žana in naslednje jutro smo se s Tinetovim omizjem že odpeljali čez Trbiž in Belluno pod kraljico Dolomitov Marmolato. Sorazmerno dolga vožnja nam je hitro minila, kajti o vsaki stvari je vedel Tine toliko povedati, da smo ga kmalu ogovarjali: »Ti živa enciklopedija.« Res, poučno potovanje. Med potjo smo še pogledali severno steno Civette, ki kipi iznad Agorda, in končno pristali pod Marmolato.

Ko smo končali s pripravi, smo se odpravili proti tri ure oddaljenemu bivaku pod steno Marmolate, do katere je potem le še kakih 10 minut. Take stene še nisem videl. Čeprav je visoka 700 m, sem imel vtis, da je stena dosti nižja zaradi ogromnih plati, ki se širijo v osrednjem delu stene. V južni steni Marmolate je množica plezalnih smeri, ki so vse ocenjene s VI. stopnjo, le klasična smer je štirica. Tine, Janez in Igor so se hoteli preizkusiti v centralnem stebru, ki pripelje na vrh Marmolate di Penia in še ni bil preplezan. Steber je Tine ogledoval že nekaj let, pozimi in poleti, v grdem in lepem. Bil je prepričan, da ga je moč preplezati. Treba je bilo pohiteti, da fantov ne bi kdo prehitel, saj stena, posebno pa še tako markanten steber vendarle mika plezalce. Zato smo bili tudi tako zgodnji. Stena je bila še na več mestih mokra od ledenika, ki se je topil in se tu zaradi tega še ni začela prava plezalna sezona kot po drugih dolomitskih stenah. Nama dvema z Žanom pa so vsi svetovali, da bi šla ponavljat klasično smer, za kar je bil Žan zelo navdušen; nič čudnega saj je IV. stopnja v Dolomitu res pravi sladkorček. Jaz nisem rekel nobene, saj sem na tistem le upal, da bova odšla plezat kakšno težjo smer, ki poteka po ogromni zajedi. Vanjo sem ves čas škilil z enim očesom. Na izgovorjeno misel, da bi se spustila vanjo, so se vsi skoraj prekrizali. Prigovarjal sem Žana, da bova v prvih raztežajih videla, po čem sva. Če ne bo šlo, še vedno lahko obrneva v klasično smer. Seveda sem se zavedal, da se ne bova umikala iz boja.

1. Messnerjeva smer v južni steni Marmolate

Ko smo prispeli do majhnega bivaka Marco dal Bianco pod steno Marmolate, je bilo že kar temno. Medtem ko smo se zrinili na ležišča, smo seveda zbudili skupino mladih plezalcev. Vsi ti so zjutraj odšli v klasično smer, jaz pa sem Žana dokončno pregovoril za Messnerjevo. Vseh pet nas je hkrati odšlo pod steno: Tine, Janez in Igor so odšli pod steber, midva pa sva se spustila po melišču navzdol do vstopa. Bilo me je pošteno strah in prepričan sem bil, da ni bilo z Žanom nič bolje, saj je bila to za naju oba dotlej daleč najtežja smer. K sreči sva našla pravi vstop. Počutil sem se sproščen in mislil sem le na vzpon. Čeprav do tedaj še nisem plezal v Dolomitih, s skalo nisem imel posebnih težav. Raztežaji so se vrstili drug za drugim, eni težji, drugi manj, vendar vsi solidno izpostavljeni in primerno težavni. Po štirih raztežajih sva preplezala do velikanskih plati, o katerih sem preje menil, da jih bo za dva, tri raztežaje. Zdaj jim nisem videl konca. Še ena reč se nama je pošteno maščevala: vstopila sva šele okrog osmih in sva bila pred platmi malo pred enajsto, sonce je dotlej natopilo gornji sneg in led, tako da je snežnica v pravem slapu curljala prav na plati, po katerih sva morala plezati, da o ledeni prhi in polznosti ne govorim. Medtem se je začelo tudi oblačiti, sonce se je skrilo, odnekod se je vzel hladen, zoprni veter. Raztežaji so postajali čedalje težji. Videlo se je, da smer ni dosti plezana, v njej sva videla le originalne kline z obročkom, ki jih je uporabljal Messner, in še ti so bili prava redkost. Če sem se nekaj časa uspešno izmikal hladni prhi, ki naju je dosegla le za nekaj trenutkov, je bilo treba slednjico skoznjo; še to smolo sva imela, da je skoraj ves raztežaj potekal prav tam, kjer je bil slap najbolj gost. Peklenko delo. Voda me je tako ohladila, da sem se res »tresel ko šiba na vodi«. Nisem vedel, ali bom splezal ali pa me bo otreslo z drobnih razčlemb. Za povrh v teh plateh ni bilo razpok za kline. Stisniti je bilo treba zobe in plezati naprej povsem avtomatično, saj zaradi šumeče prhe nisem mogel gledati navzgor, povelj s stojišča pa tudi ni bilo moč slišati. In nenadoma konec vrvi. Ni šlo drugače, kot da sredi prhe uredim stojišče in varujem. Potem še malo in že sva bila v suhih plateh, in težave so bile znosne, čeprav sva bila popolnoma premočena. Popoldne sva se znašla na prvi terasi pod veliko zajedo, za katero se je zopet izkazalo, da je dosti daljša, kot sva mislila. Pojedla sva zavojček suhih sliv in že sva hitela dalje, kajti še vedno sem upal, da nama bo uspelo izplezati. Kako sem se uštel! Že po prvem raztežaju zajede sem uvidel, kakšni utopiji sem nasedel.

Medtem se je stena ovila v meglo in pričelo je rahlo rosi. Na srečo naju je varovala pred dežjem ogromna streha, ki je zapirala izhod iz zajede, tako da sva bila ves čas na suhem. Po dveh raztežajih sva se znašla pred nerešljivim problemom, kajti pred nama je bil popolnoma gladek, kaka 2 m širok, z mahom poraščen kamin. V notranjosti kamina je bilo že temno, tako da sva poskušala najti rešitev z baterijo, pa brez uspeha. Poizkusil sem plezati po zunanjem robu kamina, stegnil sem se kot glista z ene strani na drugo in se pri tem vzpel za kake tri metre. Toliko, da nisem zletel. Ni šlo. Pričela sva gledati na fotografijo z vrisano smerjo. Sva se zaplezala? Nič čudnega, saj sva bila brez opisa smeri. Iz fotografije se ni dalo nič posebnega razbrati in odločila sva se, da bova kar tam bivakirala. V mokro zemljo na dnu kamina sva si izkopala sedeža, na zemljo sva položila vrvi, zlezla v vrečo in se pripravila za dolgo, hladno noč.

Rahlo sva dremala, se vsake pol ure zdramila in se drgnila, da bi se vsaj malo ogrela, kajti obleka se ni mogla posušiti. Ponoči sva pojedla zadnje slive in si iztisnila v usta po pol tube majoneze. Tudi pogovarjala sva se, kod bova zjutraj nadaljevala. Kam, kje? Odgovora nisva imela pri roki.

Zjutraj nič novega: povsod gladke, nepreplezljive plošče v kaminu. Po vrvi se spustim raztežaj navzdol in ugotovim, da sva zanesljivo v pravi smeri, da je edini možni prehod tam, koder sva šla midva. Ponovno sem prišel na mesto, kjer sva bivakirala, in odločil sem se za tvegano prečnico, ki je držala v krušljiv žleb. Šlo je, vendar sem opazil, da zgoraj ni izhoda. Moral sem se vrniti. Zdajci Žan vzklikne

in pokaže na klin, zabiti visoko v notranjosti kamina. Gledam v polmrak in še vedno nisem prepričan, ali je to klin ali ni. Vendar druge izbire tam tako in tako ni. Tam čez je edina možnost, da preplezava kamin. Iz nahrbtnika potegnem stremena, ki jih do sedaj nisva uporabila, v špranjo za lusko pa nabijem profilne kline. Stvar nama postaja jasna: To je eden od tehničnih raztežajev v zajedi. Ni bilo ravno težko, vendar klini niso prijimali trdno. Bil sem že pod klinom, ko sva opazila, da se mi je spodnji klin izpulil in pričel sem lahko znova. Končno sem dosegel tisti klin. Od njega je sledila kakih 10 metrov dolga prečnica iz kamina ven. Tako širokih, mastnih, algastih in gladkih kaminov si resnično ne želim več. Po mojem mnenju je to ključno mesto vse smeri, kajti prečnica, v kateri ni možno zabiti nobenega klina, je fizično in plezalsko skrajno težka. Sledili so še tehnični detajli, predvsem previsne počti, nabite z lesenimi zagozdami. Pri obremenitvi so se majale in je bilo treba res prav previdno prepirjemati.

Ta dan so se stalno grmadile megle, občasno je še rosilo. Pozno popoldne se je zjasnilo. Tedaj sva bila pod velikansko streho. Smer se strehi prav mojstrsko izogni po polički, ki drži pod stropom levo na drugo teraso. Končno sva se izmotala iz težav, kajti do vrha stene drži klasična smer, ki je v tem delu ocenjena le s III–IV, vendar sva morala kljub temu kar pohiteti, saj je sonce že zahajalo. Zjutraj sva morala biti pri bivaku, saj sva vedela, da prijatelje že skrbi. Sledili so nepretežki raztežaji in napredovala sva hitro. Po skalah je tekla snežnica, zato se nama je kmalu zanohtalo. Pa kako zanohtalo! Kakor da nama je neki spak zakoval konce prstov. Baterijo sva uporabljala le na stojščih, da sva videla zabiti kline. Bila je popolnoma pri koncu, v nahrbtniku je bila žal – prižgana, najbrž se je »sama« prižgala.

Končno sem zagledal rob stene. Še raztežaj, še malo in konec! Zunal sva. Brez besed, le počasi, a izbrano izbirava nekakšne kletvice, ker se morava povzpeti še do vrha Marmolade di Penia, le še kakih 10 minut. Ob enih ponoči stojiva pri Križu. Sestop. Hodiva po snežišču proti severu proti prelazu Fedaia. Kmalu ugotoviva, da pot verjetno ne bo prava in se vrneva h križu na vrhu. Nenadoma zagledava pred seboj obrise koč. Presenečena sva, saj nisva vedela, da je na vrhu koč. V notranjosti je vse mrtvo, nikjer žive duše, police pa polne vina, žganja, piva. Tudi za želodce je poskrbljeno: slanina, sir, sladkor. Ali sem naletel na grad iz »Tisoč in ene noči«? Skuhava si limonado. Limona naju je pošteno žgala v sprskane in izlužene prste. Še požirek »grappe« in že padem vznak, Žan za menoj. Ko je sonce že visoko na nebu, pospraviva opremo in odhitiva po »ferrati« v dolino. Nebo je čisto, dolomitski vrhovi se gnatejo pred očmi. Fantastični občutki, v steni za nje ni bilo časa. Ne, tem lepim stenam se ne morem upirati. Vem, da se bom z Dolomiti še srečal in to ne samo v težkih smereh, kot je bila Messnerjeva, tudi s tistimi klasičnimi štiricami se bom spoprijel. Čas hiti, treba se je odreči sanjarjenju. Po slabih treh urah dospeva do bivaka, kjer naju že čaka Tine. Prinese nama še vode iz bližnjega snežišča, najeva se in greva spat. Kasneje je Tine povedal, da si turisti niso upali pomoliti glave v bivak, smrčala sva kakor dve mrcini. Popoldne sva se zbudila, vpisali smo še vzpon v knjigo in videli, da smo bili prvi plezalci, ki so tisto leto plezali v južni steni. Še klic v pozdrav Janezu in Igorju v slovenskem stebru, pogled v najino smer in že dirjamo po sipkem melišču navzdol. Med potjo nas je presenetila še nevihta. Ko smo se zaprli v amija, prideta na svetlo pletenki rdečega vina, izkažejo pa se tudi Žanove velike gostinske sposobnosti, ki si jih je pridobil v letih bogate prakse. Naslednje jutro smo se odpeljali mimo proslulega porušenega longaronskega jezua, ki je terjal toliko žrtev, proti Ljubljani.

2. Cham in njegove gore

V prihodnjih dneh smo se vsi pripravljali za selitev v »Cham«, svetovno znani Chamonix. Nestrpno smo zbirali opremo, brali članke, gledali skice in buljili v opise vzponov. Končno sem odšel otovorjen z vso najino opremo z vlakom proti Chamonixu, Žan je namreč odšel dan popreje z avtostopom, zato sva se pa ves dan iskala po

Chamonixu (kljub vsemu dopovedovanju ni odkril našega brloga za pokopališčem). Takoj sva se odpravila na prvo turo povsem »vohunskega« značaja. Odšla sva do zavetišča Leschaux, odkoder sva si s teleskopom natančno ogledala severno steno Grandes Jorasses. Na pogradih so se zbrale tri skupine: Poljaki, ki so nameravali plezati Lastovičji (Hirondelles) greben, francoska naveza, ki se je odpravljala v Pt. Jorasses ponavljat težko kopno plezarijo, in midva, ki sva bila namenjena na Mt. Mallet. Vstali smo zgodaj in se spodaj na ledeniku ločili. Midva sva v želji, da bi prišla čimbolj pod Jorasses, zašla na ledeniku preveč levo med serake in razpoke. Še preden sva se zavedela, se mi je zrušil most in že sem padal v zelenkasto globino. K sreči me je ujel majhen pomol v razpoki, sicer bi se mi slabo pisalo. Pa še vrv sem imel jaz. Zato je moral Žan zvezati vse vrvice, kar jih je imel na razpolago, od prusikov do pentlje na kladivu in vse do vezalk na čevljih, spustil pisano rešilno nit k meni, da sem mu »poslal« vrv. No, kmalu zatem sem bil že na čeljusti razpoke. Šele kasneje sem se zavedel, kakšno neizmerno srečo sem imel. Odtlej sva hodila stalno navezana. Pričela sva hoditi bolj desno, pod grebenom les Periades, odkoder sva se zazrla v Pt. Hélène in poljsko smer. To slednjo sva mislila plezati. Takoj nama je bilo jasno, da ne bo nič, saj sva bila veliko prezgodnja. Spodnji raztežaji bi potekali po dobrih 60° nagnjenem ledu, gladkem kot steklo, v srednjem delu, kjer je smer ocenjena s III–IV, je bilo vse zametano s snegom, zgodnji del pa se je spet bleščal v »živem« ledu. Pot se je vlekla po neprestrmem ledeniku, sonce je sneg že dodobra zmeščalo in hoja po žgočem soncu je postala prava muka. Pred nama je bil še zadnji strmi del poti in odločila sva se, da greva raje malo poplezat kar naravnost proti vrhu Mt. Malleta po njegovi vzhodni steni. To je tipična kombinirana smer. Res, ni bila težka, vendar so se raztežaji tako monotono ponavljali, da sva si želela samo vrha. Pozno popoldne sva dosegla greben in zagledala veličasten pogled. Pred nama so se razporedile Wališke Alpe, Gran Paradiso, Gr. Jorasses in Mt. Blanc s svojo znamenito Brenvo. Chamoniške ostrice so s svojimi temnimi stenami prebadale večerno škrlatno nebo. Zdrvela sva navzdol k bivaku na Periadah. Pričakovala sva bivak, kakršnih smo vajeni pri nas, ko pa je bila pred nama pasja uta, sva bila pošteno razočarana. Sprva sem mislil, da sva zgrešila. Ne, pravi bo, saj sta bila v uti že dva Francoza, dobra poznavalca terena. Ukvarjala sta se z nabiranjem mineralov. Ni mi pa bilo jasno, kam se bomo vsi štirje zbasali. Končno smo se le uredili. Bil sem vesel, da sem lahko kar iz bivaka gledal zvezdno nebo nad seboj, take so bile špranje v strehi. Po romantični noči sva se naslednje jutro z Žanom odpravila v dolino, Francoza pa sta odšla po grebenih Periad v upanju, da najdeta kake kristale.

Popoldne sva bila že v taboru. Jaz sem se spravil k pomivanju presušene umazanije na posodju, Žan pa je pripravljal kulinarične zvarke; no, najina želodca bi tistikrat prenesla še vse kaj drugega, ne samo njegove kuharske umetnije. Po počitku in prebiranju vodnika sva se naslednje popoldne odpeljala po Chamoniški dolini navzgor proti Argentièru. Zagledala sva vasico Le Tour in žičnico nad širnimi travniki, ki so pozimi idealna smučišča. Ta potegavščina nama je pobrala ves denar, namenjen za povratek. Od zgornje postaje žičnice je le še kaki dve uri hoda do kočice Albert I. Tam se je že kar trlo ljudi. Tolikšnega obiska nisem doživel še v nobeni koči. Večina jih je odšla na ture po lažjih vrhovih v okolici, nekateri so nameravali prečiti Aig. du Chardonnet, nekaj navez, med njimi tudi midva, je vstopilo v severni steber iste gore. To je kratka kombinirana tura IV. stopnje v skali, v zgornjem delu pa preži 55° nagnjen led. Smer poznavalci priporočajo kot trening za zahtevnejše vzpone. Z Žanom sva odšla spat na mostovž stare kočice, ki je le malo pod sedanjim. Oblečena v vestono in zarita v slonovi nogi sva dobro preživela noč; motili so naju le oblaki nizko nad ledenikom. Proti jutru se je nebo obrisalo. Ko sva vstala, je bilo na ledeniku že vse polno lučk, midva sva bila med zadnjimi.

Ob svitu sva bila pod severnim stebrom Aig. du Chardonnet. Nekaj navez je bilo že v vstopnem raztežaju, zato sva midva še malo počakala, kajti prožili so precej kamenja. Plezanje je bilo zelo uživaško, saj so bile težave ravno prave in tudi

sonce je skrbelo za prijetno počutje. Vrstili so se odstavki v dobrem granitu, vmes je bil tudi sneg in ponekod led. Bila sva že blizu vrha, od njega naju je ločila le še strma ledna strmina. Kazalo je sicer, da je snežna, vendar ni bila, pod snegom je bil led, tako da sva se morala kar potruditi. Sonce je dobro gredo, zato je vsak udarec cepina odkrnil cele kose ledu, pa tudi varovanje je bilo bolj simbolično. Ko sva dosegla greben, sem si kar oddahnil, saj na slabo varovanje nisem navajen. Sestopiva po zahodnem grebenu. Da doseževa sedlo Reilly, se morava dvakrat spustiti ob vrvi. S sedla drži pot preko ledenika Epaule do vznožja gore. Pot preko ledenika do kočice Albert Premier se je precej vlekla, ker je bil sneg gnil in se je precej prediral. Ko sva se te more rešila, sva v slabi uri pridrla do postaje žičnice in kmalu nato v Le Tour. Utrujena in brez denarja sva začela nabijati asfalt in spotoma še štopati. Sreča se nama nasmehne že po nekaj kilometrih. Zrineva se v diano prijetne domačinke, ki naju je popeljala vse do Chamonixa.

Z Žanom se domeniva, da se poizkusiva z eno težjih plezarij. Menila sva, da sva že dovolj pripravljena. Žal nam jo je vsem v naslednjih dneh vreme precej zagodlo. Meteorološka služba je vsak dan napovedovala poslabšanje vremena, »prihod fronte«, tako da z resnejšimi vzponi ni bilo računati. Ta čas smo zabili tako, da smo se hodili v bazen namakati, postopali smo po mestu, v taboru smo pa družno praznili steklenice vina in piva pa zbijali podobne počitniške neumnosti. Končno je na meteoju zagorela zelena luč in vsi smo se začeli pripravljati za ture, saj smo bili turizma pod gorami že pošteno naveličani. Midva sva se odločila za smer Bonatti-Gobbi v steni Grand Pillier d'Angle v masivu Mt. Blanca. To je smer, ki poteka v spodnjem delu po suhi skali v vzhodni steni, v zgornji polovici pa preide v severno steno, kjer so obširna izstopna ledišča. Smer pririje na vrh 4200 m visokega stebra in se priključi Peutereyskemu grebenu, ki drži na 600 m višji vrh Mt. Blanca. Ko sva se v taboru pripravljala, sva vedela, da bo tura trajala nekaj dni. Temu primerno se je nabralo tudi opreme. Basala sva nahrbtnike, pošastno so se redili in le s težavo se nama je posrečilo spraviti vso potrebno opremo vanje. Ko sva ju oprtala, naju je kar zvilo. Kako bom s tako težo plezal! Tudi prijatelji so menili, da ne bo šlo. Ko sem premišljeval, kaj bi lahko pustil v taboru, mi ni padlo nič pametnega v glavo. Potrebnovala sva opremo za bivakiranje, obleko, opremo za plezanje v skali in ledu in ne nazadnje tudi nekaj hrane. Nič ni pomagalo, s takšnimi nahrbtniki sva morala iti. Ko sva se popoldne končno le odpravila, naju je spremil Zoran do postaje na žičnici in nama kupil vozovnico na vodniško izkaznico. Ker še nismo vodniki, se moramo zateči tudi k prevaram, saj se popust pri karti kar precej pozna. Zoran nama je še želel obilo sreče in že sva se strpala v gondolo, ki naju je po nekaj minutah odložila na Plan des Aiguilles, od koder sva se peljala dalje do Aig. du Midi. Na zgornji postaji žičnice sva se pripravila za nadaljno pot, ki naju je peljala čez sedlo Midi pod Mt. Blanc du Tacul in Gr. Capucinom pod greben, na katerem stojita bivaka Fourche in Ghiglione. Na poti proti sedlu Fourche sva videla že vse polno navez, zato sva se odločila, da bova prespala na pol ure nižje ležečem bivaku Ghiglione. Ugotovila sva, da sva se pošteno uštel, v veri, da v bivaku ne bo veliko plezalcev. Še prostora pod mizo si nisva lahko priborila.

Sonce je ravno zahajalo, le vrh Mt. Blanca je bil še ožarjen, midva pa sva stala na mostovžu in si ogledovala najino steno. V tisti večerni senci, ki je prekrivala že vso Brenvo, se mi je zdela pošastna: Iz sence se je odražalo le 900 m črnega granita, proti vrhu pa kontrastno bela ledišča. Peutereyski greben, ki plezalca čaka po izstopu iz smeri, se mi od tu sploh ni zdel niti problematičen niti dolg. Medtem se je zmračilo, pa tudi hladno je že postalo tako, da sva se rajši umaknila v bivak in si začela pripravljati večerjo. Na koncu sva si natopila snega, da bi si zjutraj hitro zakuhala mleko in čokolino. Spala sva slabo, saj so kar naprej prihajale nove naveze. Končno se je le umirilo, čez dobro uro pa se je spet pričel direndaj, ko so se prve naveze že pripravljale za odhod. Midva sva ob pol treh vstala med zadnjimi. Kakšno presenečenje naju je čakalo: voda, ki sva si jo pripravila prejšnji večer, je izpuhtela, z njo pa tudi štruca kruha in moja čelna svetilka. Sreča, da sva bila sama v bivaku,

sicer bi verjetno na koga pomeril z oklom cepina. Ko sem se pomiril, je Žan že pripravil mleko. Hitro sva popila in odšla. Pot naju je peljala navzdol do ledenika, nato sva se morala vzpeti na sedlo Moore in od tam čez ledenik Brenva pod najino steno. Medtem sva opazovala lučke, ki so se pomikale po normalni poti po Brenvi na vrh Mt. Blanca. Z Brenve je nepretrgoma letelo kamenje in led, čeprav je čemela še v mraku. Kar zajetna bomba je priletela dober meter od Žana. Če bil bil že dan, bi verjetno opazil, da mu je v obraz planila nezdrava barva. Čez ledenik sva potem hitela, kolikor sva le mogla. Iz mraka sta se na snegu izluščili dve silueti. Dva plezalca, seveda. Richard in John iz Anglije, prav tako namenjena v Bonattijevo smer.

Ko se je iz jutranjega mraka izvila stena, smo vsi skupaj gledali, kje so »big chimneys«, kot je rečeno v opisu. Gre namreč za 350 m visoki sistem kaminov, edini prehod v tem delu stene. Zdelo se nam je, da vidimo v nekem kaminu razčlemba, za katere si pa nihče ni upal trditi, da so prave. Ko sva se z Žanom pripravljala na plezarijo, sta Angleža že odšla. Sonce je posijalo in prijetno je bilo. Medtem sta Angleža že odšla za rob, slišala sva le še udarce kladiiva. V naslednjem raztežaju sem zaplezal v granitno poč. Šele zdaj sem občutil, koliko moči zahtevajo takšne »fissure«, da jih plezalec premaga. Žana je pa še bolj dajalo, ker s svojimi kratkimi rokami ni mogel dobro gvozdit. Končno sva bila v pravi smeri. Pričakovala sva manjše težave in nobenih klinov. Kjer je le kateri bil, je za njim sledilo tako težko mesto, da mi dalj časa ni bilo jasno, kako bom prišel čezenj. Nazadnje mi je povsod le uspelo, vendar sem si kljub temu želel, da bi bilo čim manj klinov. Čeprav sva počasi napredovala in nama je primanjkovalo časa, sva se pozno popoldne le odločila, da nekaj pojeva. Potem pa do noči zopet ista pesem: granit... poč... raztežaj... stojišče... varujem... pridi... Ko je postalo že temno, ni bilo še nobenega primerne prostora za bivač. Tako sva ločeno nekaj metrov, napol leže, napol vise vsak na svoji polički zaspala in čakala dneva. Spala sva tako trdno, da naju je zbudilo šele sonce okrog sedmih zjutraj. Ko je bila ura že osem, sva spet začela Nezaslišano!

Pred nama je bil še dovršen del kaminov in vršna ledišča. Raztežaji so si sledili kot prejšnji dan. S skrbjo sem pričakoval zadnje raztežaje pred lediščem, saj je bilo v opisu govora o nekih čudnih previsih in strehah. Kakšno presenečenje: Nenadoma sem se znašel na razu, pred menoj je bila severna stena z izstopnimi ledišči. Raztežaje, ki sva se jih tako bala, sva preplezala brez večjih težav, ker sva pač pričakovala večje težave. Medtem ko sva si navezovala dereze in se pripravljala za plezanje v ledu, naju je dohitela švicarska naveza, ki naju je sledila že ves čas. Kasneje sva zvedela, da sta to bila znani plezalski zakonski par Vaucher. Žan je dejal: Se jima pozna, da sta stara znanca ledu. Medtem ko sem previdno plezal v ledu, sta šla onadva bolj desno in sta se zaplezala, tako da smo zopet izgubili stik med seboj. Računala sva, da bova do večera dosegla Peutereyski greben in potem v mesečini, saj se je po nebu vozil ščip, plezala proti vrhu Mt. Blanca. Kot že tolikokrat doslej, je bil tudi sedaj to račun brez krčmarja. Nenadoma je preko Mt. Blanca završalo, pripodili so se oblaki in v trenutku se je vzdignil vihar. Okrog naju so v močnem vetru zagnale snežinke svoj divji ples, ni nama preostalo drugega, kot da zabivakirava par raztežajev pod grebenom. Kar se da hitro sva si pripravila polico, zabila množico klinov in zlezla pod šotorko. Skale so bile v hipu bele, midva pa sva trdno držala bivač vrečo in kuhala juho. Ko sva pojedla, sva ždela in srdito držala bivač vrečo, ki nama jo je hotel veter na vsak način izpuliti. Bili smo trmoglavi, veter in midva, končni učinek je bil ta, da se je nenadoma vreča strgala in je v trenutku izpuhtela vsa prijetna toplota, obraz pa so začele pikati pokesnele snežinke. Potem sva z združenimi močmi držala razporek in postalo je zopet znosno. Tako sva pričakala vse do jutra, vendar se vreme še ni umirilo. Ponoči je zapadlo pol metra snega, kar je zelo otežkočalo plezarijo. Za par ne težkih raztežajev do vrha sva potrebovala eno celo dopoldne.

Naposled sva bila na Peutereyskem grebenu, za katerega sva menila, da ga bova hitro opravila. Vendar takrat je snežilo, snega je bilo do kolen, midva sva bila že

utrjena, greben je bil sorazmerno strm. K sreči sva bila na grebenu in tako vsaj z orientacijo ni bilo težav. Zopet raztežaj za raztežajem, zabijanje cepina in varovanje. Videl sem le nekaj metrov grebena pred seboj, vse drugo so zakrivali oblaki in snežinke. Pozno popoldne je nehalo snežiti in oblaki so se razgrnili. Veličasten pogled: Globoko nekje spodaj vasice v Aosti, vse naokrog pobeljeni vrhovi, Mt. Blanc v rdečem siju sonca, po nebu pa je silovit veter razganjal oblake. Vršni greben, ki povezuje oba vrhova Mt. Blańca, se je strašno počasi približeval. Raztežaji so se nizali, grebena pa ni in ni bilo konca. A nekje je bil kljub temu tudi zadnji raztežaj. Še malo, še par metrov. Zdajci zasadim cepin na drugo stran vršnega grebena, se zavalim čezenj in rohnim od veselja v veter, ki me kar prestavlja. Ko je prišel na greben še Žan, nisva imela niti toliko časa, da bi si segla v roke. Že sva hitela dalje proti pravemu vrhu Mt. Blanca, saj je bilo dneva še zelo malo. Veter je bil strahovit. Drobnica zrnca snega so pikala v lica in v solzne oči, vsakih nekaj trenutkov je butnil v naju močan sunek vetra, ki naju je, če že ne prestavil za nekaj metrov, vsaj podrl na tla. Čez vrh Mt. Blanca sva hitela brez besed, kajti obadva sva si želela, da bi čimprej prispela do bivaka Vallot. Ko sem vstopal, se je že zmračilo. Za konec sem se v bivaku še spotaknil, tako da sem vse štiri pomolil od sebe in sem s preklinjanjem zbudil oba Angleža. Njiju je dobilo neurje pred nama. Vsi smo si želeli le še spati in kljub mrazu, ki je grizel v bivaku, nas je zbudil šele naslednje jutro hrup helikopterja, ki je pristal poleg bivaka. Pilot je poizvedoval, če je vse v redu, saj je vremenski preobrat marsikoga neprijetno presenetil. Ko smo prišli k sebi, smo skupaj z Richardom in Johnom sestopili čez ledenik Bossons v dolino. Popoldne smo bili že v našem taborišču v Chamonixu. Prijatelji so naju bili veseli, saj jih je že skrbelo, da je kaj narobe. Odšli so že na žandarmerijo, tako sva jim naročila. Tam so pa od pilota zvedeli, da sta v Vallotu dva Jugoslovana, prvi majhen, ki dobro govori francosko, in drugi velik, ki se na postelji samo smehlja. V taboru je bilo tudi nekaj pijače za proslavljanje, vendar smo jo še nabavili, saj sta bila naša gosta tudi Angleža in Japonec, ki je taboril z nami. Zvečer, ko smo bili vsi zbrani, razen tržiških fantov, ki so se še dajali z Walkerjevim stebrom v Grandes Jorasses, se je slišalo po vsej dolini hrupno petje, kakršnega zmoremo menda res le Kranjci. Naslednje dopoldne so prišli tudi Tržičani, utrjeni a veseli, da so splezali težko smer v tako slabih razmerah. Popoldne je bilo na programu še kopanje. Zvečer sem se odpravil proti domu, kajti v Ljubljani me je čakal študij, ki sem ga res precej zanemaril. Ni mi žal, kajti doživetja, ki sem jih opisal, so nepozabna.

DRAGO MEZE, POREČJE KOKRE V PLEISTOCENU*

MILAN NATEK

zadnjem štirinajstem zvezku Geografskega zbornika je natisnjena tudi Mezetova študija z gornjim naslovom. Delo je plod večletnega in temeljitega terenskega proučevanja. V njem je prikazan in osvetljen zahodni predel Kamniških ali Savinjskih Alp ter del Karavank v območju Jezerske kotlinice kakor tudi ravnina Kranjskega polja, skratka razčlenjeno in proučeno je celotno porečje Kokre.

Že v preteklosti je bila problematika pleistocenske poledenitve Savinjskih ali Kamniških Alp kakor tudi Karavank predmet številnih zanimanj in raziskav. Z načrtnim proučevanjem so že pred prvo svetovno vojno pričeli avstrijski geomorfologi, katerih delo

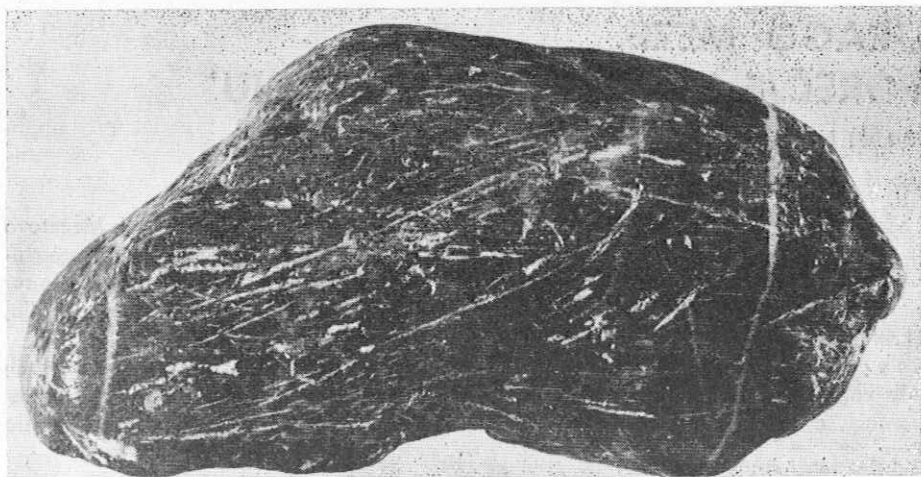
so nato nadaljevali naši domači strokovnjaki (npr. F. Seidl, A. Melik, I. Rakovec idr.). Toda nezadržen razvoj naravoslovnih znanosti po zadnji vojni je prinesel tudi v številne geomorfološke študije nove poglede na razvoj reliefa, ki je rezultat dinamičnega in sočasnega učinkovanja podnebnih, tektonskih, kamninskih, vegetacijskih in drugih lastnosti posameznih območij. Zato ni presenetljivo, da je tudi med slovenskimi geografskimi študijami vse več takih, ki posegajo v prevrednotenje dosedanjih spoznanj o nastanku in izoblikovanju našega površja. In prav v sklopu tega proučevanja smo v zadnjem poldrugem desetletju dobili nekaj dokaj novih, marsikdaj tudi povsem originalnih, predvsem pa sodobnejših pogledov na nastanek in razvoj reliefa v poedinih predelih Savinjskih ali Kamniških Alp.** In v krog takšnih in podobnih raziskovalnih prizadevanj z vso upravičenostjo uvrščamo najnovejše Mezetovo delo. Tudi med našimi ljudmi se vse bolj in bolj širi in povečuje zanimanje za gore. Pri tem pa tudi ne moremo prezreti številčno ne najbolj šibkega kroga tistih planincev, ki jih v gore ne privlačujejo samo športno-rekreativni užitki in nameni, temveč je med njimi vedno več zanimanja za spoznavanje in umevanje celovite podobe »planinskega sveta«. Zafegadelj vedno več obiskovalcev gora sega po strokovno-znanstveni književnosti, ki jim razkriva, pojasnjuje, pogloblja pa tudi razčlenjuje podobo življenja na posameznih gorskih območjih.

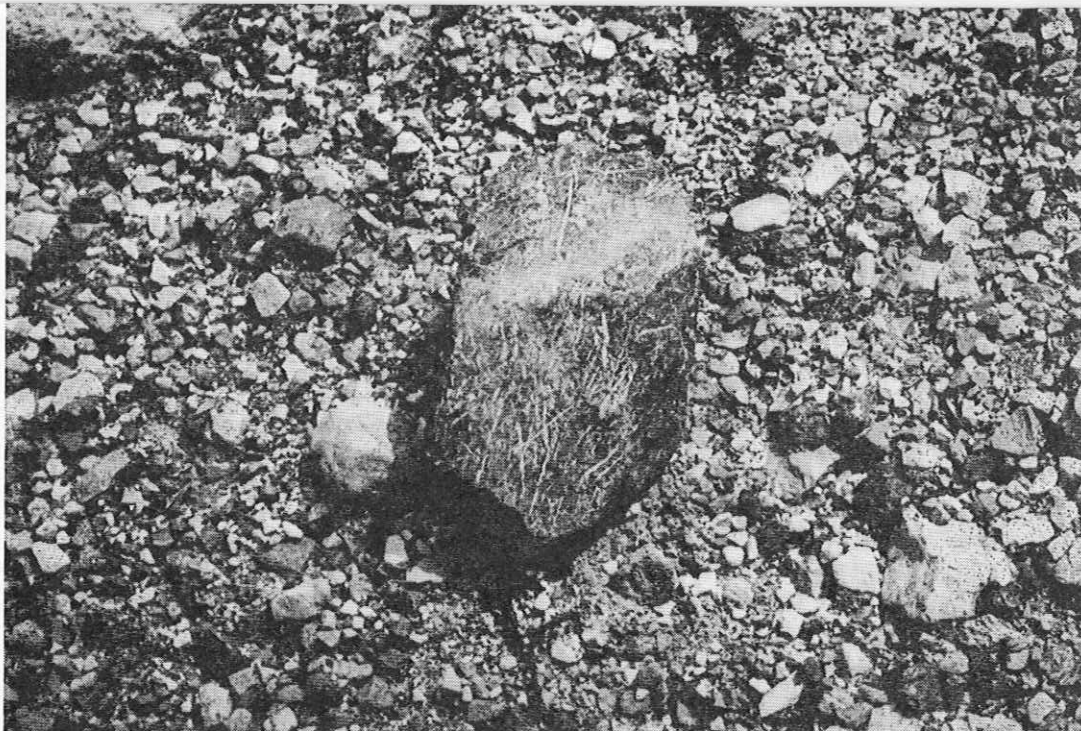
Čeprav je bil Mezetov osnovni smoter, da s sodobnejšimi in bolj celovitimi pristopi razvozla in kolikor toliko tudi prikaže dogajanja v dolinah in po dolinicah, po planjavah in pobočjih ter v ostenjih poedinih predelov v porečju Kokre, pa nam je s tem pravzaprav tudi osvetlil in izostril današnjo sliko površja v tem predelu Kamniških Alp. Večkrat, ko zaverovani v svoje vsakdanje tegobe potujemo po nehrupnih dolinicah (med njimi nas avtor še posebej opozarja na samotnost in mikavnost Grde doline v Roblekovem kotu pod Krvavškim pogorjem), ki se končujejo ob Kokri, niti ne vidimo in tudi ne dojemamo vseh razlik in razločkov med pobočji, danjami, ravnici ali med bregovi posameznih potokov. Vse razlike med njimi so najčesče pogojene zaradi različnosti njihove kamninske zgradbe, svojstvenih preoblikovalnih procesov itd. Ponavadi tudi ne razmišljamo ne o vlogi teras in uravnjav v vsakdanjem življenju, ne o kakršni koli vzročni povezavi med oblikami površja, o njegovi gospodarski namembnosti in izrabi, kakor prenekaterikrat tudi ne o kar najbolj mojstrsko

** M. Sifrer, Porečje Kamniške Bistrice v pleistocenu. Delo 4. razreda SAZU, Ljubljana 1961; isti, Kvartarni razvoj Dobrav na Gorenjskem. Geogr. zbornik, XI, Ljubljana 1969; D. Meze, Gornja Savinjska dolina. Nova geomorfološka dognanja o razvoju pokrajine. Delo 4. razreda SAZU, Ljubljana 1966.

Oraženec, skala, ki so jo obrusile druge trše skale in drobir med ledeniškim transportom; raze potekajo v različnih smereh. Je iz Ravenskega ledenika, teman apnenec, zato so raze vidnejše

Foto dr. Drago Meze

Oraženec podstoržiskega ledenika

Foto dr. Drago Meze

izbranih seliščih naših (hribovskih) kmetij. Toda tudi gorski svet kot celota, kakor njegovi posamezni deli, živijo kot udje celote svojstveno življenje. Nastaja in raste in odmira po svojih zakonitostih. V sleherni steni in skali, in celo v posameznih prodiščih in meliščih, da, celo v poedinih prodnikih in oražencih s strokovnimi predstavami spoznavamo njihovo podobo in pomen v preteklosti in sedanjosti.

Čprav študija zajema področje, ki je bilo že v preteklosti večkrat deležno proučevanja, pa nam kljub temu prinaša ne samo nove poglede na kvartarni razvoj porečja Kokre, temveč znatno dopolnjuje dosedanje znanje o zaledenosti in sploh o obsegu tukajšnjih ledenikov. Nova dognanja in dopolnitve še prav posebej izstopajo pri prikazu in razčlenitvi Roblekovega, podstoržiskega in jezerskega ledenika. V neposredni zvezi z opisi pleistocenskih ledenikov, ko se takorekoč na osnovi njihove zapuščine, ki je ohranjena v najrazličnejših oblikah bodisi po pobočjih ter dolinah bodisi v nižjem, že izvenalpskem svetu, srečujemo z njihovim življenjem in seznanjamo se tudi s takratnimi jezerci. Eno izmed zaježitvenih ledeniških jezer je bilo na Gmajni na Zgornjem Jezerskem, kjer se je močviren svet zadrževal vse do današnjih dni. Drugo jezero, ki je bilo tudi v neposredni zvezi s poledenitvijo obravnavanega predela Kamniških Alp, postavlja avtor v Češnjavek pri Cerkljah, katerega odkladnine se danes izrabljajo v opekarniške namene. Ledeniki in njihov preoblikovalni proces so zapustili svoje karakteristične sledi v številnih krnicah. Prav markantno je pot ledenikov oziroma njihovo drsenje zarisano s številnimi balvani, morenami in v njih nahajajočih se oražencih.

V sklop Mezetove študije sodi tudi morfogenetika proučitev obsežnega Kranjskega polja. To prostrano, po večini intenzivno kultivirano zemljišče je pravzaprav ogromen vršaj Kokre, v katerem so vidni sledovi desetih teras. Staro, predwürmsko strugo Kokre postavlja avtor vzhodno od današnje, ko je tekla mimo Srednje vasi in Šenčurja do Smlednika, kjer je dohitela Savo. Z nasipanjem v würmski dobi se je korito Kokre vse bolj prestavljalo proti zahodnemu robu vršaja, kjer je njena struga še danes. Ta je od Visokega navzdol zelo globoka; izoblikovana je v obliki pravega kanjona ter zajedena v odpornejše plasti konglomerata. Na vzhodnem robu Kranjskega polja je (Cerkljanska) Reka, ko prestopi iz hribovskega sveta na ravnino, nasula

obsežen vršaj, ki se v svojem strženu za več deset metrov dviga nad ravnino Kranjskega polja. Tudi ta daje obalpskemu svetu svojstveno mikavnost. Skratka, v študiji je celotno porečje Kokre prikazano kot enoten organizem s številnimi svojstvenimi odtiski, za katerega so značilne skupne poteze v njegovem razvoju v toku pleistocena. Značilnost celotnega Mezetovega proučevanja in pisanja je poleg drugega tudi v prikazovanju namembnosti in izrabe poedinih pojavov oziroma površinskih oblik. Tako moremo tudi v tem delu dobiti zelo nazoren vpogled v to, kakšne površinske oblike so si posamezne kmetije in naselja izbrala za svoja selišča in katere so namenile intenzivnim ali ekstenzivnim zemljiškim kulturam.

Razprava o porečju Kokre v pleistocenu nam z odgovori na številna vprašanja pojasnjuje vso zapletenost njegove današnje podobe. To pa je tisto, kar želimo spoznati in sprejeti. In kadarkoli obiščemo posamezna območja v zahodnih Kamniških ali Savinjskih Alpah, je ne le koristno, marveč tudi potrebno, da se z njimi dodobra seznanimo. In enega izmed zanimivih pogledov v njihov razvoj in v strukturo njihovega življenja nam odpira in razgrinja prikazana Mezetova študija.

NEKAJ STVARI, KI STE JIH PUSTILI PRI MENI

VITEK SMOLEJ

»Zbogom,« je rekla Lisica. »Še to, moja skrivnost: Enostavna je: dobro vidiš le s srcem. Bistveno je očem skrito.« »Bistveno je očem skrito,« je ponovil mali princ, da bi si zapomnil.

V kočjo smo lezli kot ščurki skozi majhno okno na stopnišču. Čim bolj zadaj si bil v vrsti naveličanih in po malem že tudi nestrpnih postav, ki jih je zlagoma zakrival padajoči sneg, tem večja je bila luža, v katero si po boju z ozkim vhodom padel. Po tleh v jedilnici je bila razmetana premočena oprema in če si uspel prebiti se med polnoge prijatelje, ki so se kot opice stiskali k nič kaj razvneti peči, ti je za vrat kapalo z oblek, ki so visele spod stropa.

A tudi to je bilo pravo razkošje, potem ko smo ves dan gazili po Hribaricah. Zgubili smo se, čeprav so bili z nami izprašani gorski vodniki, da nas je vodil Ciril in da smo hodili počasi in premišljeno od markacije do markacije. Zgubili smo se celo dvakrat – še sedaj se prepiramo, kje pravzaprav smo takrat buljili v meglo, ki nas je zasipala s snegom. – Kljub vsemu smo se izmazali, po zaslugi nekaj mučencev, ki so z jezikom do tal križarili sem ter tja po megli in nazadnje odkrili naslednjo markacijo, ki je bila kakih petdeset metrov višje na planoti.

S prvim mrakom smo se privlekli do Vodnikovega doma. Bil je že na običajni način – na divje – odprt. Skozi okna je v hišo lezla noč, mi pa smo kinkali okoli peči, če je bil ravno prostor, in vsake toliko časa začeli znova brskati po nahrbtnikih v upanju, da najdemo kakšen prezrt košček suhe obleke. Pa se nam je vse v megli in viharju vrh Hribaric zgubilo v zrak.

Čez čas sem se odpravil s premočenimi čevlji v kuhinjo. Kot vedno so se Jeseničani spravili na kup na toplo, sedeli so na zaboju za drva ob štedilniku in prepevali. Dva sta skrbela za ogenj, ostali pa so brundali in mrmrali in pri tem pobožno gledali v plamene.

Božo je bil v odsotnosti glavnega komandirja Angele postavljen za šefa kuhinje. Fantje so ga začeli dražiti z dekleti, pa se jim ni dal. Kar takoj je imel eno na kolenih.

»Božo, še mene, še mene,« so zavijali najhujši med njimi. Pa jih je samo ošvrknil s pogledom.

»Fantje, to pa ne. Dida pa tukaj ne bomo zganjali,« je dejal in zaučal svetlolaso breme.

»Saj vem, da ne znam tako lepo kot ta mladi,« je dejal, da ne bi bilo zamere.

»Če te črni Božo v naročje vzame, s srčkom še nič ni narobe.«

»Kaj se boš ven vlekel, Božo,« je nekdo počasi in pametno dejal.

»Če ne bi bil tako črn, bi takoj lahko videli, kakšne barve si. Takšne kot pod kožo, rdeče.«

Dekle je povešalo glavo. Pogledala je Boža, pa spet hitro povescila pogled.

»Kaj pa je s teboj,« je zaskrbljeno dejal ata Božo. »Če te zebe, se kar k meni stisni. Več glav več ve.«

Fantje so se bučno zasmeli, pa so bili kar kmalu tiho, ko je dekle dejalo: »Božo, to pa tudi nič ni.«

»Ja ti si pa žalostna,« je zavzeto dejal Božo. »A je s fantom kaj narobe. Te nima nič rad? Tako dekle, kot si ti, bi pa takoj na obe kolene vzel, ne samo na eno.«

»Ja pa saj...« je stisnilo iz sebe dekle, a jo je Božo prehitel:

»Veš, ne smeš si tega preveč gnati k srcu, saj ni edini na svetu. Boš že našla koga drugega, saj je fantov na pretek.« Poučal jo je in hudobno dostavil: »Rada ga pa imaš, kajne?«

Iztrgala se mu je iz rok in solze so ji drsele po licu, ko je zajecijala: »Božo... kako... ne smeš, veš. Res ne smeš...«

Potem je zbežala iz kuhinje, ki je donela od krohot. Božo pa je tiho sedel, praznih kolen, in gledal v ogenj.

Zjutraj se nam tisti dan ni nikamor mudilo. Počasi smo se privlekli iz bivaka na dan, pri čemer smo se ravno prav dolgo držali še v njem, da je sonce pokukalo v Dnino in začelo greti pločevinasto konzervo, ki nam je bila za prenočišče. Sedeli smo pred hiško in se pretegovali po soncu, ne da bi se nam kam mudilo. Bil je pač lep dan, ki je prav vpil po tem, da ga počasi, zlagoma zapravljamo. Ura je bila še zgodnja, a zrak že topel od sonca, ki je priplaval čez vrh Škrlatice. Razor in Prisojnik na oni strani Krnice sta bila že napol zabrisana v avgustovskem mrču, ki je napovedoval en vroč dan več. A tisto urico, je bilo še prijetno toplo in napol ležal, napol slonel si na polici pred bivačkom in dremucal.

Nismo se še dobro pretegnili, ko je pod skalo, na katero je pripet bivač, zašumel grušč. »Uroš« je nekdo izmed nas sredi najhujšega zehanja spravil iz sebe. In res se je čez nekaj časa pojavila njegova smejoča se glava v kaminčku, ki pelje do bivaka. Ni mogel, da ne bi prišel pogledat, če v redu regiramo bivač. Da bi se, kot mi, lepo udobno vlegel in namestil, ga ni bilo mogoče pripraviti. Kmalu je skakal po robu pred bivačkom in vpil na sopotnika, ki je pod bivačkom zložil onemogle ude na prvi balvan pri roki. Pa vpitje nič ni pomagalo. Ob obtožujočih pogledih, ki so ga grajali zaradi zdelanega prijatelja, ki je spodaj poskušal priti k sebi po dirki izza Aka na škrbino med Poncama in sem dol, je Uroša kar zmanjkalo.

Medtem ko sta Uroš in spremljevalec že izginila, je iz rušja nekje spodaj planil vrisk. Pametno smo se obrnili na drugo stran, da nam je sonce pošteno pregrelo še levo ledvico in potem stopili tiste tri korake do roba, da vidimo, kdo je.

Bili so trije znanci, fant, dvoje deklet. Čez čas so se nam pridružili ob ogenjčku, na katerem sem začel cmariti juho za zajtrk. Ura je bila že pozna in z druge strani doline se je slišalo brenčanje avtomobilov, ki so se zaganjali v serpentine na Vršič. Mi tu v zavetju sten, spravljeni mednje kot v šparovček, pa smo se posvečali svojemu svetu malih radosti, ne da bi pustili kaj dosti svetu okoli nas, da nas moti. Sedeli smo ob ognju – nekje imam sliko – dekleti sta peli, pomagal jima je po najboljši moči Vasko, Janez pa je potegnil na dan pipico in jo modro žulil v poletni dan. Prijatelj, ki je prišel, je sedel za mano, si objemal kolena in tuhtal predse.

Dan je počasi rasel in nenadoma onih treh ni bilo več. Spet smo ležali na soncu in jih gledali, kako se na oni strani dolinice navezujejo in pripravljajo na odhod.

Ko so že prišli nekaj raztežajev v steno, da so bili že v isti višini kot naš bivač, sva jim z Vaskom zapela tisto o trnovskem zvonu, ki bojša prelepo poje. Ne morem reči, da sva bila pri tem prepričljiva. Stena na drugi strani je odmevala od najinega rjovenja, a vseeno, vseeno je bil vmes trenutek, ko sva se ujela s svojima hripavima glasovoma, da je pesem zazvenela in zaplavala, kot se spodobi.

Glasno so naju pohvalili, tako da sva se zlahka pripravila do tega, da jo začneva znova. In ko sva jo končala, jih ni bilo več videti.

V Martuljk je treba iti zvečer. Zadnji avtobus – skoraj sem napisal zadnji vlak – pride že po polnoči; potem zatopotaš po asfaltu še malo naprej, zaviješ levo in po šumeči travi zaplavaš proti progi, čez nasip in potem skozi gozd. V gozdu je tema, a vseeno se nekako prebiješ do Jasenov. Tistikrat sem bil tudi jaz kmalu na travnikih, za vsak primer sem najprej dotipal skozi trdo temo do Lipovčeve koče, ki pa je bila seveda zaprta. Tako sem pač, kot smo bili zmenjeni, odrinil naprej proti bivaku. Nebo je bilo pokrito, luna ni dala svečave in tako sem zašel prvič že po dvesto metrih. Nekaj časa sem se pehal po mokri travi skozi gozd, prišel na ozek laz z lovskim stojščem na vrh in se sprijaznil s tem, da počakam na klopčiče, če se mogoče kdaj pozneje prikaže luna. Sedel sem tako nekaj časa in kinkal, potem sem se ulegel in zaspal, pa se spet zbudil – medtem se je pod mano kopica počasi podirala. A svetlobe ni in ni hotelo biti. Moralo je biti že proti drugi uri, ko sem vseeno slepo tipaje okoli sebe pospravil stvari in se znova spustil v pustolovščine. Presenetljivo hitro sem našel pot nazaj, potem pa se zagrizeno korak za korakom začel prebijati po temnem gozdu v hrib. Čez kako uro sem znova zašel, hitro ugotovil, da sem zlezal previsoko, se spustil skozi gozd in čez skale niže, tipaje sledil poti in nazadnje pristal v strmem bregu, iz katerega so tolažilno tu pa tam poganjale bukve. Izbral sem si eno od njih, se previdno usedel na nahrbtnik, se naslonil ob drevo in zaspal. Breg je bil strm, tako da so mi kolena kar sama od sebe silila pod brado. Bilo mi je, kot da sedim na bradlji, le dež, ki me je začel prati, mi je dal vedeti, kje sem. S seboj sem imel kruh za nadaljnje pustolovščine, in imel sem ga kar v mreži. Spravil sem ga v luknjo pod koleno, da bi vsaj malo ostal suh, pa ni pomagalo nič. Štruca je počasi pila vodo in lezla skozi luknje v mreži na svobodo. Prijatelji so se iz rezultata te obdelave delali precej časa norca, jedli pa so ga le.

Tako sem okoli štirih s prvim svitom oddrsal po mokrem listju do poti, ki je bila par metrov niže in kmalu poropotal po bivaku. Fantov seveda ni bilo, bil pa je na srečo Fülle, ki je z zanimanjem gledal, kako brundam in vlačim kos za kosom mokro obleko s sebe. Potem se spomnim samo še hladnih odej, ki so se počasi ogrele in me po dolgem obotavljanju pripravile do spanja.

Zjutraj okoli sedmih so po strehi poropotali prijatelji. Izbrali so varianto, ki je bila udobnejša, ostali so na senu Na Jasenih in zjutraj v eni uri prikorakali do bivaka. Ogledovali so si ostanke moje štruce, ki sem jih iz higienskih razlogov pustil zunaj in dobrohotno počakali, da sem si dal duška in spet kos za kosom zvelkel nase mokre cunje.

Dan je bil čemeran od dežja, a vseeno smo odkorakali po okrešlju proti Trem macesnom in popoldne stali na vrhu Dovškega križa.

Že nekje na sredi Jugove grape se je vreme malce popravilo in na vrhu nas je pozdravilo sonce. Sedeli smo potem nekaj časa na toplem, jaz sem poskušal ujeti malo spanja, potem pa nas je spet ovila megla in pobrali smo se, da nas ne bi začel spet prati dež. Kot ovce smo šli za Alijem ki je zaupno izjavil, da pozna bližnjico z bivačkom II v Vrata. Poti nismo našli, ker je verjetno ni – razen za gamse in tiste, ki se pode za njimi. – Tako smo vseeno morali koračiti po cesti, a imeli smo vsaj to tolažbo, da se ni vzdigoval prah. Spet nas je namreč začelo prati.

V Vratih smo se ločili, nekateri so se odpeljali domov, ostala sva le midva z Alijem in pridružila sva se Tinetu, ki je sedel pod napuščem, kadil in si grizel nohte zaradi

slabega vremena. Triglav so zakrivala umazane cunje, iz katerih je vsake toliko časa poškropilo. Koča je bila napol prazna, okoli ogla je potihem vsake toliko časa priplaval napol razumljena beseda, v kuhinji so zvenčali krožniki, ki so jih brisali po kosilu. Tišino je prekinil hrup avtomobila, ki je odpeljal izpred garaž, potem pa smo spet lahko poslušali kaplje, ki so nam kapale na glavo. Sedeli smo kot mokri kanarčki ob zidu in se pomilovali. Da ne bi prenizko padla morala, smo začeli kuhati nekakšno čorbo, kjer je imel svoje prste zraven tudi moj nekdanji kruh. Tine je stopil po steklenico merlota, in ko smo videli, da je vino za tako vreme dobro zdravilo, sem prinesel še jaz eno. Pridružil se nam je še Joža, ki je že cel mesec preležal na Malem Triglavu – vojska ga je poslala v Vrata, da varuje gora nevajene oficirje. – V družbi, ki se je nabrala okoli brnečega kuhalnika, je sedel tudi neznan širokopleč fant rusih las in šršečih brk. Čez nekaj časa je vzel pipico iz ust in zamahnil proti Triglavu: »A?« Ali je odgovoril: »Aa.« Neznanec je pokimal: »Aha,« in stisnil prste leve v šop, z desnico pa je tresel dež nad levo roko. »Ja, sranje!« je vljudno, kot se spodobi, če govoriš s tujcem, izjavil Tine. »Dežuje,« sem dostavil, da bi ljudje vedeli, kakšno je vreme. »Pjove, dijo,« je zavzdihnil neznanec in izginil. Vstal je in izginil. »Italijan je,« smo ugotovili, veseli, da imamo mednarodno občinstvo. Uspeh naše čorbe je bil zagotovljen. Neznanec se je vrnil s temnopoltim dojenčkom v naročju. Nova steklenica merlota. »Armando,« je nerodno dejal in jo postavil med nas. »Tale pa pleza,« sem po rokovanju z njim zašepetal nič hudega slutečemu Aliju, ki je nastavljal svojo roko medvedovemu prijemu. »Da, prav imaš,« je hladnokrvno izjavil Ali in, ne da bi zganil z očmi, šel z roko pod klop, kjer je masiral nedolžno ponesrečenko z zdravo roko.

»Tu sei rampikatore, ane, Armando?« je rekel naš »foter« Tine.

Rdeči Italijan je povedal, da je Tržačan, da je sicer pri vojaki, a da marodira in da ima do pojutrišnjem čas, ker bo čez dva dni šele vizita. »Pij. Bevi!« mu je važno ukazal Ali, ki se je tudi ravno tiste dni ukvarjal z vojsko in je znal švejka naprej in nazaj. Tudi on je poskušal dopovedati zdravniku, da hoče na vsak način k vojakom a da ga muči sklepni revmatizem.

Počutili smo se kot diplomati na srečanju na vrhu (kako kaj, gospod prezident, ali zna teta po materini strani še vedno tako čudovito igrati na flavto? ... V principu da, toda ne gre za teta po materini strani, ampak za tastovega nečaka, in sicer ne zna igrati na flavte, pač pa z nogomet ... (Najprej sem jaz vprašal: »Armando, per pjačerti, če la prima volta, ke tu vjeni nele nostre montanje?« Druga dva sta mi z občudovanjem pokimala. Armando je pokimal v odgovor: »Sono bele vostre parete, guardi!« Megle okoli stene so izgubile svoj rjavkasti soj in zazvenele v čisti belini, vzvalovile so okoli vrha in odgrnile zaveso, da se je kot kaka bazilika prikazal srednji steber. »In kako kaj Enzo?« je praktično vprašal Tine. Še pred kratkim sta se z Alijem menila o Eenzu Cozzolinu, bajeslovnem Tržačanu, ki je kot kaka črna vdova – oblečen je bil vedno v črno majico in temne kavbojke, na nogah iz principa samo telovadne copate – plezal najtežje smeri v Dolomitih in vsake toliko časa tudi v Zahodnih Julijcih. Armando je nekaj časa gledal, kot da se norčujemo iz njega, in potem zagodel: »Mrtev, mrtev je Enzo, ne veste tega?« Pred dvema tedni je šel sam v eno od manj znanih smeri okoli Civette, v Torre Babel: »Un sestogrado semplice« ... v previsu preveč zaupal klinu nad seboj in ... Pač padel je. »Mi ricordo ...« je žalostno godel Armando. Še teden pred nesrečo, preden ga je pot zanesla čez Passo Pellegrin v Alleghe in pod Civetto, mu je Cozzolino pisal, »pridi, ustavi se pri meni ali pa me poišči v Canazeiju, greva v Marmolado, v Sello, kamorkoli.« »Misli la sva iti skupaj v Walkerja, skupaj, a vsak zase solo. Pa nič.« Gledal je predse in godel: »Stupido, stupido ...« Nazadnje sta bila skupaj v Malem Mangartu, v kaminih, ki jim komaj s špagi prideš do živega. In potem prideš tako razkoračen pod streho in čakaš, kdaj ti bodo šle vezi v kolenih, ki so skoraj vodoravno napeta proti stenam kamina. »Un sol' chiedo, vero, c'era Enzo ...«

Tine je kimal in kimal, potem pa dejal: »Fantje, ta poba je pa kapelj, sem že slišal zanj.« Potem smo samo poslušali, ko sta začela streljati s svojimi kanoni. Mimo so

kot diapozitivi letele slike Dolomitov in znanih smeri v njih, ki sta jih eden ali drug zlezla, pri čemer je vsake toliko časa Armando dostavil: »To sem pa soliral.« Ali pa je napihnil lica in neslišno zažvižgal. Za konec, preden sta se utrudila, je Tine še omenil, da sta z Borisom visela en teden v Druju. Zadosti je bilo, da je začel Armando gledati s spoštovanjem na našo ciganerijo. »Bavarsko sem šel dvajsetkrat. Če hočeš, grem enaindvajsetič,« ga je pobil do konca Tine s svojim predlogom, na katerega je Armando samo hvaležno pokimal.

»In kaj počneš drugače,« je Ali kot praktičen študent ekonomije vprašal – študiju se je posvečal redno od petnajstega do konca meseca. – »Sono tubista,« se je izprsil Armando, da so pokali šivi na srajci. Tine se je prav raznežil: »Že spet en muskontar, kome Boris, anke luj fa la muzika kola tuba. E io sono un violinista,« je potegnil z nevidnim lokom po strunah. Armando je malce zabodeno gledal, potem pa se je zakrohotal: »Vai colla musica, io sono un tubista, stupido,« in začel z nevidnim francozom vrteti bližnjo vodovodno cev. Bil je vodoinštalater.

Medtem ko sva z Alijem počasi krmežljivih nog lezla proti Luknji, sta Tine in rdeči Pepone že bila za prvim stebričkom v Bavarski. Ob kakšnih desetih sva položila roke na tople skale, kjer sta Bohinjca potegnili svojo smer v zahodni steni. Nisva se menila za vabljive police, ki so držale na desno, udarila sva kot kaka zagrizena mačka naravnost navzgor in čez čas ugotovila, da lezeva po svoje. Molče sva se grizla po čudovitih plateh in plitkih kaminih navzgor, pri čemer nama je grela pete misel, da imava vse skupaj šest klinov. Vsake toliko časa sem imel čast gledati – po možnosti stlačen v kak golobnjak, iz katerega sem lahko molil glavo – kako se nad mano kot kak medved Ali daje s steno. Na sebi je imel svoj najnovejši zaklad, zelene hlače ameriške vojske, ki si jih lahko »trimal« z vsemogočimi jermenčki in zankami, a jih je Ali pustil, da so kot makaroni plavali po zraku okoli njega. Potem je zginil za rob in šel sem za njim in z ljubeznijo obdeloval najin zaklad, kline, ki so čepeli po počeh. Vedno so bili štirje, dokler ni eden od njih izdal in sklenil ostati tam, kamor ga je Ali postavil. Od tedaj dalje sem imel skrbeti le za tri. Še ozka polička, nad globino postavljen nos, ob njemu v zahajajočem soncu temna Alijeva postava, ki izgine, klic...

Za ogrom nagnjen poraščen pesek, ki pada navzdol proti izstopu Bohinjske, na oni strani pa rob Plemenic.

Večer, poln toplega zraka.

Ko splezamo prek zadnjega ledenega mesta, se zapodimo kot zajci po snegu navzdol in se ne ustavimo, preden se snežna pokrajina ne zravnja. Za nami se medlo bliskajo sveče na južnem grebenu Triglava. Ura je osem, v okoli dveh ali treh urah smo prišli s Kredarice na vrh in potem po Kugyjevi poti Na planjo, kjer se sklanjamo v lahнем vetru in pripravljamo smuči.

Še nihče od nas ni bil tukaj, ne pozimi ne poleti. Zaenkrat nas pot ne skrbi, pred sabo imamo pač ves dan in če se vreme preveč ne skvari, bomo že kako našli pot. Ko smo pripravljeni, da odrinemo naprej, se okoli nas plazijo že prve megle in ko se postaviš na vrh brega, sploh ne veš, kako globoko pod tabo je dno. Tako se počasi prebijamo navzdol, nekam proti Doliču ali Velski dolini in nazadnje pristanemo pod robom megle v širokem kotlu, že skoraj v dolini, ki mi je čudno znana. Alija pošljem levo, da pogleda, če smo že na Doliču, sam pa grem desno v upanju, da pridem najprej na klanček in potem pod steno Vrh hribaric. Pa nič. S Frenetom se zberemo na robu in si brišemo mokre nosove, potem pa se že skoraj odpravimo naprej navzdol, ko mi kane, da smo na ravnici vrh žlebu, ki pripelje z Velske doline h kasarni Na Planji.

Zagrizemo se tako v nasproten breg in čez čas se pod nami na desni odpre v sivi luči Velska dolina. Nekaj časa poskušamo uporabljati smuči, a ker sem srečno eno zlomil, moram gaziti in onadva se mi pri tem pridružita.

Sneg je grd, na vrhu je nekaj centimetrov debela plast zmrznjenega snega, pod njo pa pol metra mehkega puha. Počasi, ne da bi gledal na uro, se vzdiguje prvi na vrh snega ki se poda pod korakom, pade, vzdigne drugo nogo, jo postavi spet na vrh. Danes je Silvestrovo, za petami čutim, kako mi sledi staro leto, dolgo in polno, a vseeno... staro. Okoli nas je samo nepreležan sneg, pobočja, katerih strmina je neizrazita, ker izginjajo v dimnasti megli nad nami. Človek bi zarjovel od samote, skupaj bi morali zarjoveti vsi trije, kot gruča volkov, ki išče bližino živih bitij. A ta živa bitja... Najbližji smo si vseeno mi sami, naslednji najbližji je zaenkrat Janko na Kredarici – sedaj sedita skupaj s Pretepačem in gledata kakšen teniški turnir ali pa dunajsko revijo na televiziji. – In nekje na koncu naše poti, mogoče šele naslednje leto, je Komna s svojimi toplimi okni, neznanci mehkih kolen, ki te tolčejo po ramenih, te objemajo in ti jokajo na prsih ob »tem sranju od življenja«.

Ali se usede v sneg in zakolne. Obstanem – sedaj je on spredaj, jaz pa zadaj pobiram za Frenetom stopinje. – Koleno ga je izdalo in vsak korak mu povzroči bolečine, ki znajo biti vse hujše. Povije si koleno, dvakrat stopi z njim na preizkušnjo, potem pa se znova usede in previdno odvija elastičen povoj. »Ravno sedaj,« preklinja. Ponovno si povije nogo, kar čez hlače, na trdo, brez usmiljenja, in spet smo na poti, ki je ni pred nami še nihče hodil, skozi tujo pokrajino, ki se ne meni za nas.

Pri markaciji, kjer se gre desno proti Doliču, levo pa naprej v klanec na Hribarice, se zapodi v nas veter s snežinkami. Na srečo nam piha v hrbet, tako da se hitro spravimo čez izdajalski sneg pod steno. Od tam naprej je sneg vsaj mehek in čeprav se nam ugreza do kolen, smo hitro v kotanji pod vrhom. Pot v klanec od tam naprej je spet Kalvarija zaradi klož, ki jih moraš kot kak krt odriniti s poti, sicer se prestopaš na mestu.

Na vrhu ne stojimo dolgo, ura je že kake enajst ali dvanajst po uri, zato jo kar uberem po nosu v smeri puščice. Potem ko se prebijem na svojih neuporabnih polomljenih smučeh čez tri ali štiri kotanje, se mi stvar zazdi sumljiva in nekam neprijetno znana. Jasno, spet smo se zgubili. Kako uro blodimo sem in tja po trdi megli, pri čemer smo vseeno toliko pametni, da vedno eden od nas stoji tam, do koder smo prišli skupaj, da lahko najdemo vsaj nazaj. Jasno je, da čez eno uro šef Frene ukaže, da se vrnemo do roba, kjer stoji razmajan kažipot. Potem viziramo kot kaki gozdniki – ravno trije smo, Frene stoji pri kažipotu, jaz nekje na sredi, da me še dobro vidi, Ali pa se kot zadnji prestavlja levo, desno, dokler smer kažipota ni nekako potegnjena skozi meglo. – Potem se čez kake pol ure pripelje mimo mene Frene, in počasi izginja v temi in megli za Alijevo postavo, medtem ko ga jaz stojično usmerjam: »levo, še malo, dobro, drži smer...«

Čez čas, ko ga že ne vidim več, nekaj zamomlja v veter in Ali se premakne. Še enkrat slišim Frenetov klic: »Markacija!« Pot nam je odprta.

In potem? Kaj potem?

Potem je pomlad, pravzaprav je poletje, čeprav bo jutri šele zadnja nedelja v maju, in tako sami smo in hkrati je toliko ljudi, toliko spominov okoli nas.

Počasi se vzpenjamo s smučkami na ramenih proti Luknji. Jutri je tekma, stal bom na štartu pod šitami in okoli mene bo kopica ljudi, a danes, danes... Danes bom sedel na toplo travo malo nad Luknjo in gledal. Čeprav je bistveno očem skrito.

Šišenska smer v zah. Triglavu. Opis: vstop in prva dva do trije raztežaji skupaj z bohinjsko smerjo do mesta, kjer se bohinjska smer obrne vodoravno desno. Po produ (ali snegu) naravnost navzgor pod izrazito streho, tik pod streho prečiti levo do kamina, po kaminu na vrh (možic). Smer se potem giblje naravnost navzgor do višine izstopa bohinjske smeri (okoli 8 raztežajev). Predzadnji raztežaj se varuje v majhni votlini. Naslednje stojišče je na polički, ki ji je slediti v desno okoli roba. Do tam ocena IV+. Najprej lahko po gredah do izstopa bohinjske smeri. Čas prvoprstopnikov 8 ur. V steni sta ostala dva klina. Plezala 3. julija 1972 Aljaž Simonič in Vitek Smolej, AAO.

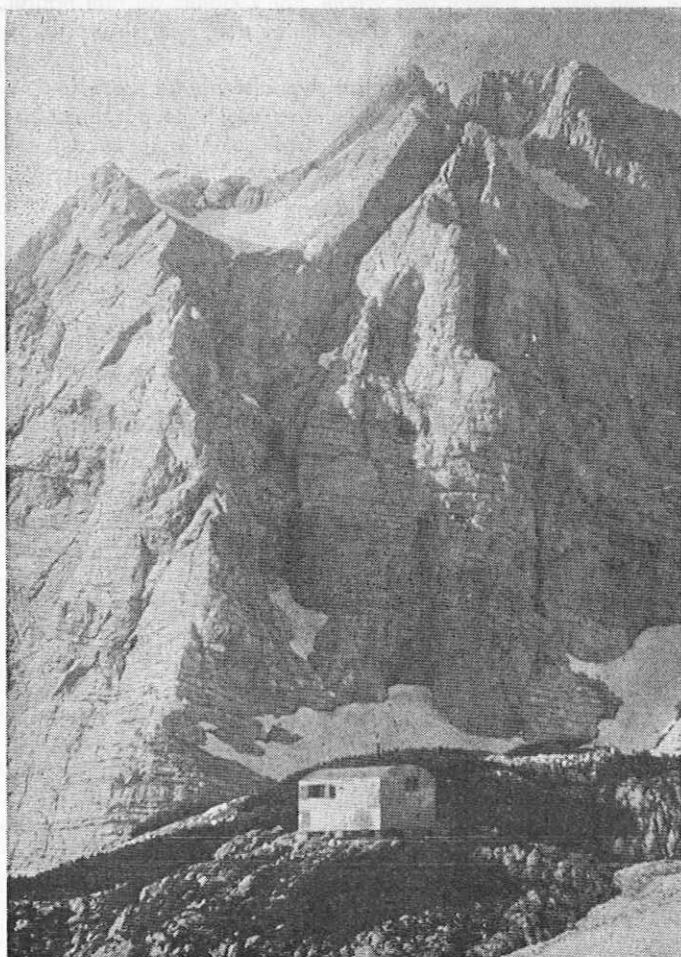
KAKO SMO GRADILI BIVAK I V VELIKI DNINI

DRAGO KORENINI

etosa poteka 40 let, kar smo postavili bivak I v Veliki Dnini. Zakaj smo ga postavili? Ostenja, pretežno lahka, in nekaj težkih smeri so nas vabila, najlažje dostopna čez Kranjsko goro iz Krnice. Iz Kranjske gore do bivaka je kakih 5 ur. Za nas je bilo zelo važno, da smo bili v soboto zvečer že na višni 2180 m. Tako smo imeli naslednji dan dovolj časa za razne plezarije, ki jih je v tem okolišu vse polno.

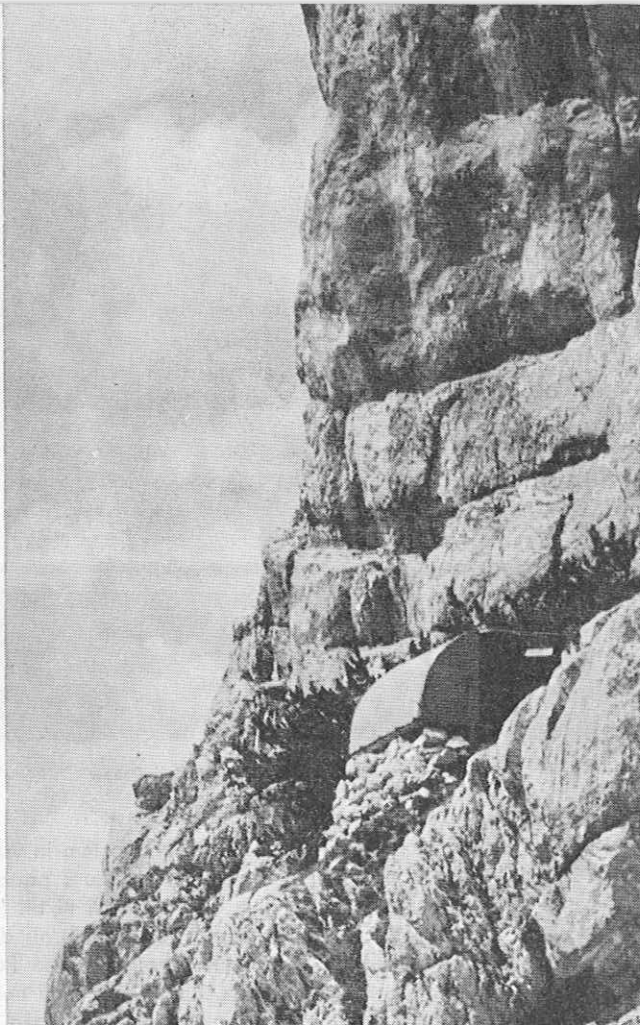
V avstrijski reviji »Der Bergsteiger« sem zasledil fotografijo bivaka v neki gorski zajedi. Razmišljal sem o tem, da bi se kje pri nas tak bivak tudi dobro obnesel. Prišlo mi je na misel, kako so jeseniški skalaši iskali ponesrečenega kartografa Wolfa Luckmana, ki je pri iskanju motiva zdrknil z vrha Velikega Oltarja. Padel je le nekaj metrov in dobil težko poškodbe na glavi, da je zaradi izkrvavitve na kraju nesreče umrl. Jeseniški skalaši so po večdnem iskanju (GRS takrat še ni bila organizirana) bili takrat prvič na Velikem Oltarju. Ostenja okrog Velike Dnine so jim bila malo poznana.

Bivak IV na Rušju, v
ozadju Stenar
Foto Jaka Čop

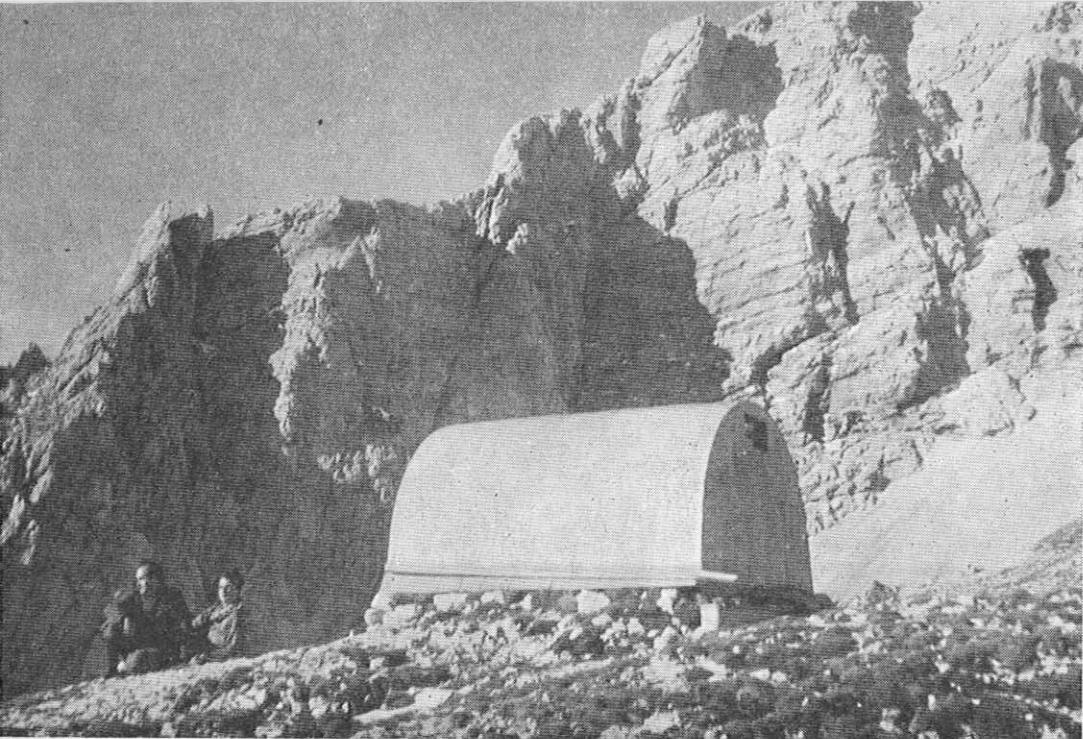
Bivak I v Veliki Dnini

Foto Jaka Čop

Zamisel, da bi enojko postavili nekje v Veliki Dnini, sem zaupal svojemu dobremu tovarišu pokojnemu Matevžu Frelihu. Od takrat je bila to najina edina, velika skrb. Bili smo brez denarja, pa se je z dobro voljo vse uredilo. Nekateri so darovali material, nekaj denarja pa smo naprosjačili. Ves macesnov les že na meró odrezan in pripravljen za sestavo je podarila Gizela DERNIČ iz Mojstrane, pocinkano pločevino prof. Evgen Lovšin in dr. Stane Tominšek, malo železja in žebeljev smo udarniško pritihtapili iz Železarne, slamo za slamnjače smo dobili v Kranjski gori. Kupili smo samo strešno lepenko in slamnjače, odeje pa je podaril tovariš Kristan iz Zapuž. Tudi prevoz po železnici in dalje v Krnico je bil brezplačen, vsa mizarska dela so bila opravljena na žagi pok. Andreja Čufarja na Jesenicah. Brezplačen prevoz od žage do postaje pa sva opravila z Matevžem na biciklih.

Prišle so prve težave. Na seji Skale sva govorila o najini nameri in takratni predsednik pok. Miha Čop je odločno nasprotoval, češ, nimamo denarja. Pa sem mu dejal: »Dragi Miha, ne potrebujemo denarja, bivak je že napravljen in pripravljen za prenos.« Miha je kapituliral in zagodrnjal: »No, če že hočeta, pa ga imejta.« Potem se je razvedelo, kaj ti smrkavi skalaši nameravajo. Prišlo je tudi na uho Vertlu Hanzu, ki je bil lovec najemnika lova Avgusta Praprotnika. Slednji se je pritožil pri škofu dr. Rožmanu z grožnjo, da bo lov odpovedal ali pa plačal manjšo najemnino, češ da bo lovišče zaradi bivaka znatno manj vredno. Lovišče je bilo namreč last verskega sklada. Sedaj je zastavil učeno besedo pri dr. Rožmanu naš jezični dohtar Miha Potočnik, ki je škofa prepričal, da divjad ni motena, če planinci prenočujejo v zaprtem bivaku, pač

Bivak II na Jezeru, v ozadju Spodnji Rokav

Foto Jaka Čop

pa, če planinci prenočujejo na prostem in vso noč netijo ogenj. Škof je to razumel in dovolil postaviti bivak v tem lovišču s pogojem, da ključ bivaka dobi Praprotnikov lovec Hanza, če tudi v bivaku nikoli ni bil (mi smo imeli drugačen ključ). Led je bil prebit, šlo je za res. Treba je bilo izbrati dokončno lokacijo. Neko nedeljo smo šli na komisijski ogled: Joža Čop, dr. Miha Potočnik, Miha Čop, Matevž Frelih, Boris Šega, Tone Berlot in jaz. Ko smo prispeli nekako nad polovico Velike Dnine, smo se pri Veliki Skali ustavili in razgledovali. Joža je pokazal s prstom proti previsu Visoke Ponce in dejal: »Tamle, če bo prav.« Šla sta z Matevžem na naznačen kraj čez kamniti plaz po ozki polici do kratkega razčlenjenega kamina, ki se konča na široki polici poraščeni z rušjem. Poklicala sta me, naj si prostor še sam ogledam. Kar na oči sem premeril, kako velik bo lahko bivak in koliko rušja bo treba posekati. Pot smo nadaljevali po snežišču navzgor do grape, ki drži na raz med Veliko Ponco in Oltarjem do vrha Oltarja, od tu po zasneženi grapi do Grunta na Jezeru. Napravili smo še skok do vrha Šplevte, kjer je s travo poraščena planotica. Miha Čop je bil nad lepoto kraja tako navdušen, da je dejal: »Prihodnje leto na tem kraju postavimo drugi, večji bivak.« In res smo ga, le nekoliko nižje, tokrat s pomočjo ljubljanskih skalašev. Gradnja je trajala tri dni. Ko smo se po končanem delu vračali v Vrata, je bil Matevž tako razigran, da je poskakoval in prepeval: »Ljubo doma, kdor ga ima, mi mammo dva!« Sledili so še bivaki številka III Za Akom leta 1946, bivak IV pod Dolkovo špico leta 1948. Četrti bivak je bil lahke konstrukcije – iz lesenitnih plošč in slabo zasidran, da ga je močnejši vihar odtrgal s temeljev in ga odnesel 80 m daleč. Na istem mestu smo postavili I. 1949 enakega, močnejšega in težjega, ki še sedaj kljubuje vsem vremenskim neprilikam. To delo je v celoti vodil tov. Janez Krušič, kakor tudi delo Zavetišča železarjev na Zadnjem Voglu, ki je že kar planinska kočica.

Kako smo postavljali enojko? V nedeljo po lokacijskem ogledu smo posekali nekaj rušja, splanirali prostor ter postavili in zasidrali temeljni okvir. Naslednjo soboto smo z vprego prepeljali vse dele bivaka v Krnico in še isto popoldne tvorili svežnje desk, lokov in drugo do stene in se vrnili v Krnico prenočevat. V nedeljo zarana smo že bili na gradbišču in pomagali Smoleju pri sestavi bivaka. Okoli poldneva je bil bivak sestavljen, manjkala je le še zunanja izolacija. Kot naročena sta tedaj prisopihala

Bivak III za Akom

Foto Jaka Čop

Homovec in Truhlar, vsak z eno balo strešne lepenke. Do večera je bil bivak oblečen v izolacijsko oblogo. Naslednjo nedeljo smo prinesli še pocinkano pločevino in še isti dan je dobil bivak svojo drugo in dokončno obleko.

Z Matevžem sva bila v enojki 12 zaporednih sobot in vedno kaj malega postorila. Vsi bivaki so opremljeni z vodnimi rezervoarji, bivak III in IV pa imata zidane štedilnike. Slamnjače v bivakih I in II smo pozneje zamenjali z jogiji.

Bili smo prepričani, da smo opravili veliko in koristno delo. Bivak I je tako solidno izdelan, da bo lahko dočakal svojo 100-letnico, če se bodo planinci za bivake sploh še zanimali in vse okvare sproti popravljali. Iz statistike obiskov je razvidno, da obiski iz leta v leto upadajo.

Mi se poslavljamo, mladina naj bi prevzela naše naloge. Glede bivakov kaže, da ta način sožitja z gorami ne mika več. Vsaj zdi se nam tako.

SPOMINI NA CERVIN

ING. SVETKO LAPAJNE

ervin, po nemško Matterhorn, je morda eden najbolj zaželenih vrhov evropskega hribovca. Ne zaradi višine (4478 m), bolj zaradi ostre samostojne konične oblike, vidne iz vseh vrhov v švicarskih Alpah. Slovensko bi mu rekli »Jelenk«, saj latinski »cervus« pomeni jelena. Nemški Matterhorn bi mogli prevesti, po nekakšni ljudski etiologiji Matkov rog, na severni strani je pod njim mnogo krajevnih oznak z »Mat«; kraj Matmark, alpinistično središče Zermat, dolina Mattertal in reka Matter Vispe. Severovzhodna stran Cervina je namreč naseljena z nemško govorečimi, severozahodna s francosko govorečimi Švicarji, vsa južna stran pa je na italijanski strani, a tudi tu prebivalstvo govori francosko v svojem narečju. Zato imajo tudi mesta na smeri iz Italije francoske oznake.

Silhueta Cervina me je nekajkrat vabila iz dolinskega Zermatta, pa tudi s prijetne smučarije po Breithornskem ledeniku (3400 do 3700 m). Kot navaden ljubitelj planin seveda nisem tvegala takega vzpona. Pa me obišče – povsem v strokovni zadevi – tovariš Sandi Blažina, s katerim sva se seznanila že poprej na vrhu Mont Blanca. Omeni mi svoj načrt za Cervin, obljubil je svoji soprogi in hčerki, da ju povede nanj. On je znan alpinist, plezalec z izkušnjami na težkih odpravah (v Ande, v Pamir, v Hindukuš). Na moj namig me je povabil s seboj. Dogovorjeno: on pride s svojimi iz Kopra, jaz iz Siona v Valaisu, sestanemo se v podnožju Cervina, v Breuilu. Breuil je svetovno znani alpinistični in smučarski center in znan pod italijanskim imenom Cervinia, pač po svojem zaščitniku – Cervinu.

Težko sem pričakoval telefonski poziv na to pot. Že sem mislil, da bo vse padlo v vodo, bil je namreč pri mojih dvainšestdesetih letih res zadnji čas. Tega odhoda ne bi opisoval, če me ne bi spominjal na Janka Mlakarja, ki je svojega prijatelja lovil čez Vršič v Trento pa v Mojstrano nazaj! Prijatelj Sandi je namreč dva dni v Breuilu zaman iskal telefonsko zvezo s Sionom, iz Jugoslavije bi jo gotovo dobil v kaki uri ali dveh! Poslal mi je v četrtek petnajstega avgusta telegram. Ta me pa ni dobil, ker sem na ta dan, švicarski praznik, pohajkoval po hribu Pic d'Artsinol, vljudna švicarska pošta pa je naročnika v Cerviniji obvestila, da telegram ni bil izročen. V petek zjutraj ob osmi uri sem vendar našel prepis teleograma zataknjen za kljuko: Ob dvanaesti uri sestanek pred cerkvijo v Cerviniji. Zmetal sem planinsko šaro v nahrbtnik in skočil v voz. Do tja je bilo še stošestdeset kilometrov, vmes pa še nabava lir, klanec na Veliki Sv. Bernard, meja, Aosta, Châtillon, in vzpon na Breuil. Na tem klancu, ki zahteva vzpon od višine 600 do višine 2000 m nad morjem, mi je delal težave avto. Pri počasni vožnji, na cesti je bila velika gneča, mi je kar nekajkrat odpovedal. Kolone niso bile le spredaj, hujše so bile zadaj zaradi mene, če mi je stroj na lepem zastal. Po povratku smo odkrili vzrok težav: premočno blokiranje električnih naprav proti radijskim motnjam. Tedaj je bilo pa le nerodno, če sem se s takim zastanki zamujal v celoti za najmanj pol ure. Še sredi Cervinije sem obtičal. Ko sem končno došel na trg pred cerkvijo, je moja ura kazala točno tričetrt na dvanaest, ura na cerkvenem stolpu pa tričetrt na eno. Seveda, ker Italijani v poletnem času prehitevajo vso Evropo za eno uro. Tako torej – vse je šlo po gobe!

Poiskal sem pisarno vodnikov – zaprto do treh popoldne. Nasvet: Najprej je treba z džipom na višino 2804, kjer je v kraju l'Oriondè Rifugio Duca d'Aosta. Od tam se vzpenja pot do kočice Cabanne Jean Antoine Carell, kar zahteva okrog štiri ure. Pot po navedbah ni pretežka. Kaj če bi poskusil do tja sam, če sem že zamudil naš domek? Kake dobre pol ure sem dirkal po Cerviniji, da sem staknil pred hotelom »Jumeaux«¹ džip v pripravi za odhod, pri njem pa svojega prijatelja. Ta je seveda že obupal nad mojo udeležbo, saj je dobil negativni odgovor iz Švice. Ni trajalo dvajset minut, da sem zaparkiral na tovariševo parkirišče, se hitro preoblekel, zmetal naj-

¹ Jumeaux (fr.) Dvojčki, vrh nad Breuil-om 1875 m.

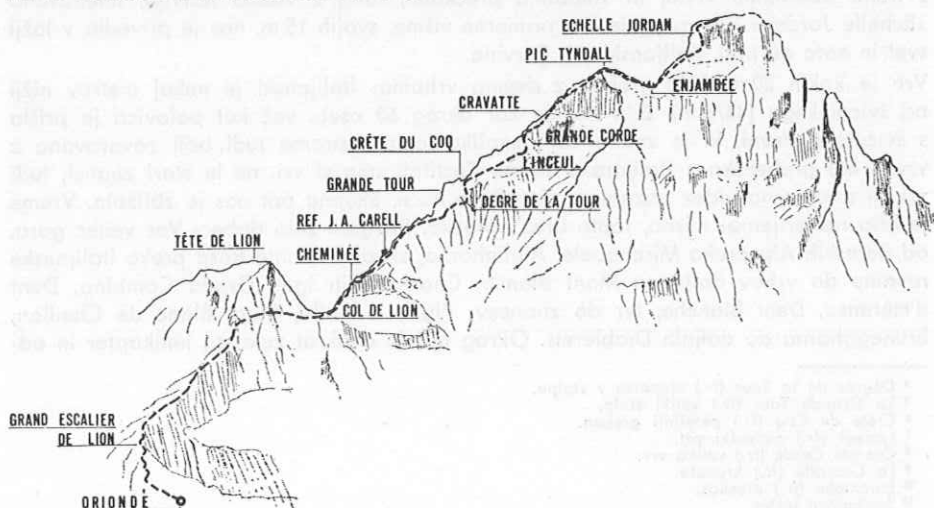
nujnejše za na pot v nahrbtnik, prijateljeva rodbina pa mi je medtem oskrbela nekaj provianta: ribice, napolitanke, deset breskev, kruh pa sem že imel s seboj. Tako smo že drveli po prašnem strmem kolovozu z ostrimi ovinki na l'Oriond². Druga ura je že odbila, pa bi bilo vsako obiranje odveč. Na vozu smo se šele prav predstavili. Prijatelj je imel s seboj poleg svoje rodbine še dva alpinista Tržačana, tako da nas je bilo šest: tri naveze po dve osebi, dve mešani in ena moška. Mene bo vzel prijatelj v svoje varstvo.

Vzpon od l'Oriond²-e (2804 m) proti Carellovi koči v spodnjem delu ni nič posebnega: melišče – skala – melišče – skala. Ta del se imenuje: Grand Escalier du Lion.² Višje se pride na sneg vendar smo se raje vzpenjali po suhem skrotju ob njegovem robu. Vrh snežišča se pot prevali v vodoravno prečnico, ki drži na sedlo Col du Lion – 3581 m. Že na robu snežišča je prijatelj odločil, da se navežemo. Na tem prečanju kršljiviga strmega pobočja kar priznam, da je to bilo modro in potrebno. Od sedla do koč³ Carell na višini 3830 m je videti le strm korak, dobre 100 m višine, malenkost. Zadeva pa ni tako enostavna: Napoti je strma skala »la Cheminée«³, čeznjo pa binglja debela konopljena vrv. Sam si ne bi upal tam čez, tako pa, če so šli drugi, bom prišel tudi sam, saj mi drugega ne kaže! Čudil sem se pa, čemu so se nekateri tako dolgo zadrževali na tem prehodu. Ko sem se pa sam motovilil čez, sem to dobro razumel. Prijatelj Sandi je bil zgoraj za robom in me je skrbno varoval, ne da bi videl, kako lezem. Na nekem mestu nisem našel stopa za levo nogo, zato sem jo vtaknil v prav pripravno špranjo na levi strani in tako dosegel z desno nogo dobro oporo. Toda kaj, ko zdaj leve noge nisem mogel potegniti iz zagozde, prijatelj me je pa z veliko silo vlekel gor. Komaj sem mu dopovedal, naj počaka, da rešim levo nogo. Končno sem pogruntal primerni zasuk noge, jo osvobodil in s tem tudi samega sebe iz neprijetnega položaja: z rokami sem namreč visel na konopljeni vrvi in se gugal. Priznam, da je bila ta smešna težava zame osebno na vsej poti najbolj neprijetna, res najbolj naporna. To mesto se mi zdi najtežje, čeprav ni. Nad tem se strmina skale ublaži. Do koč³ sem dospel precej zasopel in ne v dobrem razpoloženju. Nekaj časa sem potreboval, da sem prišel k sebi in se pomiril. Tisti kratki košček poti je bil le hud napor, zaradi neposredne bližine koč³ smo se le prehitro zagnali v hrib. Od te Carellove koč³ (3830 m) se nam je odprl čudovit pogled na sosedni Dent d'Hérens, na Dent Blanche, na koč³ Berthol, na Tête Blanche in na Aiguille de la Tsa. Pod nami se je bleščal na severni strani Zmuttski ledenik, na južni strani pa naš

² Velike levje stopnice, Grand escalier de Lion (fr.).

³ Cheminée (fr.) dimnik.

Pot na Matterhorn z italijanske strani (Levi greben, Arête de Lion)

Breuil ter skrotasta puščava s stavbo Oriond  nad njim. Precej hribovcev je bilo zbranih, nekaj jih je  e prihajalo. Nabralo se nas je kar okrog petdeset. Vsi s sladkim upanjem na lepo vreme in z istimi nameni za naslednji dan.

Ko a Jean Antoine Carell se imenuje po znamenitem vodniku iz Breuila, ki je prvi uspel priplezati na vrh Cervina po grebenu z italijanske strani dne 17. 7. 1865, tretji dan po prvem Whymperjevem vzponu na ta vrh, izvršenem s švicarske strani. Ob poti stoji plošča: Croix Carell na višini 2920 m, pri kateri je ta vodnik izdihnil, zadet od kapi, po svojem zadnjem vzponu. V ko i je bilo kar precej gneče, pohlevnih ovac gre veliko v majhen hlev. Vse smo uredili in pripravili za naslednji dan. Zame je bilo to tem važnejše, ker od zjutraj zaradi opisane dirke nisem  e utegnil nič zaužiti.

»Sreča te išče, um ti je dan, na el jo bode , ak nisi zaspan.«  udovito jasno in mirno vreme drugega dne nas je hitro spravilo na pot, bolje re eno v »smer«. Velika množica obiskovalcev je vendar v tej smeri odstranila vse kamne, tako da je dobro vidna. Sem in tja je tudi markirana s kako pomarančno lupino, stanjolinovim ovitkom ali embalažnim ostankom. Za ko o je takoj nekaj strmih raztežajev, imenovanih »D gr s de la Tour«.⁴ Z njimi se obide »La Grande Tour«⁵ z južne strani. V pomoč je zopet bingljajo a konopljena vrv, nove e so iz polivinilskega pletenja. Ves čas se odpira krasen p gled navzdol v južno pobočje proti Breuilu. Za oddih sledi nekaj položnejše poti, prečnice, nato zopet dolge strmine z vrvjo. Te dr e na rob »Cr te de Coq«.⁶ Dalje se menjavajo lažje in težje strmine do takozvanega »Linceuila«⁷, ki je zopet opremljen z mo no vrvjo. Sledi Grande Corde.⁸ Nato se vzpne smer na rob z edinstvenim razgledom na obe strani, na severno proti švicarskim dolinam in vrhovom, pa na jug istočasno. Ta rob, ki je v splošnem lažji, le na nekaj mestih trgajo strmi bloki, med katerimi nosi eden ime »la Cravatte«.⁹ Tako smo po nekaj štirih urah vzpona dosegli znameniti vrh »Pic Tyndall« (4241 m) z lepo vhojeno, skoraj vodoravno promenadno stezo.  udovit razgled na severne orjake: Weisshorn, Obergabhorn, Zinalrothorn, Dent Blanche skupino Mischabel. Na jug se nam je v polni meri odprla dolina Valtournanche, katere zatrep je naš Breuil.

Ta lepa stezica preide proti vrhu v zaporedje stebrov: prvi je lahek, drugi težji, zadnji pa kar odrezan v brezdno: prestopiti je treba do odskočne stopnice na sosedni steber, oddaljen morda kake tričetrt metra nad globokim brezdnom. To mesto se imenuje »Enjamb e«.¹⁰ Ker me je Sandi skrbno varoval, se mi je to zdela idilična stopnja, brez varovanja bi pa nobenemu amaterju ne priporočal tiste telovadbe.

Sledil je zadnji vzpon do vrha,  e kakih dvestopetdeset metrov višinske razlike. Sprva zmerne strmine preidejo v strme pečine, nato v težja mesta zavarovana z vrvjo. Roke so morale kar precej trpeti. Najtežja, navpična, skoraj previsna skala je opremljena s tremi obe enimi vrvmi in vmesnimi prečkami, torej z visečo lestvijo, imenovano »Echelle Jordan«.¹¹ To guganje kar primerne višine, svojih 15 m, nas je privedlo v lažji svet in nato na prvi, italijanski vrh Cervina.

Vrh je kakih 80 m dolg greben z dvema vrhoma: italijanski je nekaj metrov nižji od švicarskega (4478 m). Bilo nas je kar okrog 60 oseb, več kot polovica je prišla s švicarske strani, ki je znana kot nekoliko lažja, oziroma tudi bolj zavarovana z vrvmi kot grebenska z italijanske strani.  estitali smo si vsi, ne le stari znanci, tudi vsi, ki smo se na videz poznali iz Carellrove ko e. Skupna pot nas je zbližala. Vreme je bilo res prijetno: mirno, toplo brez oblaka. Razgled zelo dober: Ves venec gora, od Bernskih Alp preko Mischabele, Alalinhorna, skupine Monte Rosa preko italijanske ravnine do vrhov daljnegaj Mont Blanca, Chamoni kih igel, Grand Combina, Dent d'H rensa, Dent Blanche, ter do znancev: Pigne d'Arolla, Mont Blanc de Cheillon, Brunegghorna do daljnih Diablerets. Okrog nas je dvakrat zakrožil helikopter in od-

⁴ D gr s de la Tour (fr.) stopnice v stolpu.

⁵ La Grande Tour (fr.) veliki stolp.

⁶ Cr te de Coq (fr.) petelinji greben.

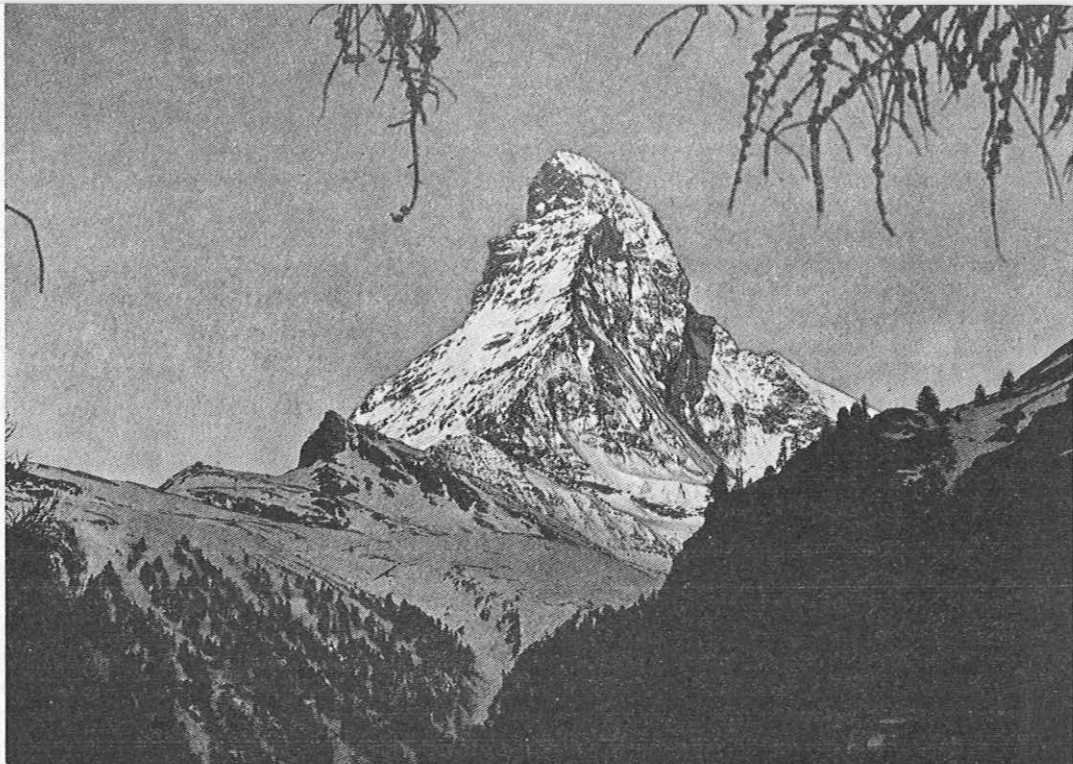
⁷ Linceuil (fr.) mrtvaški prt.

⁸ Grande Corde (fr.) velika vrv.

⁹ La Cravatte (fr.) kravata.

¹⁰ Enjamb e (fr.) preskok.

¹¹ Jordanova lestev.

Matterhorn s švicarske strani

jadral dalje. Morda je ogledoval, če ni kdo v težavah. Urica počitka je minila prehitro. Kar cela kolona se nas je nabrala za sestop po robu proti griču »Hörnli«. Sprva sorazmerno blaga strmina je postajala večja. Nad takoimenovano »Ramo« smo dospeli na snežišče. Sicer kratko, morda ne daljše od kakih dvajset metrov, je predstavljalo po mnenju drugih najnevarnejšo točko vsega sestopa. Večina ni imela derez ali sploh ne s seboj ali pa se jim za ta kratek košček ni zdelo vredno natikati jih. Spuščali so se, napol drsali ob dobro zasidranih vrveh navez, teh je bilo kar več vstric. Seveda se nas je s časom nabralo precej, in smo čakali v repu kot avtomobili na Prešernovi pred semaforom. Šaljivci so predlagali kar semaforizacijo tega mesta. Po kakih dvajsetih minutah čakanja – priznam, da je bilo prijetno čakati – sem ugotovil, da nadaljnih dvajset minut še ne bom na vrsti. Čas sem izkoristil za pritrditev derez in prihranil čakanje drugim, saj sem tako hitro prešel čez ledeno poševnino. Nižje so se vrstile vse večje skalnate strmine, vmes so bile tudi zmerne. Strmi odseki so bili vsi zavarovani z debelimi vrvmi starejšega in mlajšega izvora. Tako smo se spuščali v nedogled. Doli pod nami je čepela kočna na griču »Hörnli«, ter hotel »Belvedere« (3260 m), da bi ju zagrabili z rokami – pa smo po štirih urah sestopanja odrinili komaj polovico višinske razlike. Mislim sem, da je le meni tega sestopa dovolj, pa sem opazil, da tudi moj vodnik ni več jutranje razpoložen.

Čimpreje doli! Sicer se je tudi sonce že nagibalo. Mimo Solvayevega zavetišča sva se spuščala kar po vrveh drugih navez, pokonci po skalah dol, čim hitreje, čeprav je skala izzivala po lepem plezalnem sestopu. V kočno Solvay nisva utegnila niti pogledati, le pozdravili smo se s turistoma, ki sta bila pred kočno. Taka dirka navzdol naju je zavedla na skrotje in prodišče sumljivega izvora, čeprav smo sledili »markacijam«, praznim polivinilskim posodam. Da nisva zašla? Šli smo torej kakih dvajset metrov proti severu v smeri grebena, ki se ga je treba načelno držati. Tako smo kmalu prišli na smer, ki je bila markirana z bolj svežimi lupinami pomaranč. Kaže, da je sem in tja več vzporednih variant, baje ima vsak vodnik svojo. Tako smo se držali shojene smeri in do pol osmih zvečer sestopili z zadnje skale na rob Matterhornskega ledenika, v neposredno bližino Hörnlija.

Časovna bilanca poti je takale: šest ur vzpona od Carelllove koč (3830 m) do vrha Cervina (4478 m), ura počitka na vrhu in sedem ur sestopa do višine 3260 m. Res pa je, da nas je na sestopu zadržal »semafor snežišča« za kakih štirideset minut, prav toliko pa neka počasna naveza, ki je nismo hoteli takoj prehiteti. Prijetnega počutja v precej velikem planinskem domu »Hotel Belvedere«, ki smo ga poživili z dobro kapljico, ne znam opisati, to je pač treba doživeti. Kaj kmalu pa smo se izgubili v globokem snu.

Drugo dopoldne je bilo posvečeno povratku v Breuil. Treba je bilo prečiti podnožje vzhodne stene Cervina, pokrito s Furggengletscherjem ter se vzpeti preko zasnežene prelaza Col de Breuil (3344 m). Ledenik je bil sicer posut s kamenjem, vendar pa je bil led tako trd v jutranjem mrazu, da bi bil prehod brez derez in cepina nemogoč. Oboje smo namreč nosili čez vrh Cervina le »prezračite«, tu pa brez tega orodja ne bi opravili nič. Prijatelj vodnik nas je vse priganjal, da pohitimo in čimprej izginemo izpod našega »rogača«. Od zgoraj je grozilo »západno« kamenje. Prav pred nami je zgrmel večji kamen in kup drobiža za njim. Na prehodu, ki je dolg kar kaka dva kilometra, smo imeli srečo in popoln mir. Po prečanju ledenika nas je čakal vzpon kakih stoosemdeset metrov čez strmo snežišče. Poznavajoč temne lise kot grozeče ledene površine nam je vodja odsvetoval uhojeno gaz. Oba Tržočana sta ubrala novo varianto ob robu snežišča, kjer je bil sneg bel brez sivih ledenih lis naravnost navzgor. Za to smer pa je bilo treba prekoračiti od daleč vidno globoko razpoko na meji med ledenikom in gornjim snežiščem. Zadeva se je pokazala dobro prehodna: dno razpoke je bilo zameteno, popolnoma trdno, zmrzlo. V nasprotno ledeno strmino razpoke sta Tržočana vsekala nekaj dobrih stopinj, zgornji, skoraj previsni rob razpoke sta kar prekopala in pripravila pravi »avtoput«. Pri taki previdnosti je postal ta prehod in vzpon do vrha snežišča sorazmerno enostaven in varen. Sestop na drugo, južno in kopno stran našega sedla po skrotju in sipinah ni bil nič posebnega. Poiskati je bilo pač treba pravilno smer, da smo se izognili zoprnemu plezanju v krušljivem in dovolj strmem skalovju. V dnu smo izkoristili še zadnje lise snežišč in z dričanjem prihranili nekaj korakov. Stari smučarji! Po peturni hoji smo ravno opoldne padli v Breuil in posedli okrog svojih vozičkov. O idili po končani turi se ne bom širše razpisoval: krasno sonce, bistri potoček, umivanje, kopanje, britje, južina, sveže grozdje. Pogledi so nam uhajali v vrh Cervina, ki se je medtem že rahlo zakril v meglice. Imeli smo več kot srečo: dan preje in dan kasneje se je zakrival v meglene tančice, za naš obisk pa se je izkazal z največjo gostoljubnostjo, z lepim, jasnim, mirnim toplim dnem, s sijajnim razgledom.

Če si skušam analizirati turo z gledišča varnosti, potem bi naštel naslednje objektivne nevarnosti: Prvič nenadni vremenski preobrat. Lahko je bilo nam v popolnoma suhi steni, v toplem ozračju brez vetra. V primeru, da bi nas zajela megla, veter in nov sneg, bi se razmere hipoma izpremenile v strahovito težavne, čas ture pa bi se podvojil ali potrojil, da ne govorim o nevarnosti strele, lahko bi zdrknili na zasneženi skali ali celo zmrznili. Padajoče kamenje: navez je veliko, pri največji pažnji, priznam iz lastne izkušnje, lahko človek sproži kamen in lahko ubije tovariša na poti pod njim. (Moj kamen k sreči ni nikogar zadel.) Kot tretjo nevarnost bi navedel naključje, če človeku spodrsne stopinja, soplezalec pa pri tem ni zanesljivo zavarovan, lahko pride do katastrofe obeh. Tudi v tej potezi si ne bi pripisoval neoporečnega obnašanja na poti, saj vem, da sem se nekajkrat prepozno zavaroval šele na vodnikov poziv. Tako nam kaže statistika, da imajo tudi tam na rednih poteh z zavarovanimi najtežjimi mesti vsako leto kakšno smrtno žrtev, seveda pri sorazmerno številnem obisku vrha, več kot tisoč oseb na leto. Res pa je, da ves čas – po zaslugi mojega izkušenega vodnika, nisem nikdar občutil tveganja. Saj morda tudi ni bilo večje, kot smo ga vajeni pri vožnjah z avtomobilom.

Sprva sem bil prepričan, da sem s svojim vzponom na Cervin opravil veliko in naporno turo in sem bil kar nekako ponosen nanjo. Sedaj pa prihajam vse bolj do sklepa, da občudujem svojega tovariša, prijatelja in vodnika Sandija, ki se je upal vzeti v svojo navezo tako starino. S tem opisom se mu najlepše zahvaljujem za to potezo.

DOŽIVETJA V JUŽNIH STENAH KOGLA IN SKUTE

MIRO ŠUSTERŠIČ

dkar hodim v hribe sem se oziral po mikavnih stenah naših gora. Ko smo šli čez Sleme, sem se zagledal v steno mogočne Skute. Najbolj me je bodla v oči plošča pod vrhom stene s počjo predeljena. Malo sem že vedel za alpinizem, zato sem vprašal, če drži tam čez kakšna smer. Povedali so mi, da sta to plošči 1962. leta preplezala Škarja in Šimenc. Na tistem sem si želel, da bi tudi jaz kdaj postal alpinist in preplezal to steno. Kadar sem šel v hribe tam mimo, mi je pogled uhajal v mogočno steno.

Želja je postala stvarnost in vpisal sem se v alpinistično šolo. Z veseljem sem hodil na predavanja in treninge v Stari grad, da se čimprej spoprimem s steno najprej z lažjimi, nato pa še s težjimi smermi. Zdaj imam že kar nekaj vzponov IV. stopnje za seboj, zato me je Janez povabil v Rumeno zajedo.

Spala sva pri tovarni žičnici za Kokrsko sedlo. Vstaneva precej zgodaj in kreneva čez Gamsov skret proti Koglu. Luna nama lepo sveti, zato baterij ne rabiva. Tiho se vzpenjava po Trati navzgor in vsak zase premišljujeva. Ali bom zmogel, se sprašujem, saj je to moja prva šestica. Stena je navpična, temna, le »Rumena« zajeda visi iz vertikale.

Že sem v prvem raztežaju. Ne gre mi prav dobro, saj nisem še vplezan, pa tudi strah me je šestice. Bo že minilo. Le ropotanje stremen in najini klici motijo tišino. Kmalu se nama pridruži sonce in ogreje premrle kosti. Ne dolgo za tem se že pritožujeva nad vročino. Mimogrede sem na luski, ki jo jahaš, poleg tega se pa še maje. Previdno čez, kajti če se zvrne, adijo svet. Vpnem in se potegnem na stojišče pod strehami. Pogled mi uide v dolino. Še zdaj je megla v »podnu«. Že je Janez pri meni in se začene v streho. Kmalu binglja nad menoj. »Tu sva že onstran vertikale,« pravi. Nato visim kot salama v dimniku. Še en poteg in že sem na stojišču. Prečkam v rumeno ploščo in po njej pod »propeler«, ki je največji strah Rumene zajede. A meni ni delal težav, saj sem imel pol metra dolgo žico za obežanje stremen. Tu je namreč gladka navpična plošča, nekeje daleč pa klin, ki ga je Šara zabil po več poskusih. Varujem Janeza, ki kmalu »pibrca« za mano. Še malo, pa sva zunaj najtežjega. Tu se končno napijeva. Kljub vročini in veliki želji med plezanjem nisva mislila na vodo, saj je bilo drugih skrbi dosti. Pošteno se prileže. Imava še raztežaj ocenjen za štirico. Na vrhu od veselja zavriskam. Čestitavi si. Le zakaj si ne bi?

Vračava se v Bistrico in se ozirava nazaj proti Koglu in Skuti. S plošč v Skuti imam še neporavnane račune. Janezu predlagam, da greva v direktno.

Sobota je, delava ploščo pri hiši in se norčujeva: »Danes ravna, jutri navpična.« To bi bil dober trening za roke, a ne en dan pred turo. To sem čutil, ko smo se s polnimi nahrbtniki vzpenjali po Žmavčarjih. Z nama je bila še Marička. Noč je že, ko pridemo v bivak pod Skuto. Topla večerja nam zelo tekne, spanje pa še bolj. Zjutraj spet po stari navadi zaspimo čez uro. Odhitimo k naši steni. Sonce je že vzšlo izza Brane, hribi se pozlate. Gamsi nas radovedno opazujejo. Ko se jim približamo, zdrviyo na drugo stran Slemenca. Že smo pod steno, trije človečki, ki hočemo premagati goro. Premagati? Ne, radi bi se skobacali čez.

Zabijem varovalni klin in Janez pleza prvi raztežaj, nakar mu z Maričko slediva. Užitek je plezati po teh gladkih, 45 stopini nagnjenih ploščah, z oprimki za pol prsta, pa še ti so pri nogah. Stopati moraš s celim podplatom, da te ne spodnese. Po dveh raztežajih takih plati, zavijemo v graben. Vročina je nevzdržna, zato se kar naprej nalivamo z vodo. Vsaka senca nam pride prav. Globina naglo raste. Podi so vedno manjši. Odpira se nam lep razgled na Grintovec, Kalško goro, Greben... V dolini pa ta odurna megla. Kakšna sreča, da smo tu, kjer nas greje vroče, prevroče sonce. V grabnu najde vse: kamine, previse... Vedno bližje smo plošči, ki se navpično vzpenja nad nami. Še en raztežaj po zajedu, kjer prevladujejo »volovski« oprimki. Na stojišču sem, ki je pod 80-metrsko ploščo, čez katero gre smer. Tu počivamo, kajti pred nami sta zadnja, najtežja raztežaja. Vode nam je že skoraj zmanjkalo. Od tu nam pomagajo samo še klini. Stremena zbingljajo in Janez pleza prvi raztežaj. Drsenje vrvi priča o težavah. Glasijo se povelja, napni, popusti, rdeča, bela..., dokler se nekeje visoko nad mano ne oglasi klic: Varujem! A jaz bom še nekaj časa počakal, najprej je na vrsti Marička. Nato prepenjam stremena, izpenjam, težak prestop, tipanje za oprimki, za nameček še navpičen žlambor in »uff«, zunaj najtežjega sem. Kmalu smo skupaj na stojišču sredi plošče. Strmina noče in noče popustiti. Kot, po katerem gre smer, je poln presenečenj, ki je ugnal že marsikaterega plezalca. A mi se

ne damo. Janez kar hitro napreduje in kmalu je pri zadnjem klinu. Majhni oprimki, noge pobrcajo v zraku in z zadnjimi atomi moči se potegne čez rob plošče. »Božanske muke,« zatuli za robom. Marička že gre za njim. Kmalu se »prigoljufa« do stojišča. Zdaj moram prilezti do tja samo še jaz. Nič se ne obiram. Stremena, ki jih pobiram, me silijo k tlom. Bližje sem vrhu, bolj sem sproščen. Soplezalčeve noge se že vidijo. Še malo, še malo. Prsti zgrabijo tiste minioprimke. Kakšen nepozaben trenutek sreče!

Opomba:

Rumena zajeda, VI. st.

Plezala: Janez in Miro Šušteršič.

Direktna smer čez plošče v Skuti, V. st.

Plezali: Marička Škrlep – prva ženska ponovitev, Janez in Miro Šušteršič. Vsi člani AO Kamnik – AS Mengeš.

TRI SMERI V CENTRALNIH ALPAH

FRANC BAUMAN

olgo je že tega, odkar sva z Jernejem prav počasi sopihala proti vrhu Mt. Blanca in skoraj do onemoglosti izčrpana nekaj dni za tem sestopala izpod vrha Grand Charmoza.

V dokaj lepem vremenu smo prispeli v Chamonix. Naslednji dan se odpeljemo z vlakom do Argentière in odrinemo peš na ledenik Argentièrski, kjer si uredimo bivač. Ob enih jutraj vstanemo, mislimo, da smo med prvimi, in ugotovimo, da smo že med zadnjimi. V Aig. Verte že plezata dve navezi, vsaj tri so v Courtes, ena pa se odpravlja proti Trioletu, nekaj jih je še nad ledenikom. Vse povsod same lučke, le v Droites in v smeri Charlet-Simond, kamor smo namenjeni, ni nobene. V slabi uri smo že pri krajni počit.

Stena nam takoj postreže z dokaj solidno strmino. Led je dober, precej je v steni še snega, ki nam omogoči hitro napredovanje. Varujemo le na težkih mestih. Še v spodnji tretjini stene strmina nekajkrat preseže 60°, nič dobrega ne obetajo seraki. Na našo srečo ostanejo mirni in z dnem smo nad spodnjo pregrado, približno na polovici stene. Za oddih se stena položi in dva raztežaja ne preseže 40°.

Pred nami je ključni del, skoraj 30 m izredno strmega, krhkega ledu s strmino čez 70°. Cene se loti previdno in dokaj hitro napreduje. Zdi se mi, da meni srce hitreje utripa kot njemu. Pred nami sta še dva malo bolj človeška raztežaja, v zgornjem delu pa naletimo na 29 cm pršiča. Vendar je tudi ta ovira za nami in že duškamo na majhni zasneženi rami. Še sto metrov južnega snega in ob osmih si po šestih urah plezanja oddahnemo na Col de la Tour des Courtes.

Vrh. Utujen, upehan in srečen sem. Pod mano je skoraj 800 m globoka stena, nad nami so še vrhovi, – ena sama želja: Grandes Jorasses. Ali se mi bo kdaj uresničila želja stopiti na ta vrh? In Chamoniske igle? Pa Dent du Géant. Koliko je vseh teh gora! Preveč za eno življenje.

Po poldrugi uri smo že na ledeniku Talèfre.

Naslednji dan nam vreme ni bilo naklonjeno, morali smo obrniti in se vrniti v Chamonix. Naslednji dan gremo z žičnico na Aig. de Midi, nato po ledeniku Vallée Blanche do sedla La Fourche, kjer je komaj kakih petnajst metrov pod vrhom pripet v skale ogromen bivač. Zopet smo namenjeni v južno steno Mt. Blanca. Žal nam tudi tokrat vreme ni naklonjeno. Pred dvema dnevoma preslabo, danes predobro vreme. Vendar nam ne preostane nič drugega, kot še en dan čakati v bivaču. Kajti izoterma – 0° C na višini štiri tisoč metrov je občutno previsoka, nima smisla vstopati v steno, kjer je prevelika nevarnost plazov in rušenja serakov. Naslednje jutro smo že ob enih vsi trije nared. Malo nad nami vidimo pet ali šest lučk, jih v dobri uri dohitimo in prehitimo. Za nami je že dobra tretjina stene, ko se noč spremeni v dan. Stena je vedno bolj strma, led pa zelo krhek. Pred nami je 120 m prečnice na levo, pod 50 m visokimi seraki, s katerih grozeče visijo večmeterske ledene sveče. Radi bi bili čim prej skozi ta pekel, toda z brzino ni nič. Treba je počasi in previdno. V strmino prijemljejo samo konice derez. Treba je sekati stopinje. Prekleta prečnica. Po skoraj tisoč metrih zopet stojimo na skali. Kar topla je. Pred nami je še dobrih 150 m ledene

strmine. Končno greben. Počivamo in uživamo. Do vrha nas loči le še dobrih 100 m grebena. Po enajstih urah plezanja si stisnemo roke na vrhu Mt. Blanca. Drugič v svojem življenju stojim na temenu te gore. Splača se živeti za te trenutke sreče, ne znam jih opisati. Kakšne pol ure se zadržimo na vrhu, saj je prijetno toplo. V štirih urah sestopimo skoraj tri tisoč metrov.

Cez dva dni smo se namenili v severno steno Trioleta.

Okrog tretje ure zjutraj smo vstopili. Nekako na polovici stene nas ustavi prva pregrada serakov. Prvič v vsej smeri smo vsi trije skupaj. Po kratkem počitku se Cene poda v prvo težko mesto. Ko sem se pripravljaj, da grem za njim, je visoko nad nami nekaj počilo in privršalo je z vrha kaka dva kubika kamenja. Največji kos je grmel proti meni. Ali me bo konec? Gledam kamen. Na katero stran bom skočil? Blok je zadel nad menoj v skale in se raztreščil. Zopet sem imel srečo, kaki dve kili kamenja dobim v nahrbtnik, nekaj pa v rebra. Zaječim, zavpiti ne upam, da ne bi prestrašil prijateljev. Na srečo ni bilo nič hujšega. Stena je zdaj radodarna. Postreže nam z dvema čudovitima raztežajema.

Nad nami je kake 3 m širok prehod, visok okrog 50 m, s 70° naklona. Led je izredno trd in krhek. Vendar drugega prehoda ni. Zadnjih 50 m nam stena še enkrat pokaže zobe, najprej z izredno krhlim ledom, potem pa s poledenelimi skalami. To je najbolj zoprna zadeva. Za sekanje stopinj je ledu premalo, za lepo plezanje pa preveč. Dereze drsijo, led se drobi in kruši. Kletvice ne pomagajo, tu se je treba pregljufati prav do vrha. Vrh. Sploh ne vem, ali sem vesel ali ne. Sproščen sem in prijetno utrujen. Po skoraj 800 m plezanja navzgor je pred nami še devet ur dolg sestop do našega tabora. Moramo pohiteti. In prišli smo. Najprej sva bila v šotoru Cene in jaz, kake pol ure za nama pa še Jeti, ki je sestopil v La Praz namesto v Chamonix in je namesto zoprne gozdne poti raje prešteval železniške pragove.

Tehnični opis:

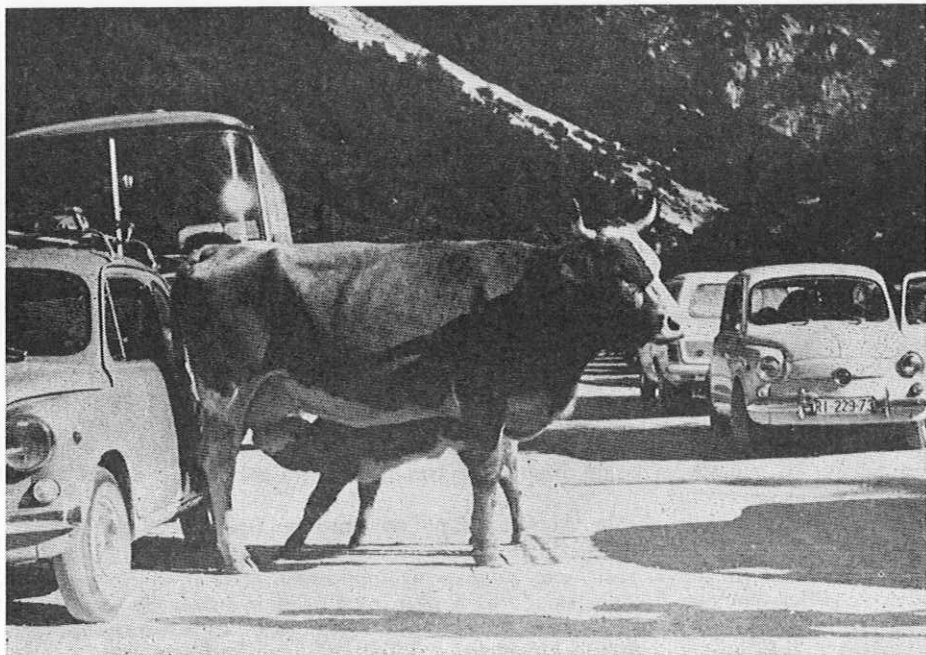
Smer Charlet-Simond v Courtes: višina 700 m, ocena IV, 6 ur.

Smer diagonale v j. steni Mt. Blanca: višina 1300 m, ocena IV, čas plezanja 11 ur do vrha Mt. Blanca.

Smer Greloz-Roch v s. steni Trioleta: višina 750 m, ocena V, čas plezanja 10 ur.

Plezali Janez Ažman, Cene Kramar, Franc Bauman, vsi člani AO Kamnik.

Motiv z Vršiča. Pesimisti pravijo, da je iz leta v leto redkejši

HRVATSKA ODPRAVA V ANDE

II. hrvatska (prva je bila na Grenland pred leti) alpinistična odprava »Andi 1974/75« je v Južno Ameriko odpotovala 23. januarja 1975 in sicer z letalom v smeri Zagreb–Rim–Madrid–Rio de Janeiro–Sao Paolo–Buenos Aires. V odpravi so sodelovali: Borislav Aleraj (28, zdravnik), Velimir Barišić (24), Vedran Buban (28), Marijan Čepek (26), Damir Filipović (36), Goran Gabrić (25), Vladimir Mesarić (25) in vodja Jerko Kirigin (32). Njihov cilj so bile argentinske Cordillere, področja Aconcague.

Iz Buenos Airesa so se okoli 20 ur vozili z vlakom v več kot 1000 km oddaljeno Mendoza, potem pa so nadaljevali s kamionom po dolini reke Mendoza do mesteca Puente del Inca, 2000 m. Pristopni marš so nadaljevali z mulami po dolini Horcones, do začetka ledenika Horcones Superior, oziroma kraja znanega tudi pod imenom Placa de Mulas (okoli 4000 m), ki leži v vznožju zahodne stene Aconcague. To mesto so si tudi izbrali za bazo. Škoda le, da so sem pripotovali šele v drugi polovici argentinskega poletja, torej malo pred koncem najprimernejšega obdobja (6. februarja 1975). Za vzpon na Aconcague so izbrali severozahodno stran, ki je tehnično najlažja. Aklimatizacija je trajala štirinajst dni, v tem času pa so opravili več vzponov na okoliške vrhove. Na Nanderito del Sur (okoli 4500 m) so se skupaj z našim vicekonzulom Mitjem Štrukljem povzpeli nekako do 3500 m. Na Cerro Catedral (5350 m) so se povzpeli dvakrat (10. in 15. februarja) in sicer po SV steni in po novi smeri v južni steni. Dvakrat so bili tudi na vrhu imenovanem Manso (5500 m), dvakrat pa so se vzpeli tudi po pobočjih Aconcague, kjer so postavili depoje s hrano in opremo (na višini 5200 m 8. februarja, na višini 5900 pa 12. in 13. februarja).

In nato so se 17. februarja (iz baze z enim bivačkom) na vrh Aconcague povzpeli Aleraj, Gabrić in Kirigin, dva dni za njimi pa še Barišić ter Buban. Pred zaključkom odprave so skupaj s člani čilenske odprave uspešno opravili tudi reševanje dveh Japoncev z višine 5600 m (na SZ pobočja Aconcague), ki sta onemogla, najverjetneje zaradi akutnega pljučnega edema. Kirigin in Mesarić pa sta opravila še turo po dolini Spodnjega Horconesa do pod južne stene Aconcague, ki sta jo tudi fotografirala. V domovino so se vračali po isti poti do Buenos Airesa, iz katerega so skočili še na kratek ogled slapov Iguaza. Vrnili so se 19. marca 1975.

Pregled poteka II. hrvatske alpinistične odprave smo pripravili po korespondenci s članom odprave Borislavom Alerajem.

Po korespondenci z dr. Alerajem Franci Savenc

NA SOCERB

TOMAŽ GORENC

ransverzalne poti so nekatere zelo obiskane, posebno nekateri predeli. Zelo malo ljudi pa hodi po zadnjem primorskem delu slovenske transverzale, ki nosi št. 1. To je bil vzrok, da sem se odločil s prijatelji prehoditi pot od Tinjana do Socerba.

Rad bi to pot opisal in pokazal njeno mikavnost. Slavni Kugy je nekeje zapisal, da so majhne gore zaradi velikih. Seveda je mislil na tisočake. Jaz bi se upal njegovo misel malo spremeniti: male in malo manjše gore... Tako tudi bolj ustreza. Vsak se posmehne, ko mu povem višino Tinjana. In rad pribije, da mu je pod častjo hoditi na tak griček.

No, 1. maja se nas je zbrala skupina, ki ne da dosti na lažno čast, na križišču Ankaran. Prva etapa naše poti je bil Tinjan. Seveda pa je bilo treba najprej v Skofije. Da ne bi hodili po glavni cesti, smo zavili proti najbližjemu griču in kmalu smo bili tam. Po nekajminutnem iskanju smo odkrili prvo markacijo in kmalu jih je bilo še več. Hodili smo po asfaltirani cesti, ki drži prav na vrh Tinjana. Zdajci je postala pot bolj srma, zato je kmalu zamrlo klepetavo vzdušje v skupini. Radio je ravno takrat

oddajal pesem »Na jurišč«. In hitro smo prišli na položnejšo pot, pred nami pa se je odprl razgled na Koper, Škofije pa na Plavje in Savrinska brda.

Po ne preveč strmi poti smo spet prišli do sape in tudi televizijski pretvornik na Tinjanu je bil vedno bliže. Še par minut in že smo stali na vrhu. Ustavili smo se pred vaško trgovinico, da bi dobili transversalni žig.

Začelo se je vpisovanje v vpisno knjigo. Tisto jutro smo bili prvi na Tinjanu. Potem smo si ogledali vas. Podrte hiše na Tinjanu dajejo vtis revščine. Pa ni tako. Le malo ljudi živi tukaj, samo okoli petdeset jih je (in ne 150 kot piše v transversalnem vodniku), toda včasih jih je bilo dvesto. Odšli so vsi tisti, ki niso vzdržali v boju za kruh doma. Ta zemlja zahteva vsako kapljo znoja, da rodi. Mnogi so odšli za lažjim kruhom. Vas se je stisnila okoli cerkve in lipe pred njo. V napol porušeni hiši smo ugledali dve kozi in gospodinjo, ki ju je pravkar molzla. Že kar redek prizor. V Tinjanu smo opazili pod seboj tudi stezo »cross«, za tek čez drn in strn.

Pot je bila dobro markirana in hudo razdrapana, nič kaj ugodna za hojo. Iz manjšega borovega gozdiča smo prišli na večjo planoto in kmalu ugledali vas Osp, prislono v Breg. Opazili smo dva udara tik nad vasjo. Udrlo se je zaradi velikega števila podzemskih jam. Kmalu smo transversalo zgrešili, to se pravi markacije in šli smo kar počez. V eni uri smo prišli v vas, ki je zelo podobna Tinjanu, le hiše so bolj ohranjene. Nas pa je bolj zanimala Osapska jama, do katere smo prišli po skrajno nemogoči poti. Pred vhom smo zagledali ostanke tabora, ki je varoval kmete pred Turki. Ko smo stopili v jamo, se nam je zdelo, kot da smo prišli v fantastični svet Julesa Verna. Tla so bila rahlo prekrita z zelenkastimi algami, oskubljeni drevesca so molela svoje veje proti stropu, s katerega je kapljala voda, veliki bolvani so zapirali pot. Vse to nas je prevzelo, bilo je tako skrivnostno. Žal globlje nismo prodirali, saj nismo imeli opreme. Verjetno pa je bilo tu že veliko naših in tujih jamarjev, stene so polne podpisov in datumov.

Čas nas je priganjal proti Socerbu. Začeli smo se vzpenjati na Breg. Kmalu smo prišli do razpotja, tudi markacije so bile postavljene tako, kot da sta obe poti za isto smer. Pa ni bilo tako. Najprej smo hodili po napačni poti in markacije so kar naenkrat izginile, mi pa smo obstali v gošči. Vrnili smo se na drugo pot, in ta je bila prava. V ključih se je vila strmo navzgor, da nam je kar sapo jemala. Lahko bi jo primerjali s pravo planinsko potjo.

V ustih se mi je nabirala nekakšna pajčevina, ki sem jo hotel splakniti s tekočino, a je bilo potem še slabše. Toda vse dobro in vse slabo mine in res smo kmalu ugledali pred seboj grad Socerb. Poti se nismo več držali. Šli smo kar »za nosom«, saj smo videli cilj. Utrujeni smo stopali na gugasta tla, kamni so tičali prekriti v travi in hoja ni bila nič kaj prijetna. Zato smo raje poiskali cesto in že nam je na ušesa prineslo koračnico iz zvočnikov. Še stopnice in stali smo na grajskem dvorišču. Ker nas je hrup razgrete množice motil, smo se raje umaknili nekam bolj na samo in si sezuli čevlje. Začeli smo zbirati denar za pijačo, saj so gostinci pošteno navili cene. Po počitku smo si šli ogledat socerbske jame. Ker smo Sveto jamo že vsi poznali, se pri njej nismo dolgo zamudili. Pač pa smo odšli v drugo, ki je prav pod gradom, v skali, in je tudi težje dostopna. Žal pa to raziskovanje ni rodilo posebnih sadov, ker smo doma pozabili baterije.

Vrnili smo se po isti poti, to je spet tri ure hoje. Nekateri so rajši počakali na avtobus. Od trinajstih se nas je le osem odpravilo proti Ospu.

Začeli smo se spuščati po Bregu navzdol. Iz apnenca smo prišli v fliš, za naše mehke noge ni bil ne eden ne drugi dober. Srečali smo tri planince, ki so bili namenjeni na Socerb. To so bili tudi edini planinci, ki smo jih videli na vse tej poti. Tudi teh nismo pričakovali, mislili smo, da ne bomo srečali nikogar. V Ospu smo se ustavili le toliko, da smo si osvežili grla z osapsko vodo iz vodovodne cevi. Osapska Reka je delno usahnila. Voda nas je imenitno osvežila, bila je izredno hladna.

Z Ospa smo se začeli poganjati proti Tinjanu. Čeprav se nam je zdel blizu, poti ni hotelo biti konec. Nahrbtnike smo imeli dokaj težke, tvorili smo kot istrski osli in utrjeni prišli na Tinjan. Pred trgovinico smo srečali moža, ki je »delal« transversalo. Avto je pustil malo niže in takole prišel »peš« na Tinjan. Ko smo se pogovarjali z njim, nam je hvalil svoje Pohorje, on pa do našega dela transversale ni pokazal niti toliko spoštovanja, da bi šel peš po njej. Pa naj bo tako, če mu je bolj prav. Tudi po Pohorju se z avtom daleč pride. Potem smo jo ucvrli proti Škofijam. Nehote sem vzdignil prst, ko je za nami priropotal avto. Prijazni voznik nam je ustavil in nas vseh osem pospravil v pločvino, tako da so zadnjima dvema noge bingljale iz prtljažnika. Ves čas se je bahal, da je v svojem avtomobilu vozil že po deset ljudi hkrati. Malo pred Škofijami nas je odložil, zavili smo peš mimo pokopališča in se zadnjič ozrli proti Socerbu. Zdel se nam je neskončno daleč, kar čudno se nam je zdelo, da smo ga dosegli v treh urah. In dobro se nam je zdelo, ne glede na lepotno napakico, ki smo jo zagrešili z avtostopom.

VSAK TEMEN GOZD IMA SVETEL KONEC

ING. JOSIP TERŽAN

ozd in človek. Od začetka do konca se spremljata. Pod okriljem gozda si je človek gradil naselja, obdeloval polja, pridobival pitno vodo, užival sveži zrak in iskal prijeten oddih, izkoriščal blagodejni vpliv gozdnega roba, njegovo svetlobo in senco, njegovo vlago in toploto, njegovo plodnost in varstvo.

Človek sodobne civilizacije in industrializiranega gospodarstva si vedno bolj želi blagodejnega vpliva gozda. Zaveda se, da so naravni gozdovi varuhi in okras krajine. Gozd sicer cenimo, toda premalo, ker pač gozd imamo. Za pravo ceno gozda vedo le tisti, ki gozda nimajo.

Pohorski pesnik prof. Janko Glazer je užival razgled z Žigertovega turna in napisal pesmico o Pohorju. Citiram samo prvo kitico:

»V mračnem molku krog leže bregovi,
nagrmadeni v pokoj širok;
sami črni jelovi lesovi
in gozdovi bukovi okrog — — —«

Že dolgo ni več Žigertovega turna.

Letos pa so se gozdovi okrog **Areha** močno razsvetlili. Vzhodni prag vstopa v kraljestvo pohorskih gozdov — **Areh** — se razširja v smučarsko-rekreativni center. Želja, naj ostane oaza okrog Areha v premeru 500 m okrog cerkvenega stolpa, se je morala ukloniti željam industrijskega turizma, ki gradi rekreacijske naprave, smučišča, motel, parkirne prostore in vertikalne prometne naprave za potrebe delovnega človeka.

Kulturna krajina okrog **Areha**, zrcalo mnogostoletnega zgodovinskega procesa v tem pohorskem prostoru, izgublja harmonično usklajenost. Tu so se vrstili medsebojni vplivi in dejavniki od rimskih časov dalje. **Areška cerkev** kaže sledove, da je nastajala v raznih dobah, vršile so se razne zidave in prezidave. Gotski slog spominja na dvanajsto stoletje. Pod njim se skriva prvotni romanski slog. Cerkev je posvečena cesarju Henriku II, ki je vladal od l. 1002 do 1024. Prvo kapelo v obliki romanskega sloga so pozidali v spomin na zmago nad Madjari na Leškem polju, na Lovrenčevu, 10. avgusta 955. Kapela je posvečena sv. Lovrencu, viteškemu patronu zoper sovražne napade. Areško cerkev so pozneje prizidali Lovrenčevi kapeli, ki s severovzhodnim oglom sega v zakristijo, znamenje, da je ta kapela stala že pred zidanjem Areške cerkve.

Sredi 13. stoletja je cerkev pozidal Henrik Rogaški, t. j. v času, ko je v naših krajih bil v navadi romanski slog. Cerkev je postavljena na meji in v znamenju sprave med Henrikom in benediktinci (Šentpavelskim benediktinskim samostanom v Labudu.) V časih luteranstva, ob koncu 16. in začetku 17. stoletja je areška cerkev razpadla. Slivniški graščak Adam Kolarič, stebler protenstanzizma v mariborski okolici, ni pustil popraviti cerkve. Po njegovi smrti pa je njegov sin Ernest, graščak-spreobrnjenec, podprl popravilo areške cerkve leta 1621. Taka je še danes.

Planinsko društvo Ruše je leta 1907. zgradilo pri Arehu prvo planinsko kočo na Pohorju, Ruško kočo. Procesi oblikovanja kulturne krajine so v nenehnem razvoju. Pohorje je postajalo priljubljeno izletniško področje za letni in zimski šport. Pri Arehu so bile prve velike smučarske tekme leta 1930.

V drugi svetovni vojni so pohorski gozdovi dajali zavetje partizanom, gozdovi pri Treh žeblih pa so bili priča junaški borbi Pohorskega bataljona. V pridobitvah NOB in socialistične revolucije so planinci pridobili na veljavi, trdnjša podlaga zato je bil razvoj samoupravne socialistične družbe.

Novi čas postavlja nove zahteve in potrebe. Vse večja možnost delovnih ljudi in mladine, da izkoristijo prosti čas za rekreacijo v naravi, posebej še v gorskem svetu in čistem zraku, privablja v naše gore vse večje množice.

Zato je razumljivo in nujno, da širimo rekreacijska področja, primerno urejena za sprostitev in razvedrilo delovnega človeka. Pri vsem tem pa moramo čuvati gozd. Če ostanemo v mejah naravnosti, lahko z načrtnim delom izboljšujemo okolje za človekovo boljše počutje in za njegovo uspešnejše ustvarjalno delo. Kljub vestnemu stališču gozdarjev pa prihaja na posameznih krajih do maličenja gozdov. Če posegamo v gozd s stroji in pri tem kršimo naravne zakonitosti, na podlagi neke površne ekonomske, ne pa tudi ekološke analize, ravnamo zoper kodeks gozdarske etike.

PLANINSKA ORGANIZACIJA IN SREDNJEROČNI PROGRAM

ZA DRUŽBENI RAZVOJ SLOVENIJE IN JUGOSLAVIJE

DIPL. ING. TOMAZ BANOVEC

odobno družbeno planiranje v novih razmerah in v letu, ko smo pred izdelavo programov, postavlja tudi planince pred nalogo, da se vključimo v programiranje in planiranje. Metodologija planiranja je v ekonomskem, prostorskem in socialnem pomenu deloma že razvita, še vedno pa smo v določenih stiskah s podatki, ki nam pri planiranju pomagajo.

Podatki zaradi nekih tradicionalnih prijemov in dosedaj razvitih metodologij se lažje pripravijo za združeno delo. Razvoj planiranja po prostorskem ali socialnem področju tudi ni brez izkušenj. Na področju družbenega standarda in splošne porabe, kamor deloma uvrščamo tudi društva in prizadevanja občanov-delavcev v združenem delu za posebno obliko njihovega interesnega delovanja, pa imamo le malo dobrih planerskih izkušenj.

Tudi telesno kulturna skupnost Slovenije in temeljne telesnokulturne organizacije in skupnosti so pred podobno nalogo.

Tako je le težko direktno vrednotiti učinke nekaterih prizadevanj na športno rekreacijskem področju, v katerega se uvrščamo tudi planinci. Informacije in podatki, ki jih imamo zbrane, so običajno slabi ali nepopolni. Tako imamo – za primer – v marcu izdelano publikacijo Zavoda SRS za statistiko št. 2/75, v tabeli 7-3 (aktivni člani po športnih panogah) – na strani 2 za leto 1973 preštete tudi planince v Sloveniji.

Tam beremo, da nas je bilo leta 1973: 43 138, od tega 15 710 žensk, aktivnih 33 529 (žensk 12 372). Prešteti so tudi funkcionarji, ki jih je 1218, strokovno osebje 87 in drugih ca. 7514, alpinizem naj bi imel v tem letu skupaj 128 plezalcev. Podobna je situacija v drugih tabelah.

Planinci sami znamo prešteti svoje članstvo in smo za leto 1973 ugotovili preko 80 000 članov. Kje je nastala napaka? Verjetno ni bila v statistični metodologiji, marveč v tem, da društva niso pravilno napisala svojih statističnih poročil ali jih sploh niso oddala.

Primer navajamo, da bi le razumeli, kako težko je dobiti dobre ali razumeti obstoječe informacije. Nanje moramo nasloniti svoje planiranje in predvidevanja.

Situacija postane še težja, ker se zelo težko vrednotijo pozitivni učinki planinstva ali drugih športnorekreacijskih dejavnosti na nacionalni dohodek, na rast produktivnosti ali na splošno kondicijo aktivnega članstva planinske organizacije. Za planiranje velja:

1. Dobro je imeti solidne in manj številne podatke, na katere naslanjamo prizadevanja in predvidevanja.

Tudi na planinskem področju, čeprav smo med najbolj urejenimi organizacijami, bo treba doseči boljše in natančnejše statistike.

2. Metodologije planiranja si ni treba nanovo izmišljati, saj je že dokaj razvita oziroma se bo še razvijala s planiranjem telesne kulture v Sloveniji.

3. Nekateri poglede v bodočnost tudi slovenski planinci že imamo: programe narejene vertikalno (po komisijah in področjih), nekaj generalnih idej, nekatere programske elemente in naloge, ki jih je treba realizirati, pa smo si zapisali v statute, pravilnike in druge splošne dokumente.

4. V občini in kraju so družbena predvidevanja sicer uokvirjena v splošna republiška ali če hočemo v »planinsko republiko«, vendar imajo svoje specifične naloge, tako da popolne identičnosti med društvi in PZS ne moremo pričakovati. Prav tako smo soodgovorni za ustrezen planinski program na nivoju SFRJ.

5. Vprašanja bi si lahko postavili predvsem takole:

- a) kje smo?
- b) koliko nas je?
- c) kaj imamo?
- d) kaj smo dosegli?
- e) kaj hočemo doseči?
- f) ali smo s tem zadovoljni?
- g) in še nekatera druga vprašanja.

Temu bi lahko rekli analiza stanja.

Za srednjeročno bodočnost (5 let) lahko pričakujemo, da bomo popravili tisto, kar se nam zdi, da danes ni v redu. Na primer: prostorsko stisko v planinskih objektih. Ali želimo prodati v vse, ne samo v tretjino krajevnih skupnosti v SRS? Mogoče bi v PZS te KS že »določili«, enako bi se lahko pri programu dogovorili za našo organizacijo v združenem delu šol in podobno.

Kje bi morali postaviti planinski objekt, kje bomo lahko izvrševali splošne planinske obveznosti, ali smo kot društvo sposobni prevzeti tudi naloge, pomembno za vse slovenske planince in ljubitelje planin, kot je upravljanje postojanke ali vsaj vzdrževanja kake poti ali posebni širši program in podobno.

Take ideje lahko imenujemo želje, možnosti ali vsaj hotenja. Z vsakim programom običajno presežemo finančne, kadrovske, organizacijske in druge možnosti, ki so za realizacijo želja na voljo.

Zato programiranje in planiranje ne sme ostati pri spisku želja, saj se tudi osebno bolje počutimo, če manjšo nalogo uspešno realiziramo (100 %) kot pa veliko samo 30 % ali pa sploh ne.

Pri planiranju je važno dogovarjanje v okviru planinske organizacije. Regionalno sestavljene delegacije in celo člane je potrebno za tako delo navdušiti.

Po drugi strani se je treba »odpreti horizontalno« ne samo do pristojnih telesno kulturnih skupnosti in Zveze telesnokulturnih organizacij, marveč do združenega dela, družbeno političnih skupnosti in drugih subjektov planiranja in dogovarjanja.

Ker tudi na družbenem področju programiranje ne poteka po programu in že ugotavljamo precejšnje zamude, bi za planinsko organizacijo težko zahtevali, da z amaterskim prijemom izdela ali požene v pogon tako veliko energije. Predvsem pričakujemo, da bomo smotno in usklajeno programirali svoj bodoči razvoj, vendar planiranje ne sme biti ne preveč komplicirano in ne predrago, predvsem pa razumljivo, da bo možno razpravljati o teh problemih v osnovnih planinskih organizacijah, da bodo naši programi razumljivi tudi za neplanince, da bodo kratki, mobilizacijski, usklajeni med seboj in z drugimi, vsi pa prirejeni družbeno političnemu trenutku.

Predlagam GO PZS, da sprejme predvsem naslednje misli in pobude:

1. Pozove naj vse PD, da vestno izpolnjujejo ankete in »kazalce«. Površne statistike onemogočajo primerjave, onemogočajo tudi planiranje in zavirajo druge naloge v zvezi s tem.

2. Posebna delovna skupina naj pripravi v Obvestilih PZS navodila za sestavljanje osnovnih smernic za sestavo programa PD in PZS. Stalno naj poroča o tistih nalogah iz družbenega plana, ki bi bile zanimive za planince.

3. Nekateri člani GO in člani IO naj bodo odgovorni za izdelavo in postopke pri programu PZS s potrebnimi pooblastili IO za dogovarjanje znotraj in zunaj PZS.

4. Komisijam in drugim organom v IO in PZS naj se naloži, da čimprej na preprost način predstavijo svoje poglede na svojo bodočnost, naloge in možnosti (anketni list).

5. Metodološko se pri teh nalogah naslonimo na sprejete družbeno politične dokumente, na zahteve sodobnega človeka, na probleme proizvajalcev in njihovih potreb po športni rekreaciji, na probleme krajanov in mladine ter določimo svoj delež obveznosti.

Pri tem pa ne pozabimo na to, da gre za človeka v slovenskem prostoru, na celodnevno šolanje, na želje in tradicijo planinstva v Sloveniji in še na to in ono, kar je v neposredni zvezi z napredkom naše samoupravljalške družbe.

IZ SKUPŠČINE PZS

KOMISIJA ZA VARSTVO NARAVE

Zadnjem času se predlagajo in načrtujejo v Julijcih nekateri večji projekti zimsko-sportnih centrov in smučarskih naprav. Vsi ti projekti bolj ali manj posegajo v najkvalitetnejša krajinska območja slovenskega gorskega prostora, med drugim tudi na območja, za katera smo kot Slovenci in kot planinci še posebej občutljivi. Predlogi in načrti nastajajo stihijno, med seboj neusklajeno, dostikrat na podlagi pomanjkljivih ali celo dvomljivih predhodnih študij in raziskav. Vse to utegne privedi do nepopravljivih napak glede smotrne izrabe našega gorskega prostora.

Ko se 88 000 slovenskih planincev prek svoje samoupravne organizacije Planinske zveze Slovenije zavzema za varstvo okolja in za ohranitev nedotaknjene podobe naših gora odklanja očitke, češ da takšna stališča pomenijo oviro gospodarskemu razvoju

gorskega sveta. Planinci sodimo, da družbenih koristi ni mogoče meriti samo z dohodkom, še posebno ne v socialistični samoupravni družbi, katere cilj je celovita, skladna, za lepoto in plemenitost zavzeta in svobodna človekova osebnost.

Realen dolgoročni interes našega delovnega človeka v gorskem svetu ne more biti komercialna razprodaja krajinskih vrednot, brezdušna tehnizacija in malikovanje modernih turističnih muh potrošniške družbe, temveč humano, zdravo in estetsko okolje, v katerem bo lahko ne le telesno, ampak zlasti tudi kulturno in čustveno obogatil svojo osebnost. Eno izmed sredstev za doseg tega cilja je tudi zdravo planinsko udejstvovanje v nepokvarjeni gorski naravi. Tako naravo in tak način njene uporabe želimo varovati za vse naše občane in delovne ljudi, hkrati pa storiti vse, kar je v naši moči, da jim omogočimo planinsko dejavnost.

Zaskrbljena nad stihijским razvojem v prostoru Julijskih Alp je komisija za varstvo narave Planinske zveze Slovenije dvakrat obravnavala navedeno problematiko in ob skrbni presoji sklenila predlagati Skupščini PZS naj sprejme naslednja

stališča:

1. Skupščina Planinske zveze Slovenije poziva Skupščino SR Slovenije, naj čimprej obravnava in sprejme regionalni prostorski plan za območje Julijskih Alp. Pri tem naj upošteva izredno občutljivost tega prostora za vse posege, kakor tudi dejstvo, da postaja estetsko neprizadeta, kolikor toliko prvobitna narava čedalje večja potreba našega delovnega človeka, hkrati pa tudi čedalje pomembnejša osnova za nekomercialni rekreativni turizem delovnih ljudi.

2. Na podlagi prostorskega plana Julijskih Alp oziroma hkrati z njim je treba sprejeti tudi zakon o razširjenem Triglavskem narodnem parku s točno določenimi varstvenimi conami ter z definiranim in urejenim načinom upravljanja. Jedro tega parka na bohinjskem območju naj tvorijo Triglavski podi z vrhom Triglava, dolina Triglavskih jezer, Velo polje, Fužinske planine in severna obala Bohinjskega jezera, pri čemer naj se na območju Fužinskih planin ohrani in družbeno še podpre sedanji način planšarskega gospodarjenja.

3. Prav tako je treba z zakonom strogo zaščititi območje Kriških podov s skupino Skrlatice, dolino Male Pišnice vključno z območjem Slemenca ter dolino zadnje Trente, sedanji režim varovanja Martuljske kočne pa brezpogojno spoštovati oziroma vključiti v razširjeni TNP.

4. Ker je osrednje območje triglavskega pogorja še posebno občutljivo za vsakršne gradbene posege, saj tvori jedro bodočega razširjenega TNP, Planinska zveza Slovenije izredno pozorno spremlja načrte, ki se nanašajo na to območje, všteti Triglavске žičnice. Glede Triglavskih žičnic je Planinska zveza Slovenije leta 1962 sicer že dala načelno privolitev, vendar sodi za potrebno znova poudariti, da se ta privolitev slej ko prej nanaša izključno na območje, ki leži južno in vzhodno od grebena Rjavina-Dovška vrata-Rž-Kredarica-Mali Triglav-Konjsko sedlo-Vernar-Tosc. Območje samega grebena ter severno in zahodno od njega (Triglavski podi, vrh Velikega in Malega Triglava, Velo polje) mora brezpogojno ostati nedotaknjeno, saj predstavlja klasičen planinski teren in prvovrstno krajinsko vrednoto. Zato mora dobiti to območje v okviru razširjenega TNP najstrožjo zaščito. To je nedvomno najkvalitetnejše krajinsko območje v slovenskem prostoru, ki ga še lahko zavarujemo zaradi nedotaknjenosti, kot narodni park v smislu mednarodne definicije. Če se torej hočemo uvrstiti med tiste kulturne in razvite narode, ki imajo svoje narodne parke, potem glede namenske opredelitve tega območja sploh ne more biti dilem.

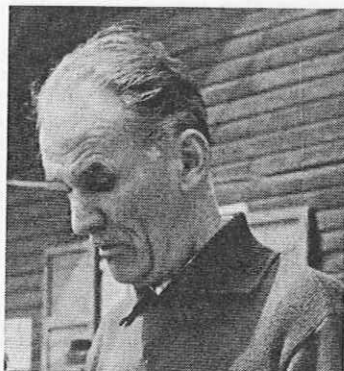
5. Šele ko bo sprejet regionalni prostorski načrt skupaj z uzakonjenim TNP, mora biti pogoj za posamezne investicijske odločitve na tem območju. Vse dosedanje načrtovalce in predlagatelje turističnih objektov je treba odločno opozoriti, da se ne bodo mogli sklicevati na sredstva, ki so jih že vložili v projektiranje, če se njihovi načrti ne bodo skladali s sprejetim prostorskim načrtom.

6. Predlagatelji, projektanti in graditelji visokogorskih smučarskih naprav morajo prevzeti polno odgovornost za svoje predloge, tako glede točnosti ocene posameznih terenov za smučarski turizem, njihove gospodarske upravičenosti, kakor tudi glede varnosti pred plazovi in drugimi potencialnimi nevarnostmi.

7. Vsak investitor mora biti že z lokacijskim dovoljenjem zavezan, da izvede gradbena dela tako, da bo naravno okolje čim manj poškodovano, po gradnji pa mora restituirati vse poškodbe terena in vegetacije. Ta njegova obveznost mora biti že vnaprej prikazana kot posebna postavka investicijskih stroškov. Pristojne inspekcije pa morajo zagotoviti, da bodo te obveze investitorja v celoti izpolnjene in da se mu odreče uporabo in obratovalno dovoljenje, če teh obvez ne izpolni.

CIRIL VERSTOVŠEK (1911–1975)

10. junija je v prometni nesreči ugasnilo življenje znanega mariborskega planinskega in družbeno-političnega delavca Cirila Verstovška. Z njegovo smrtjo so mariborski in prav tako vsi slovenski planinci izgubili vsestranskega in neutrudnega funkcionarja, ki je skozi 30 let, od osvoboditve do zadnjega dne, posvečal ves svoj prosti čas in vse svoje moči razvoju planinstva ob naši severni meji, tako pri obnavljanju požganih planinskih koč in kreptivi društvene dejavnosti kakor tudi pri poglobljanju meddruštvenih stikov ter naposled in ne nazadnje v glavnem odboru PZS in PZJ. V letih 1949–50 je bil predsednik PD Maribor vnovič pa v letih 1968–72 vmes pa dolgoleten tajnik in odbornik. V tem času je bilo v društvu včlanjenih poprečno okrog 3000 planincev odbor pa je moral skrbeti za petero postojank. Planinstvo v Mariboru se je nenehno krepilo ustanovljena so bila številna nova planinska društva, vendar je PD Maribor-matica vseskozi obdržalo vodilno vlogo, h kateri je mnogo prispeval Ciril Verstovšek.

V imenu planincev se je 14. junija od uglednega pokojnika poslovil predsednik PD Maribor-matica Vladimir Stojan:

»Nismo mogli verjeti, Ciril, ko se je kakor blisk razvedela boleča novica, da si nas zapustil, in še zdaj, v trenutkih zadnjega slovesa, ne moremo verjeti, da te ne bo več med mariborskimi planinci.

Gorski svet si vzljubil že v mladih letih. Kot pravi mož, ki vé, kaj mu je storiti v usodnih trenutkih, si v najbolj mračnih in okrutnih dneh preizkušnje našega naroda odšel v vrste borcev za svobodo. Naše planine in naši gozdovi so bili vedno varno zavetje v urah, ko ste se pripravljali na zmagovite boje. Vedel si, koliko jim dolguješ. Ko smo si izbojevali svobodo, si jim ostal vdan in zvest, čeprav so te vezale številne dolžnosti. Hudo je bilo v tistih prvih povojnih letih, ko nam je primanjkovalo vsega – vendar smo imeli nečesa dovolj in preobilo: navdušenja in svetlega optimizma. Z njima smo si hitro celili rane, ki so nam jih prizadejala krvava leta. Vsa domovina je klicala po obnovi. Tudi planinstvo je potrebovalo mnogo delavnih rok, da so odstranile razvaline in pogorišča in zgradile nove postojanke, in neutrudnih organizatorjev, da so obnovili zamrlo društveno dejavnost. Pri tem delu si bil vedno eden izmed prvih. Že leta 1946 je stala obnovljena Mariborska koča. Ribniška koča je bila tedaj le pogorišče. V Mariboru se je našlo dovolj marljivih planincev, ki so se zagnali v delo: teden za tednom so celi dve leti romali iz Ribnice mimo Pesnika na Ravnjakov vrh k pogorišču. Na svojih ramah so znosili nešteto težkih bremen, in končno je napočil dan, ko je bila za praznik republike leta 1949 odprta ena izmed najlepših planinskih koč v naši domovini. Neutrudnih udarnikov se je prijel vzdevek »fanatiki Ribniške koče«. Tudi ti, Ciril, si bil eden izmed njih.

Kmalu nato si bil izvoljen za predsednika Planinskega društva Maribor, ki je tista leta združevalo okrog tri tisoč planincev in upravljalo pet planinskih koč. Nato si bil dolga leta društveni tajnik. V dneh, ko se je planinsko društvo Maribor-matica pripravljalo na svoj jubilej – petdesetletnico ustanovitve – si bil spet štiri leta društveni predsednik. V teh letih je planinstvo v Mariboru postalo res množično. Številna nova planinska društva so izšla neposredno iz matičnega društva, in tako je tudi tvoja zasluga, da dandanes na tisoče delovnih ljudi iz Maribora redno obiskuje naše planine. Tvoje organizacijsko delo ni bilo povezano samo s planinskim društvom Maribor-matica, ki ti je bilo vedno najbolj pri srcu. Z enako zavzetostjo si delal dolga leta tudi v glavnem odboru Planinske zveze Slovenije in Planinske zveze Jugoslavije. S svojo preudarnostjo in izkušenostjo si znal vredno premagati težave in ovire, ki jih pri množičnem planinstvu in številnih postojankah ni nikoli manjkalo.

Zdaj, ko je bila za teboj dolga, strma in vendar vseskozi lepa pot, ko bi se lahko še mnogo mnogo let z visokega vrha svojega plodnega življenja z zadovoljstvom in srečo oziral nanjo, te je neizprosna roka usode iztrgala iz naših vrst. Za teboj Ciril, bo ostala boleča vrzel. Pogrešali te bomo ne samo na sejah, kadar bo treba reševati probleme, ampak tudi v naših prelepih planinah, kjer se te bomo s hvaležnostjo spominjali.«

JOŽE KLANŠEK

22. maja t. l. je preminul Jože Klanšek, dolgoletni zaslužni odbornik PD Dol pri Hrastniku, viden družbeni delavec, direktor Steklarne v Hrastniku. Ob odprtem grobu se mu je v imenu Planinske zveze Slovenije zahvalil za vse, kar je za planinstvo storil, tov. Marjan Oblak, predsednik PD Ljubljana-matica, obenem predsednik meddruštvenega odbora zasavskih društev in dolgoletni pokojnikov sodelavec.

Jože Klanšek se je rodil 3. 3. 1911 v Hrastniku. Kot sin veččlanske delavske družine je bil že v rani mladosti primoran iskati sam svoj kos kruha. Izučil se je obrti in se kmalu vključil v vrste naprednega gibanja. S tem pa je bil še bolj izpostavljen šikanam takratnih nemških gospodarjem in pete kolone. Po okupaciji stare Jugoslavije je aktivno podpiral OF. Po naključju je preživel izdajo organizacije v letu 1942, vendar je bil kas-

neje odkrit in v letu 1944 odpeljan v koncentracijsko taborišče Dachau. Po osvoboditvi se je kot aktiven član KP, v katero je bil sprejet tik pred aretacijo, takoj vključil v družbenopolitično življenje. Direktor steklarne je bil vse do svoje upokojitve v juniju 1972, polnih 22 let. V vseh teh letih je dobesedno živel s kolektivom.

Več let je bil izredno aktiven član občinskega komiteja ZK in predsednik obč. konference SZDL. Bil je tudi podpredsednik skupščine in republiški poslanec gospodarskega zbora.

Tudi po upokojitvi njegova aktivnost ni prenehala. Kot podpredsednik občinskega in član republiškega odbora ZZB NOV, sekretar OO ZK, delegat DPZ občinske skupščine, član IO obč. konference SZDL, predsednik samoupravne stanovanjske skupnosti, mladinski mentor in nepogrešljivi dejavnik na vseh področjih družbenopolitičnih aktivnosti v KS Dol je delal do zadnjega diha. Predsednik Tito ga je odlikoval z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo in redom republike s srebrnim vencem. Bil je tudi nosilec zlatega znaka OF ter naslova častnega občana občine Hrastnik.

Dopolnitev svojega bogatega življenja je našel v planinstvu. Bil je ustanovni član – starosta PD Dol pri Hrastniku. Želel je, da društvo dobi svoj planinski dom, imel je vse polno delovnih vzpodbud. Od leta 1956 je vodil in aktivno s svojim zgledom delal v gradbenem odboru. Ko mu je čas dopuščal, je sprejel vodstvo društva. Pod njegovim vodstvom so vse društvene dejavnosti še bolj zaživele. Društvo ima danes v svojih vrstah že nad 1000 članov, k sodelovanju je pridobil mladino in jo spodbujal k delu – bil je pravi oče doma, v delovni skupnosti in v planinskem društvu Dol.

Za življenjsko delo mu je Planniska zveza Slovenije podelila dvojce priznanj in srebrni častni znak.

Na njegovi zadnji poti na dolsko pokopališče ga je pospremila ogromna množica. Njegov spomin bo med nami ostal.

Sklep žirije o literarnem natečaju PV 1975 bo objavljen v PV 1975/10.
Udeležence, naročnike in bralce prosimo, naj nam zamudo oprostite.

Uredništvo

DRUŠTVENE NOVICE

PD TRBOVLJE JE DOBIL SVOJ PRAPOR

Na nedeljo 25. maja 1975, to je na dan mladosti, je PD Trbovlje razvilo svoj društveni prapor, v 63. letu svojega obstoja. Razvilo ga je pred svojim planinskim domom na Mrzlici (1119 m), kot so navedli v uvodnem nagovoru, v svojem drugem domu. S tem je društvo proslavilo letošnji dan mladosti, 30-letnico osvoboditve, občinski praznik občine Trbovlje, pa tudi svoj dolgoletni obstoj.

Priveditve se je udeležilo blizu 700 planincev, ki se niso zbal slabega vremena. Med navzočimi so bili številni predstavniki javnega in družbenopolitičnega življenja, predstavniki zasavskih in savinjskih planinskih društev, samoupravne telesno-kulturne interesne skupnosti Trbovlje in drugi. PZS je zastopal prof. Tine Orel.

PD Trbovlje obstaja že od leta 1912 dalje. V vsem tem času je opravilo mnogo dela, najsibo pri gradnji planinskih potov, koč in domov, kot tudi pri organiziranju izletov, stotin planinskih predavanj, številnih planinskih in umetniških razstav, koncertov, mladinskih srečanj, tovariških večerov, pestrih prireditev in nastopov, mnogih manifestacij, štafet, kresov, planinskih in alpinističnih šol, pri izobrazbi številnih planinskih kadrov in pri širjenju članstva (1654 v letu 1974, po številu članstva je šesto v Sloveniji).

Uspešno se je vključilo v samoupravno interesno telesno-kulturno skupnost, predvsem pa je s svojo dejavnostjo razširilo

planinsko misel, da danes na tisoče občanov obeh spolov in vseh starosti obiskuje planinski svet, blizu in daleč in si s tem krepi svoje telo, svoj duh, svoje umske in fizične sposobnosti. Prav je, da tako društvo, ki že desetletja v trboveljski dolini in na naših vrhah oznanja svoje planinsko poslanstvo, dobi svoj društveni prapor.

Razvitje prapora je bilo povezano s krajšim kulturnim programom, v katerem so sodelovali pionirski pevski zbor osnovne šole Trbovlje, oddelek Ivan Cankar, pod vodstvom Nuše Kukman z narodnimi, planinskimi in borbenimi pesmi, nadalje mladi recitatorji, pevka-solistka, dva mlada planinska pesnika sta recitirala lastne pesmi o naravi (Jože Bricelj in Manki Jerman), nastopil je tudi mlad planinski humorist, slavnostni govor pa je imel predsednik društva Tone Sterniša. V svojem govoru je jedrnat orisal današnjo stvarnost, 30-letni razvoj naše družbe, pomen dneva mladosti, nazadnje pa se je zadržal tudi pri orisu pomena planinstva v revirjih in v naši družbi nasploh ter uspešnem vključevanju PD Trbovlje v samoupravno telesno-kulturno skupnost. Prapor je razvil Edi Brglez, član DS pokrovitelja, to je TOZD Rudnika premoga Trbovlje – Zasavskih premogovnikov Trbovlje. Po razvitju je prapor prevzel praporščak Dušan Humski, nato pa je sledilo pobratenje prapora z drugimi planinskimi prapori. Profesor Tine Orel je pozdravil v vznesenem govoru vse navzo-

Podelitev častnih znakov na Mrzlici

Pobratenje praporov na Mrzlici

če v imenu PZS in slovenske planinske javnosti ter društvu čestital k razvitju prapora in opravljenemu delu. Za samoupravno telesno-kulturno skupnost Trbovlje je govoril inž. Franc Jež, Drago Kozole pa za meddruštveni odbor zasavskih planinskih društev, nato pa je vezalec prebral imena oziroma naslove darovalcev spominskih žebeljčkov in trakov. Predsednik PD Trbovlje je podelil društvena priznanja 22 članom in organizacijam, prof. Orel pa je podelil en zlat, en srebrni in 13 bronastih častnih znakov PZS članom PD Trbovlje. Po končanem uradnem delu programa je sledilo tovariško srečanje.

Po splošnem mnenju, je prireditev dobro uspela v organizacijskem in vsebinskem pogledu.

Tine Lenarčič

OBČNI ZBOR PD LAŠKO

Pretekli petek je PD Laško imelo redni občni zbor. Udeležili so se ga člani – predstavniki pionirske skupine Osnovne šole Primoža Trubarja Laško, člani mladinskega odseka in starejši člani društva ter seveda predstavnik PZS tov. Jože Melanšek, tajnik PD Zabukovica in predstavnik PD Železar iz Štor, predstavnik Lovske družine tov. Peter Hrastelj, OK ZSMS Laško.

Planinsko društvo se predvsem ukvarja s problemi gospodarjenja v koči, ki jo ima na šmohorju in kadrovskimi problemi od UO do oskrbnika koč. S planinstvom in vzgojo se ukvarja mladinski odsek, ki je dobil ob 10-letnici tudi priznanje UO PD Laško. Temu so se pridružili s priznanjem tudi na Osnovni šoli Laško, na kateri MO

vzgaja podmladek – ima planinsko skupino.

Hvale vredno je, da naši planinci na izletih tudi fotografirajo in lahko člane informirajo o lepotah in prigodah v gorah, ki jih doživijo.

Vsako leto organizira mladinski odsek vsaj en izlet za tiste, ki žele obiskati Triglav, in teh izletov si žele vedno bolj. Že več let mladinci posegajo po priznanjih in pokalih v SOL, dvakrat so bili slovenski prvaki, zadnjič leta 1973 in so sodelovali na državnem prvenstvu, kjer so pristali v prvi polovici.

Fanika Lapornik

POČASTITEV TRIDESETLETNICE OSVOBODITVE

Planinsko društvo Logatec je v počastitev 1. maja in Dneva zmage, organiziralo izlet za svoje člane. Namen tega je bil, obiskati rojstno hišo in grob Simona Gregorčiča v Vrsnem.

Po ogledu je avtobus odpeljal v Cerkno, k bolnici Franji. Zgodovinski spomenik NOB je na vse naredil velik vtis. Z zanimanjem so poslušali razlago o delu bolnice med NOB.

Po ogledu bolnice so se izletniki vrnili v Cerkno, kjer so obiskali spomenik posvečen 47 žrtvam, sluateljem partijske šole v Cerknem. Člani društva so počastili njihov spomin. Od tu so se podali na cerkljansko pokopališče, kjer so se tiho poklonili pred skupnim grobom padlih za svobodo.

Lepo vreme je vplivalo na razpoloženje, saj so bili udeleženci z organizacijo zadovoljni. Obenem je v počastitev majskega praznovanja odšla na Snežnik in Na-

nos skupina članov, vnetih ljubiteljev vrhov.

Društvo je sodelovalo tudi v pohodu na 10 km po poti Spominov in tovarišstva in na ta način prispevalo k še lepši počastitvi Dneva zmage nad fašizmom.

F. Kavčič

OTVORITEV JUGOSLOVANSKEGA DELA EVROPSKE POTI E 6

V okvir proslave 100-letnice organiziranja slovenskega gozdarstva je spadala tudi otvoritev jugoslovanskega dela evropske pešpoti E 6 »Od Drave do Jadrana«, kot se imenuje naš del te poti. V soboto dne 24. maja 1975 se je kljub slabemu vremenu zbralo na Mašunu dokajšnje število planincev. V dolinici pod cesto, kjer stoji stolpa starega gradu, je bil na jasi pripravljen prostor za slovesno otvoritev. Na panojih so bili prikazani črteži nove poti in skice z višinskimi oznakami poti.

Navzoče je kot prve pozdravil predsednik društva gozdarskih inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije. Pomen in namen poti od Radeljskega prelaza do Kastva je opisal pobudnik poti in organizator ing. Milan Ciglar iz Gozdarskega inštituta v Ljubljani. Pot, ki so jo nadelali in markirali naši gozdarji in planinci, bo koristna za rekreacijo in spoznavanje naše domovine. Pokrovitelj poti je Planinska zveza Slovenije. V njenem imenu je spregovoril predsednik dr. Miha Potočnik. Med drugim je pozdravil tudi navzoče predstavnike avstrijskih planinskih društev, ki so se udeležili prireditve. Spregovoril je še organizator avstrijskega dela B 6 Karl Hermann iz Gmünd, kjer pride pot iz Nemčije v Avstrijo. K besedi sta se oglasila še predsednik Zveze reških planinskih društev ter predstavnik turističnega društva iz Kastva.

Po govorih je ing. Milan Ciglar objavil imena delavcev, ki so sodelovali pri tej poti. Predsednik DIT pa mu je kot prvemu, ki je prehodil vso pot, nekatere predele še večkrat, izročil značko te poti.

Pot sama je za razliko od sedaj obstoječih rdeče belih markacij označena z rdeče rumenimi markacijami, da se bolje loči od transverzale št. 1 in od drugih planinskih potov. V celoti je dolga približno 280 km. Prvotno je bila zamišljena kot transverzala št. 2, ki naj bi bila dostopna vsem, torej tudi tistim, ki ne morejo hoditi po celotni transverzali št. 1. Sedaj pa je pot del evropske pešpoti št. 6, ki sega od Baltika do Jadrana, saj je od Kastva do morja komaj eno uro. Na informacijskih tablah in kašiputih, ki so rumene barve s črnimi črkami, predstavljata to popotniško pešpot moški in ženska z nahrbtnikom in palico v roki. O poti bo izšel

poseben vodnik, ki bo hkrati imel prostor za kontrolne odtise žigov.

Dne 12. julija 1975 pa bo otvoritev celotne evropske pešpoti E 6 na Seebergsattel pri Mariazell na avstrijskem Štajerskem. Tam bo tudi občni zbor Evropskega popotnega združenja in 5. evropsko srečanje članov združenja.

Kos

SLOVESNOST POTRJENIH MLADIH KOBARIŠKIH PLANINCEV NA STOLU

Nestanovitno vreme nas je motilo na dan mladosti 25. maja 1975. Ni pa zmagalo v soboto 14. junija, ko se je povzpelo nad 40 mladih planincev planinske sekcije osnovne šole Kobarid na Kobarški Stol. Izlet sta vodila Marjan Perat in Pavla Ručna.

Izlet je bil veliko zadoščenje mladim planincem in vsem požrtvovalnim organizatorjem in predavateljem planinske šole. Šola je bila v zimskih mesecih na šoli. Obiskovalo jo je nad 50 šolarjev. Zdaj so jim na Kobarškem Stolu (1668 m) slovesno podelili značke in diplome planinske šole v letu 1974-75.

Po planinski slovesnosti je pri lovski koči LD Kobarid vsak udeleženec dobil še skodelico dobrega planinskega čaja. Po okrepčilu so se prek Starijskega Vrha, Predela in Kobarške Babe razigrani, uradno potrjeni kobarški planinci in požrtvovalni vodiči PD Kobarid vračali v Kobarid.

Med temi najmlajšimi kobarškimi planinci je stopala tudi najstarejša neugnana spremljevalka, planinka in bolničarka Tončka Makuc (63 let).

Vodstvo osnovne šole Kobarid, a še posebno prizadevno vodstvo planinske sekcije na šoli, ki šteje 252 mladih članov, požrtvovalni predavatelji in organizatorji planinske šole, seveda tudi PD Kobarid, zaslužijo ob prvem uspešnem zaključku planinske šole vse priznanje in zahvalo.

Ivan Kurinčič

Lovska koča LD Kobarid na področju Stola, vsako leto gostitelj mladih planincev, ki se 25. maja tu spomnijo zmagovite borbe Gradnikove brigade s fašisti (maja 1943)
Foto J. Kurinčič

ALPINISTIČNE NOVICE

IZ ZBORA NAČELNIKOV AO

Zbor načelnikov se je zbral 15. IV. 1975 v prostorih doma slovenskih planincev Zlatorog. Navzoči so bili: AO Celje – Dušan Glažar, AO Kamnik in AS Domžale – Stane Klemenc, AO Movje Mojstrana – Janez Brojan, AS Gorje – Jurij Žvan, AS Ilirska Bistrica – Hinko Poročnik, AO Kozjak – Inko Bajde, AO Ljubljana-matica – Tone Sazonov, AO Martuljek – Milan Robič, AO Medvode – Štefan Marenče, AS Postojna – Franci Čeč, ŠAO – Dušan Kukovec, SAAS – Boris Mlekuž, AO TAM – Ivan Cverlin, AO Trbovlje – ing. Janez Bizjak, AO Tržič – Janez Lončar, AS Vipava – Srečo Vidrih, AO Železničar – Bine Mlač, AS Idrija – Stanko Murovec, GRS-KVIZ – ing. Danilo Škerbinek, KKA – Franci Savenc, KA – Janez Gradišar, Stanko Kofler, Stane Belak, Cene Kramar, dr. France Malešič, strok. sodelavec PZS – Sonja Hutter, GV – Roman Robas.

Poročilo o preteklem dveletnem obdobju je podal načelnik KA Stane Belak. V njem je strnil vse izkušnje, uspehe pa tudi poraze, ki jih je KA doživljala ob svojem delu ter priporočil novemu odboru, naj se organizacije dela ne loteva preveč na široko, ampak naj si že v začetku mandata določi program in naj od njega ne odstopa.

a) Turne smuke so v sezonah 73/74 in 74/75 vodili gorski vodniki (GV). KA je sprejela organizacijo teh izletov z namenom, popularizirati gibanje na smučeh v visokogorju. V sezoni 73/74 je bil načelnik turnosmučarske podkomisije Roman Robas. Izvedeno je bilo 8 turnih smukov. V sezoni 74/75 sta bila do zbora načelnikov izvedena samo 2 turna smuka – zaradi nenavadne zime.

Vodja turnosmučarske podkomisije je v tej sezoni Jože Mihelič, na programu pa je v celoti 14 turnih smukov.

b) Podkomisijo za GV je vodil Roman Robas. Od 109 izprašanih GV je podkomisija registrirala v letu 73, 35 GV, v letu 74 pa 38 GV. Ker se čedalje bolj čuti potreba po instruktorskih in vodstvenih kadrih (samo 12 PD ima svoje GV), je podkomisija organizirala seminarje z zaključnimi izpiti za AI in GV, ki bodo konec maja 75.

Tov. Savenc je v razlagi predloga nove sheme KA poudaril, da širok aparat dosti težje uspešno dela, zato predlaga: **sekretariat** KA (načelnik, namestnik načelnika in tajnik) naj bi pripravljali gradivo za seje, poročila, sestavo dnevnega reda in skrbel za koordinacijo dela v povezavi

z drugimi področnimi komisijami PZS, GO PZS in KKA; **izvršni odbor**, sestavljen iz sekretariata in petih načelnikov po področnih komisijah naj bi vršil funkcijo **delovnega odbora** KA, medtem ko bi se celotna KA (izvršni odbor, skupaj z 8 področnimi delegati) sestala le nekajkrat letno – v primerih, ko bi bilo treba odločati o organizacijskih načelnih vprašanjih in konkretnih problemih.

V debati je načelnik pojasnil stališče KA do kategorizacije. Alpinizem se razvija in terja vedno več sredstev od posameznika. Ker TTKS dotira športe le na podlagi kategorizacijske lestvice, naj bi se alpinizem temu prilagodil, sicer bodo dobili ves denar športniki iz manj tenkočutnih športnih organizacij, če bomo alpinisti še nadalje vztrajali pri tem, da alpinizma ni moč ocenjevati. V strokovnih krogih se sicer alpinisti tudi ocenjujejo in sicer po vzponih raznih težavnostnih stopenj, sedaj pa je treba alpinistično ocenjevanje samo prevesti na kategorije, da se bomo lahko vključili v sistem financiranja TTKS.

Turno smučanje: alpinizem ni samo plezalstvo, ampak gibanje v visokogorskem brezpotju. Zato je turno smučanje alpinistična dejavnost, ki jo je treba podpirati in razvijati. Po svetu se pogosto pojavljajo turnosmučarska tekmovanja – rallyi. Tudi na tem področju bi bilo treba še marsikaj storiti. V debato je posegel načelnik komisije za vzgojo in izobraževanje (KVIZ), ki je v imenu svoje komisije najprej pozdravil zbor načelnikov, nato pa poudaril potrebo po izobraževanju v turnem smučanju. KVIZ dobiva informacije, da so alpinisti v matičnih društvih večinoma zelo aktivni. Spregovoril je še o novem profilu vodnika, ki bo vodil društvene izlete, nato pa se v imenu GRS zavzel za čim tesnejše sodelovanje med AO, oz. AS in področnimi GRS na področju oblikovanja novih kadrov in vzajemnega izobraževanja.

Najvažnejša naloga nove komisije naj bi bila najti ustrezno organizacijsko obliko republiških akcij, taborov, predvsem pa začetniških tečajev (trajanje, obseg, termini, kadri) in uskladijev ter pomoč pri področnih tečajih. Posebno pozornost bo treba posvetiti koledarju akcij in ustreznimi izbiri terminov.

Nametnik načelnika KA Tone Sazonov je podal okvirni delovni plan za leto 1976. Ob tem se je ponovno dotaknil turnega smučanja. Zbor je v zvezi s tem sprejel naslednje: KA v prihodnjem in naslednjih letih organizira republiško prvenstvo po vzoru tujih turnosmučarskih rallyjev. Re-

zultati se bodo v bodoče upoštevali pri sestavljanju ekip za mednarodna tekmovanja te vrste.

Dr. France Malešič je seznanil Zbor načelnikov s tem, da so skripta za alpinistično vzgojo že pripravljena v dopolnjeni obliki.

Kandidacijska komisija je podala razrešnico dosedanjim članom KA, z dne 31. V. 1975. Zbor načelnikov je potrdil predlaganega kandidata za novega načelnika: Toneta Sazonova.

Novi sestav KA naj bo prilagojen delegatskemu sistemu po shemi KA. Kandidati, ki so jih predlagali AO in AS, se na skupnem sestanku z načelnikom Tonetom Sazonom dogovorijo o razdelitvi dela in pripravijo skupen predlog za dokončno obliko delegiranja KA.

1. Obveščanje javnosti o dogajanjih v alpinizmu je že dokaj utečeno. Izhajajo posamezne rubrike v časopisih po raznih krajih Slovenije (Ljubljana, Maribor, Celje), novice dokaj redno objavlja tudi goranski »Glas«.

2. Plezalni vodnik – ponatis bo izšel v dopolnjeni izdaji najbrž čez 2 leti.

3. Zbor načelnikov priporoča nadaljevanje avtobusnih izletov, kot je bil leta 1974 v plezalni vrtec v Mavščah, da bi na ta način pospešili izmenjavo strokovnih izkušenj v tehniki plezanja in opremi vežbališč.

Sonja Huter

SREČANJE PLEZALCEV VETERANOV

Anderl Heckmair iz Oberstdorfa v Allgäu, eden od tistih v navezi, ki je leta 1938 prva prišla čez severno steno Eigerja, in Hans Schwanda (Dunaj) sta leta 1974 organizirala srečanje starih plezalcev iz »heroične« dobe alpinizma. Do srečanja je prišlo junija meseca v Wilder Kaiser v Kaiserbahnhofu, lastnini Petra Aschenbrennerja. Kdo vse je prišel na ta zanimivi rendez-vous? Otto Eidschink, notar Paul Bauer, Adolf Bischofberger, Anderl Heckmair, Peter Aschenbrenner, Karl Lukan in Hans Schwanda. Niso dosti govorili ti možje, skoraj vsi čez šestdeset. Začetno besedo je imel Heckmair. Tudi ta ni bila dolga. Rekel je samo: »No, prijatelji, posedimo skupaj!« In sedeli so do dveh ponoči. Osnovni pogovor: plezanje, kajti vsi so bili nekoč pravi mački. Dalje: Nanga Parbat. Aschenbrenner je bil z Erwinom Schneiderjem že v višini 7850 m. Toda Willy Merkl ju ni pustil naprej, hotel je priti na vrh z vsem moštvom. To je ekspediciji skopalo grob. – Veliko so govorili, sklenili ničesar. Le to so ugotovili: »Velika umetnost je v tem, da postane plezalec star.«

T. O.

V POČASTITEV 30-LETNICE OSVOBODITVE VAJA ZA REŠEVANJE PONESREČENCEV V GORAH

Postaja gorske reševalne službe Kranjska gora ima 8 izprašanih reševalcev in 15 pripravnikov. Njihovo akcijsko področje sega približno od Mojstrovke do začetka Martuljkove skupine, v primeru potrebe pa jih kličejo tudi drugam.

Da bi se skupina dobro izurila in da bi njeni člani znali dobro in zanesljivo uporabljati reševalne naprave, večkrat pripravijo vaje. Tako vajo so imeli 17. maja v počastitev 30-letnice osvoboditve in krajevnega praznika. Opravili so jo na Plazu nasproti hotela »Lek« v Kranjski gori. Ponesrečenca je reševalec, ki so ga spuščali s 6 mm debelo jekleno vrvjo, prenesel na Gramingerjevem sedežu z vrha plazu do sprehajalne poti ob Pišencu. Tu so ga že čakali reševalci z marinerjem, s katerim so ga odpeljali do mesta, kjer naj bi čakal rešilni avtomobil. Vaji, ki je zelo dobro uspela, je ob cesti na Vrščici z zanimanjem sledilo veliko domačinov in gostov. Vodil jo je Marjan Lavtižar, načelnik postaje GRS Kranjska gora. Na njej sta sodelovala tudi veterana – znana gorska reševalca Franc Mrak in Leon Knap.

Branko Blenkuš

TRI VELIKE STENE NA SVETU

Pojem se je rodil iz »treh zadnjih problemov v Alpah«, ki smo ga poznali v zadnjih letih pred vojno, še več pa se je na njem pisalo po njej. Severna stena Matterhorna, Grandes Jorasses in Eigerja so bile tri zvezde na plezalskem nebu, po katerih so stremeli in o katerih so sanjali premnogi plezalci. Reinhold Messner se je o tej stvari razpisal v »Der Bergsteiger 1975/1«. Takole pravi:

Tudi severozahodna stena Civette, severna stena Laliderer, Fréney v Mt. Blancu, severovzhodna stena Piz Badile so velike stene, vendar jim manjka kriterij, ki bi jih družil v eno ozvezdje. Pri imenovanih treh je na delu tudi zgodovinski kriterij poleg absolutne višine vrha, relativnih velikih tehničnih težav, mešanica kopnega in snežnega sveta.

A zdaj gre za »tri velike stene sveta«. Ali naj jih iščemo vse v Himalaji, Karakorumu? Južna stena Annapurne, zahodni stebel Makaluja, jugozahodna stena Comolungme, severni stebel K2, južna stena Lhotse – in še bi bilo kandidatov za prve stene sveta. Toda če gre za »stene sveta«, jih moramo iskati na vseh kontinentih. In tako se Messner odloča za Rupal v Nanga Parbatu, za južno steno Aconcagua in za severno steno Eigerja. Seveda se po tem kriteriju ponuja cela vrsta kandidatov: severna stena Dych-Tau v Kavkazu, Trollrygen na Norveškem, morda

Udeleženci vaje GRS, postaje Kranjska gora

Foto B. Blenkš

El Capitan, Mt. Coox na Novi Zelandiji. A koliko neznanih sten je samo v Himalaji. Po Messnerjevem mnenju pa bodo prišli časi, ko bodo alpinisti hoteli preplezati »tri največje in najtežje stene sveta«, kakor so do nedavno sanjarili o obisku alpskega »trozvezdja«.

Rupal je nesporen kandidat za svetovno veliko trojko: Najvišja stena na svetu (4500 m) spada k enemu od 14 osem-tisočakov. Južna stena Aconcague je visoka 3000 m, smer znaša 4500 m, največja strmina ledu 90 stopinj, vrh gore 6959 m. Eigerjeva stena ni višja od 1800 m, plezalska pot znaša 3800 m, največja naklonina snega 55 stopinj, vrh je visok 3976 m.

Južno steno Aconcague dobro aklimatizirana naveza lahko prepleza v 2-4 dneh, vendar Messner priporoča, da se prvi steber opremi z vrvmi, da se omogoči umik v primeru vremenskega preobrata. Stena ima dokaj varna mesta za bivanje. Potrebni so zelo dolgi klini za prhneči led in za krušljivo kamenino. Za vršno steno priporoča svojo smer mimo francoske, ki je daljša.

Rupal se je zdel Mummeryju, Welzenbachu in Merklu nepreplezljiv. Tudi veliki Buhl je odmajal z glavo, češ, tu ne bo šlo nikoli. In vendarle je šlo – po dveh brezuspešnih poskusih – leta 1970 na ekspediciji v spomin Sigija Löwa so prišli tu čez brata Messner, naslednji dan še Felix Kuen in Peter Scholz. Za Rupal je

treba vsaj en mesec aklimatizacije, za umik opremiti srednji del stene, steno pa je v ugodnem vremenu možno preplezati v 5 do 8 dneh v času od maja do septembra.

Tudi zgodovina 3000 m visoke južne stene Aconcague sega v povojna leta. Odkrila sta jo Lionel Terray in Guido Magnone l. 1952, leta 1954 pa so jo Francozi ponovno preplezali pod vodstvom Renéja Ferleta in z alpinistično zmogljivostjo Lionela Terraya. Da bi se izognili zapadnemu kamenju, so zbrali za vzpon markantni steber sredi stene, ki je v višini 5000 m pokazal ekstremne težave. Vse drugo je šlo bolj v alpskem stilu, le v zadnji tretjini jih je močno prizadel vihar, vendar so izčrpani in ozeblji zdržali in stopili na vrh. Najvišje stene v Ameriki se je prijelo ime »Andski Eiger«.

Leta 1966 sta jo v diagonali preplezala Argentinca Aikes in Pellegrini vendar sta najtežji centralni del obšla. Isto leto je mednarodna andska ekspedicija naturfreundov v spodnjem delu stene odprla novo smer, potem pa se je ravnala po Francozih: Bili so H. Schönberger, L. Fonrouge in F. Moravec. Leta 1974 je bil tu R. Messner in odkril direktni vzpon z velikega snežišča na vrh, izpopolnil francosko smer in ustvaril klasično smer v steni.

Messner je vse našteje stene sam plezal, zato njegovim izjavam lahko verjamemo.

T. O

VARSTVO NARAVE

KAŠNA USODA ČAKA TARO?

»Čuvam ti Taru, gospodarju,
turčin je neće proći
preko mene živa.«

Tako se je zarotil pred svojim gospodarjem knezom Nikolo njegov vojvoda Tripko Džaković, da bo branil Taro, tako so se rotili kraljici Tevti njeni podložniki in drugim gospodarjem vsi, ki so do današnjega dne varovali Taro. Vprašanje, če jo bo današnja generacija ohranila, da ostane čista kot solza, edina čista reka v Evropi. Le tako se bomo izkazali hvaležne prednikom, ki so prelivali kri za Taro. Strmi bregovi z globokimi temelji se rušijo v modra brezna Tare in nas mamijo s svojo grozljivostjo. Kakor prikazen je, posebno zvečer in zjutraj, ko se izgubi meja med zemljo in nebom, gore pa lebde v zraku.

Kanjon Tare je edinstven spomenik narave in lepote v severnem delu Črne gore, posebej deviški predel od Đurđevića Tare do Šćepan Polja. Pri oblikovanju izjemne poti reke Tare je narava razsipala svoja razkošja in raznovrstnosti.

Tara je večna skrivnost, večna tema in trajna inspiracija, Tara s kanjonom in okolico predstavlja nedotaknjen naravni izvir človekovega ambience. Predstavlja največjo atrakcijo za človeško družbo v Evropi.

Imenujejo jo »Evropski Colorado« ali »Jugoslovanski Colorado«. Globok je 1300 m, njegovo porečje znaša okoli 2000 km². Kanjon Tare je najgloblji med Durmitorjem (2528) in dinarsko lepoto Ljubišnje (2228), tu ima najnižjo točko v višini 522 m. Pri sotočju s Pivo je višina 433 m, višinska razlika med nivojem vode in Velikim Štuocem znaša okoli 1650 m. Povprečna globina kanjona znaša 900 m. Tara povezuje nacionalne parke Biogradsko Goro z Durmitorjem in cel niz gora izjemne lepote, med katerimi so razčlenjeni Komovi, mikavna Sinjajevina, impresivni Durmitor, vabljiva Bjelasica, večno zelena Ljubišnja, Piva in še vrsta drugih prirodnih lepote, med drugimi Biogradsko jezero, Durmitorska jezera-gorska očesa, ki jih je 16, slapovi in nedotaknjeni pragozdovi. Mikroklimatski oris regije Tare z Durmitorjem združuje surovo alpsko z blago župsko klimo, ki omogoča rast mediteranskega bilja. Vode Tare so polne postrvi in lipana, v kanjonu žive gamsi, medvedi, srne, jerebice, kune in druga plemenita divjad. Zgodovina Tare je burna od kraljice Tevte, do današnjih dni. Posebno vrednost pomeni stari manastir Sv. Jurija, ki so ga Turki večkrat porušili. Segajemo do Nemanjićev.

Tara s svojo okolico je bogata. Vsi jemljejo, nobeden pa ji nič ne vrača. Odpadne vode iz tovarn, ki stoje na njenem porečju, uničujejo njen rastlinski in živalski svet. Rudnik »Brskovo« iz Mojkovca in elektrostrokovnjaki pripravljajo inkvizicijo nad Taro, saj bodo konec leta odprli flotacijo svinca in cinka, tako da bodo odpadne vode iz rudnika nemoteno (skozi filtre) odtekale v Taro. Tara se bo spremenila v kanal odpadne vode. Konec leta torej pokopavamo najčistejšo reko v Evropi. Pojavlja se že druga ideja, da bi se Tara speljala v Moračo – za potrebe elektrogospodarstva. S tem bi jo obsodili na resnično smrt. Žrtvovali smo njeno sestro Pivo, ohranimo vsaj Taro. Kanjon Tare moramo ohraniti.

M. Radović, Pljevlja

NAŠE JAME

Jame, predložene za obisk tujih speleologov na letnem zboru Jamarske zveze v Kranju 9. VI. 1974, so naslednje:

Turistične jame: 1. Postojnska jama, 2. Pivka in Črna jama, 3. Planinska jama, 4. Škocjanske jame, 5. Vilenica, 6. Dimnice, 7. Kostanjeviška jama, 8. Pekel (Semper), 9. Taborska jama, 10. Železna jama, 11. Francetova jama, 12. Križna jama.

Neturistične jame

a) **Notranjski kras:** 13. Predjamski sistem, 14. Želetova jama, 15. Markov spodmol, 16. Logarček, 17. Najdena jama, 18. Vranja jama, 19. Mačkova, 20. Gradišnica, 21. Logaška jama, 22. Želške jame, 23. Tkalcova jama, 24. Dvatisoča jama, 25. Karlovice.

b) **Matični kras:** 26. Divaška jama, 27. Lipiška jama, 28. Škamperlova jama, 29. Velika Kozinska, 30. Cikova jama, 31. Brinščica, 32. Jama na Jezerini, 33. Kremplach, 34. Medvedjak, 35. Martinska, 36. Jama na Konjičih.

c) **Dolenjski kras:** 37. Viršnica, 38. Podpeška jama, 39. Krviška okroglica, 40. Ziglovica, 41. Tentera, 42. Vančeva jama, 43. Flekova jama, 44. Kaščica.

d) **Alpski in osamelni kras:** 45. Pološka jama, 46. Zadlaška jama, 47. Gorjanska jama, 48. Medvedova konta, 49. Jama pod Babjim zobom, 50. Kevderc na Lubniku, 51. Huda luknja, 52. Marijino brezno, 53. Turkovo brezno, 54. Arnešova luknja.

e) **Ledene jame:** 55. Ledenica na Dolu, 56. V. ledenica v Paradani, 57. Slapenski ledenik, 58. Velika ledena jama na Strojni.

f) **Globoka in težavna brezna:** 59. Brezno na Oglenicah, 60. Lenčajsko brezno, 61. Brezno pod Gamsovo glavico, 61. Triglavsko brezno, 63. Ljubljanska jama, 64. Snežnica na Raduhi, 65. Lipiško brezno.

Najglobljih 11 jam v Sloveniji po stanju 20. 9. 1974

(Glas podzemlja, Društvo za raziskovanje jam Ljubljana, leto 1975, št. 1, str. 26):

1. 685 m Pološka jama, Tolmin;
2. 444 m Brezno pri Gamsovi glavici, Bohinj;
3. 336 m Habečkov brezen, Črni vrh;
4. 334 m Jazben, Kanalski vrh;
5. 310 m Klemenškov pekel, Solčava;
6. 310 m Ljubljanska jama, Kamnik;
7. 296 m Kačna jama, Divača;
8. 280 m Triglavsko brezno, Triglav;
9. 268 m Brezno na Vodichah, Banjščice;
10. 266 m Brezno v Sušjaku, Jelenov žleb;
11. 266 m Divja jama, Podgrad.

ARGENTINSKI NARODNI PARKI

Dr. H. Hojesky je v *ÖBZ* 1975/4 opisal vse tri argentinske narodne parke: Lanin, Nahuel Huapi in Los Alerces. Vsi trije so na vzhodni strani Andov med 39. in 43. vzporednikom.

Lanin ima ime po ugaslem orjaškem vulkanu (3800 m). V tem parku raste andska jelka, neke vrste araucaria, arhaično drevo, nekakšen ostanek terciara. Nahuel Huapi ima ime po jezeru, ob katerem je letovišče San Carlos de Bariloche pod 3500 m visokim Tronadorjem. Nahuel Huapi radi imenujejo argentinsko Švico, vendar bolj spominja na Skandinavijo. Vsi trije parki spadajo še k Patagoniji, so njen skrajni zahodni rob, pravo nasprotje patagonske pokrajine.

Alerce je tretje najvišje drevo na zemlji. Podobno je cipresi, doseže 65 m višine. Nato obširno opisuje patagonski celinski led – gielo continental, o katerem smo že večkrat pisali v zvezi z argentinskim Matterhornom – Cerro Fitz Roy.

Posebno poglavje je posvetil Hojesky andskim vulkanom, ki predstavljajo najmlajši vulkanizem. Največ je vulkanov na jugu Čila in so v zvezi s stalno nevarnostjo potresov. Ogromna gorska področja se tu gibljejo, bajke pripovedujejo o tem, kako so se gore zvrnile druga na drugo. Potres v Chillanu leta 1939 je pokopal 30 000 ljudi, vulkan Chillan je imel leta 1973 in 1974 stalne erupcije, vsakih 20 do 25 minut. K postvulkanskim pojavom spadajo številni vroči vreli. Samo v povišju Rio Salado izvira 70 vrelih studencev. Geotermično energijo že industrijsko izrabljajo, v bakrenem rudniku

Chuquicameta pa imajo rudarji tudi bazen z naravno toplo vodo. Geodinamične sile v Andih učinkujejo drugače kakor v Alpah. To kažejo ugasli in aktivni vulkani. Alpe je zato že davno preoblikovala tehnika in kultura, v Andih bo to težje ali sploh nemogoče.

T. O.

NOV NAČRT ZA IZBOLJŠANJE NEPALSKEGA GOSPODARSTVA

V biltenu »Les Alpes« 1975/3 je E. Rieben napisal članek o hribovskem gospodarstvu v Nepal. Švica že petnajst let kaže živo zanimanje za gospodarstvo v Nepal in mu daje tudi velike kredite za tehnično sodelovanje. V vzhodnem Nepal je postavila eksperimentalni center z nalogo, da pospešuje hribovsko gospodarstvo iz lokalnih naravnih virov in posebej da zavaruje plodno zemljo. Center je zbral izčrpane podatke in naredil nov načrt za gospodarjenje, za katerim stoji Švica. »Prav je, da ga pozna vsak Švicar,« pravi Rieben.

Nepalski relief je ves razrezan z globokimi dolinami deročih rek, ki otežkočajo promet in menjavo blaga. Štiri ali pet mesecev poleti gospodari monsum s svojimi nalivi, z virom življenja in hrane, sledi pa sedem suhih zimskih mesecev, ki manjšajo plodnost zemlje. Kjer svet dopušča naselitev, je to gosto naseljena z ljudmi, ki živijo od poljedelstva. Zato je vedno manj gozda, posledica tega pa je, da voda zemljo odnaša, da je degradacija obdelovalne zemlje vedno večja, da je sekanja v frato vedno več, vedno večja pa je prav zato tudi erozija. Mala himalajska država bi zašla v popolno zagato, če se ta proces ne bi ustavil. Ustaviti je treba izpiranje in odnašanje prsti, uvesti intenzivnejše poljedelstvo, povečati pridelek in razviti v deželi dodatno proizvodnjo.

Pri tem gre predvsem za pokrajino vzhodno od Kathmanduja med dolino Sun Kosi in dolino Khimti Kola, kakih 1500 km², z reliefom od 800 do 3000 m, s strmimi pobočji. Skoraj na vsej površini je razvito pašništvo in poljedelstvo na terasah, ki jih je po strmih bregovih speljalo in zravnalo vrlo nepalsko ljudstvo, podobno kakor so v našem primorju na lapornasti zemlji narejene »paštne«. Zaradi divjega reliefa, ki ne dopušča gradnje cest in zahteva, da gredo vsa bremenjena na človeške hrbe, se pravo tržno gospodarstvo ni moglo razviti. Zato švicarski načrt postavlja na prvo mesto 115 km dolgo cesto med Jiri in stezo, ki drži iz Lhase v Kathmandu. Cesta se bo prilagodila reliefu, bo sem in tja zelo strma, vendar pa kos prometu. Premagala bo tudi dve reki z mogočnima mostovima. To bo prva cesta v Nepal, ki bo

odločno zapustila dno doline in služila prometu v višinah.

Ena od temeljnih nalog je v načrtu boj proti eroziji, ki jo povzročajo monsumska deževja, potočki, hudourniki, reke. Načrt računa s preprostimi sredstvi, to je z biološko ureditvijo in zaščito ruše in rastja, vzporedno pa z velikimi tehničnimi deli, s katerimi bi odpravili in zavrli vzroke erozije, poplavljanje in rušilno vodno moč. Pri tem je na poti nepalski hidrološki režim, v monsumu namočena prst in posledice, ki slede iz tega. Švicarji računajo, da bodo s sanacijo gozdov in splošno melioracijo pašnikov omogočili deželi večjo produktivnost.

Če bodo uspeli, bo dežela lahko živela od svoje proizvodnje, saj že sedanji način agrokulture na majhnih površinah prinaša dokajšen pridelek.

Dolgi zimski meseci omogočajo deželi razvoj raznih domačih obrti, ki bodo prebivalstvu dajale dodaten dohodek, uvesti pa bo treba tudi panoge za stalno zaposlitev pri predelavi sadja in mleka in lesa. To bo omogočilo dinamično menjava, ki je vir napredka in razcveta dežele. Načrtovalci švicarskega centra se zavedajo, da vse to ne bo šlo čez noč, da je treba za to posojila, ki ga bo dala Švica, in sodelovanja Nepala, da ni dovolj nova tehnika, oprema, naprave in tuji strokovnjaki, marveč, da je treba vzgajati domačine in vse to postopoma, z enim samim namenom, da koristijo svobodoljubnemu, sposobnemu nepalskemu ljudstvu.

T. O.

RAZPRODAJA ALPSKIH VRHOV

To ni samo alarm varuhov narave. V dogajanja se vpletajo tudi ljudje, ki so bliže gospodarstvu in ne samo varstva narave. Danes je že nekaj vrhov v Alpah, ki so popolnoma izgubili naravno podobo, npr. Aiguille du Midi, Sonnblick in še kateri. »Razprodaja se je šele začela,« pravijo poznavalci.

»Smučarski šport je vedno manj socialen šport. Domačine prepodi iz vasi, vaška zemlja postane objekt spekulativnosti s parcelami, ceste se delajo z javnimi sredstvi, zmanjšajo se davki, da se ustreže hotelirjem in lastnikom vertikalnega prometa.«

Švicarski profesor Fritz Schwarzenbach je v razpravi na internacionalnem tiskovnem inštitutu v Innsbrucku izkličnil: »Pospešujemo absurdni šport, ki terja veliko družbeno pomoč in pokrajino močno poškoduje.«

Amerikanec Paul Hofmann je v »The New York Times« pisal, da dela organizirani slum »od Münchna do Milana slab vtis. Old Europe, good by!« 50 milijonov gostov je leta 1972 napolnilo nočitniške cen-

tre na Bavarskem, v Avstriji, Švici in Italiji. Mase smučarjev se iz dolin dvignejo v višine, ta ekspanzija v višine pa neusmiljeno spreminja gorsko pokrajino na Bavarskem, Salzburškem, Tirolskem, Vorarlbergu, Graubündenu, Trentu, na Južnem Tirolskem in v Lombardiji. Če tega razvoja ne bomo znali usmeriti, bomo bistveno poškodovali alpsko pokrajino, ogrozili čistost voda, zraka, vsega ambianta. Profesor mikrobiologije Barry Combs je v knjigi »Blazna rast in kriza okolja« zapisal: Glavni greh naše tehnologije je v tem, da naravne proizvode nadomešča z umetnimi, ki se ne združujejo v krožni tok ekosistemov. Kot nadrejeni dejavnik sodeluje še naš gospodarski sistem s svojo tendenco, ki upošteva predvsem čim večji dobiček in čim večjo rast za vsako ceno.

Poglejmo najvišji nemški vrh Zugspitze (2968 m). Luksuzna betonska krona na mogočnem apnenčastem masivu jamči za »highlife«.

Prišlo je »do največjega alpskega projekta na Bavarskem« (varuhi narave mu pravijo »roparska gradnja«), ker Zugspitze ne zadostuje smučarskim množicam. Turistična industrija je za banke interesantna in osvaja vedno nova področja.

Bančna hiša Rotschild je leta 1971 pridobila »Compagnie Touristique Mt. Blanc«, nedvomno dobra kupčija, saj samo vzpenjača Chamonix-Aiguille du Midi-Pointe Helbronner letno preguglje 400 000 turistov nad streho Evrope.

Najvišji hotel v Evropi na Jungfraujoču, 3454 m, je leta 1972 pogorel do tal. Že leta 1976 bo začel obratovati kot največji in najmodernejši višinski hotel na svetu. Imel bo gostinsko dvorano za 550 gostov s krožnim razgledom. Luksuzni razred bo postrežen v gornjih nadstropjih, samopostrežba bo v pritličju.

V Švici imajo 1500 naprav vertikalnega prometa, na uro potegnejo v višino 950 000 ljudi, Avstrija razpolaga z 2650 takimi prometnimi napravami, v letu 1974 so z njimi prepeljali 75 milijonov smučarjev. In vsak mesec beremo o novih takih gradnjah. V Avstriji je zdaj na vrsti Grossvenediger – na ledeniku so že štirje lifti, ki potegnejo na start 4000 smučarjev na uro. Res je čudež, da je projekt, ki ga je sofinansirala Karim Aga Khan s 300 milijoni šilingi – žičnica na doslej nedotaknjeni vrh v Visokih Turah – odložen. Vprašanje, če dokončno.

Francija letno investira 600 milijonov frankov v zimski turizem. Zdaj ima 500 000 »alpskih postelj«, do leta 1980 jih planira še 120 000. Francoze bodo posnemali v SZ pri gradnji smučarskih centrov na Kavkazu.

Vse te podatke našteva H. Metzler v »Bergwelt« 1974/11.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

POLEMIČNI REFLEKSI V PLANINSKI LITERATURI

V zadnjem času je izšlo nekaj zanimivih knjig o ekspedicijskih dogajanjih, ki so sprožile trde in ostre polemične opazke. Peter Steele, zdravnik IHE 71 (Internacionalne himalajske ekspedicije), o kateri smo obširno poročali, saj je s svojimi škandali v himalajskih višinah vzbujala pozornost po vsem svetu, je napisal 16 poglavij (244 str.) o svojih vtisih na tej ekspediciji. Za uvod je Norman G. Dyhrenfurth napisal apologijo svoje ekspedicije in obenem nekaterih drugih mednarodnih podobnih podjetij, ki so vsa ostala brez uspeha. Steele se ukvarja predvsem z duševno stranjo himalajcev, z odnosi med njimi in jih zelo nazorno predstavlja v njihovih vsakdanjih konturah, v navidez postranskih zadevah in komaj opaznih reakcijah, ki so v sožitju na dnevnem redu. Smrt Indijca Bahugune in spopad med Angleži in Romani opisuje brez zanosnih poudarkov, čeprav se mu pozna, da je na angleški strani. Polemizira predvsem s tistimi, ki so sprožili pred ekspedicijo velikansko »publicity«. Vnaprej razglašena slava je skotila živčno tekmovanje, kdo bo odnesel večje latorike. Malce naivno: Ali si je mogoče zamisliti, da bi tako podjetje ne bilo obešeno na veliki zvon? In ali si je možno misliti, da bi — že zaradi moderne športne miselnosti — himalajska vrv onemogočila nacionalne prestiže? In končno: V himalajski literaturi je bilo že večkrat obzirno omenjeno — nazadnje je zelo naravnost o tem govoril Dieter Hasse — da višinska fiziologija nič kaj ugodno ne vpliva na psihologijo ljudi, ki se — pa če še s takim veseljem — »obsodijo« na pomanjkanje kisika, na »tanek« zrak, na enolično življenje itd. Kaj je potem kaj čudnega, če so se trenja na IHE pokazala v tako klavrnem obnašanju?

Ni čuda, da se je ob to obregnil tudi dr. Herrligkoffer, ki je zaradi svojih ekspedicijskih požrl toliko očitkov in posmeha!

Tudi avstrijski ekstremist Leo Schlömer v svoji knjigi »Moj svet so gore« (Od Dachsteina do Everesta). Na direktnimi v jugozahodni steni Everesta se je razbila IHE 71, pravi Schlömer. Za velika imena je postavil vprašaje. Še tako velike alpinistične osebnosti se razkrivajo v dobrem in slabem, nikakor niso »boljši« ljudje od drugih.

Med himalajske avtorje je s knjigo »Avantura Everest« prišel tudi Toni Hiebeler, z nekakšno mešanico. V njej je tudi nje-

govo poročilo o IHE 71, ki jo je deloma sam doživel do baznega taborišča in se od tam kmalu nejevoljen umaknil, kar smo leta 1972 obširno komentirali. Že tu si ga je privoščil ali bolje — tu je dal priložnost Herrligkofferju, da mu vrne milo za drago. Herrligkoffer mu podtakne, da je s »tako Himalajo zamašil le tržno luknjo«, da je Hiebelerjev opis tistih dveh himalajskih tednov prava naivnost, nekako na višini prospektov, ki jih prodajajo v Kathmanduju. Pa še neznanje mu očita: Don Whillans ni bil izjemno aklimatiziran, čeprav je tri tedne prebil v smrtni coni. Kisikov aparat je jemal že v taboru 4, do tabora 1 je rabil 9 ur, medtem ko so manj predestinirani rabili komaj 4 ure. »O tem bi se bil Hiebeler lahko poučil vsaj iz »Mountaina«. Herrligkoffer je obračunal s Hiebelerjem tudi zaradi netočnosti pri poročanju o prvi evropski ekspediciji na Everest (nemške kraticice: EEEE/72), katere vodja je bil Herrligkoffer. Gre seveda za višino, kje je odnehala IHE 71, kje pa EEEE 72. Močno je Hiebelerja načel zaradi pisanja o šerpah, češ da glede njih ni na tekočem, na dnu vsega pa da tiči njegov osebni himalajski kompleks: Leta 1954 je brez uspeha kandidiral za vodjo neke ekspedicije in ni uspel.

Papir vse prenese. Končno pa tudi tako pranje in zbadanje briše nekdanjo romantiko pri odkrivanju tretjega pola in kaže realnejšo podobo.

T. O.

ENGADINSKI MUZEJ

O tem švicarskem muzeju še nismo pisali, vsa naša pozornost je veljala planinskemu muzeju v Bernu, ki je poleg innsbrškega in münchenskega gotovo najbolj urejen. Engadinski muzej stoji v St. Moritzu, v enem od najbolj znanih zimovišč in letovišč, v turističnem središču Engadina. Ustanovitelj in graditelj muzeja je bil Richard Campell. Dolga leta je zbiral staro pohištvo in orodje v Engadinu in drugod po Švici. Najel je nekaj sob, zbirka je rasla in prišel je na idejo, da bi muzeju postavil hišo v engadinskem stilu, jo opremil s svojo zbirko in razstavil v njej vse eksponate. Leta 1905 so začeli zidati, leta 1906 pa so že odprli ta kulturnozgodovinski muzej, ki je bil do leta 1908 privatna lastnina, nakar je leta 1911 postal družbena last. Dobra lokacija v središču mesta jamči za številni obisk.

T. O.

RAZGLED PO SVETU

HIMALAJSKA KRONIKA 1973

V Les Alpes 1975/I je G. O. Dyhrenfurth spet objavil svojo kroniko o dogodkih v Himalaji. Morda je nekoliko bolj suhoparna kakor v prejšnjih letih, morda se ji pozna, da je himalaizem že mimo svoje romantične ali – tako smo navajeni reči – zlate dobe. Stari Dyhrenfurth s tem tudi začena, vendar pravi, da se ta zlata doba bliža svojemu koncu, da torej še traja. Jedro problema vidi v dandanašnji množičnosti, ki da je kriva mnogih tragedij v azijskem visokem gorstvu. Kje je že »*numerus clausus*«, omejeno število za ekskurzije! Na dnevnem redu so ponovitve velikih ekspedicij in zraven še turizem, ki je v Himalaji privzel drugo ime – beseda, bajna moč – trekking! Skoro bi lahko pozdravili, pravi himalajski papež – lahko bi rekli, da je G. O. Dyhrenfurth ta epiteton skoraj že izgubil, ker je vedno več strokovnjakov – če se nekateri predeli iz političnih naslovov zapirajo: Tibet, Kitajska, severni Bhutan.

Dyhrenfurth je zabeležil 21 ekspedicij, od tega je kar deset japonskih. Če pogledamo število japonskih ekspedicij in njihove uspehe v zadnjih dveh letih, potem nismo daleč od resnice, če rečemo, da so Japonci prevzeli v himalaizmu vodstvo. Leta 1973 so med drugim stali na vrhu Jalung Kanga, ki se je prej imenoval Kangčendzonga West (8420 m). Akademski klub univerze v Kioto sta na ta impozantni osemtisočak vodila dr. H. Higuči in E. Wišibori. Vrh sta dosegla Takeo Macuda in Jutaka Agata 14. 5. 1973 ob 18. Pri sestopu sta bivakirala 200 m pod vrhom (8220 m) v snežni luknji. Zjutraj je šel Agata sam naprej po pomoč, ker se je Macuda slabo počutil. Iz baze so z daljnogledom opazili, da je Macuda nenadoma omahnil, kot da ga je zadel kamen. Pozneje so našli zlomljeno njegovo ledno sekuro. »Nekam nejasna, tragična nesreča,« pripominja Dyhrenfurth.

Japonci niso uspeli na Kangbačenu v masivu Kangčendzonge. Prišli so do višine 6550 m, kjer jih je držal 60 ur trajajoči snežni vihar. Niso se umaknili takoj, štirikrat so poskusili priti na vrh, a so v globokem novem snegu morali popustiti. O poljskem uspehu maja 1974 to poročilo ne govori izčrpno, ampak ga le omenja. Leta 1973 je bila v Makaluju odprava ČSSR pod vodstvom znanega Ivana Galfyja. Izbrali so jugozahodni steber in prišli iz tabora V (7850 m) nad 8000 m visoko. Tu je Jánú Kounickenu odpovedal kisikov aparat. Ko je trgal masko z obraza, je izgubil ravnotežje. Zdrknil je 100 m globoko po snegu, se resno poškodoval in

pet dni nato umrl. Ekspedicija se je vrnila praznih rok.

Japoncem se je odločno uprla južna stena Lhotseja (8511 m). Stena je visoka nad 2000 m, izredno strma, mestoma previsna. Ekspedicija Kanagava je prišla do 7315 m in morala obrniti. Prav tako je bilo z italijansko leta 1975.

Zanimiva je glosa k italijanskemu Everestu, ki si je lastil vse atribute veleekspedicije: Velemoštvo, kar 56 vojaških osebnosti in 8 civilistov, orjaški stroški – 3 milijarde lir, 26 šerp, 44 pomočnikov v bazi, uporaba helikopterjev za transport do tabora II (6400 m), čeprav so helikopterji dovoljeni le za reševanje, ne pa za oskrbo. Italijani so šli gladko mimo tega predpisa. Ko je en helikopter odpovedal, je italijanska armada takoj dala nov stroj. Rekord je bil tudi čas za dostop v tabor VI na Col Sud (7986 m). Potemtakem bi bil lahko sledil še kak rekord v dostopu na vrh, tako pa sta v spremstvu dveh šerp stala na vrhu le Mirko Minuzzo in Rinaldo Carrel, dva dni nato pa še trije oficirji s šerpo Sonam Gyaltzenom.

Dyhrenfurth pripominja: »Mount Everest – Comolungma – Sagarmatha (slednje ime se je začelo uveljavljati) je mogočni mejni kamen treh svetovnih religij: budizma – hinduizma in komunizma. Na ta vrh postavljati Marijin kip, kar so storili Italijani, se zdi mnogim depasirano. Čudno je tudi, da se je ekspedicija tako hitro končala, saj je bil monsum še daleč, večina alpinistov pa sploh še ni prišlo do akcije.«

Pet mesecev za Italijani so bili na Everestu Japonci, hoteli so priti čez jugozahodno stran, pa so jih odgnali plazovi in viharji, pri čemer se je smrtno ponesrečil šerpa Jangbu. Premaknili so se na »normalno« pot in uspeli, pri sestopu pa je naveza morala bivakirati v višini 8600. Ušla je pogubi močno ozebla. Dyhrenfurth: »Literatura o normalni poti na Everest se je takorekoč preživela. Dovolj je. Everest je »razprodan« do leta 1978, deset velikih ekspedicij! Dobra kupčija!«

Brez šerp je 20 članska japonska ekspedicija kluba Tohan v treh tednih po jugovzhodni steni kot tretja prišla na 7145 m visoki Pumori. Napeli so 1400 m vrvi, plezanje je bilo zelo težko.

O drugih ekspedicijah v letu 1973 smo v glavnem že poročali. Garhval je za inozemce zaprt. Dyhrenfurth navaja več uspešnih indijskih ekspedicij v tem predelu.

V Karakorumu je indijsko-tibetsko policijsko moštvo prišlo na najvišji vrh v Indiji Saser Kangri (7672 m) v jugovzhodnem

delu Velikega Karakoruma. Petkrat so razne odprave poskušale, da pridejo na ta vrh, a vse brez uspeha. Šesti poskus je vodil Joginder Singh iz reke Shayok po 30 km dolgem ledeniku Kunčang.

T. O.

PRESKUŠNJE V PATAGONSKIH ANDIH

Cerro Fitz Roy je še vedno mikaven cilj, še vedno zelo nevaren zaradi izredno surovega vremena. Mc Andrews in Carroll sta leta 1974 v njem naskočila zahodni superkuloar. Našli so ju mrtva v vznožju pošastnega žleba. Ni bilo videti, da sta bila na vrhu, vendar tovariši, ki so bili z njima, trdijo, da jima je vzpon uspel in da sta se ponesrečila pri sestopu. Avstrijci Holdener, Kaspar, Scherzer in Wenga so morali odnehati v vzhodnem stebri. Bil je tak vihar, da niso mogli zdržati.

Angleži Boysen, Braithwaite, Dickinson, Reid in Sylvester so v skupini Fitz Roya splezali na vrh brez imena med Cerro Poincenot in Saint-Exupéry. Predlagajo, naj bi se vrh imenoval po Raphaelu, alpinistu, ki je za vselej izginil v Cerro Grande. Braithwaite je plezal z imobilizirano roko. Zlomil si jo je v Torre Egger, v vzhodni steni, kjer so morali zato odnehati. Iz jeze so se zagnali v lažji neimenovani vrh in uspeli.

T. O.

KETIL-PINGASUT NA GROENLANDIJI

Ketil-Pingasut je visoka komaj 1450 m, vendar je to za Groenlandijo veliko. Pariški plezalci so v njeni zahodni steni skoraj do vrha opremili »strahovito« smer. Sodeč po fotografiji v La Montagne et Alpinisme 1974/III je smer res izjemna. Plezali so v dežju in snegu in so morali odnehati pod vrhom, kajti čakala jih je – ladja. Stena je brez ledu in snega, ker je navpična, previsna in še slabo členjena.

Nekaj km stran proti vzhodu so preplezali severozahodno steno neimenovanega 2100 m visokega vrha. Ta pa je terjala ledno tehniko. Pariška plezalca je vodil Bernard Domenech.

T. O.

AVSTRIJCI IN ITALIJANI NA ACONCAGUI

Avstrijsko-italijanska odprava je leta 1974 po francoski smeri naskočila Aconcagua. Odpravo so tvorili Gruber, Mayr, R. Messner, dr. Oelz in Renzler. Do visečega ledenika so se držali francoske poti, tu pa niso šli na desno, marveč direktno v kopno skalo, da bi dosegli greben malo

levo od vrha. Začeli so 12. januarja, 23. januarja sta Mayer in Messner prišla do višine 6350 m. Tu se je Messner razvezal in se sam podvzival na vrh, kamor je prišel ob 15. Nato je po isti smeri sestopil do Mayrja. Naslednji dan so Messner, Mayr in Renzler sestopili po pristopni poti.

T. O.

ČANGABANG

Vrh s tem imenom ne spada med najvišje špike, kljub temu pa so jo leta 1974 izbrali za cilj Angleži in Indijci. Angleško indijska odprava jo je naskočila iz krnice pod Nanda Devijem. Na 6864 m visoki izredno impozantni vrh so se povzpeli po vzhodni steni in vzhodnem grebenu. Med Angleži so bili zelo slavni alpinisti: C. Bonington, D. Haston, poleg njih še D. Scott in M. Boyren. Indijce sta zastopala B. Sandhu in Taši Šerpa.

T. O.

HERMINA MULLER

Doma je iz Garmischa, težke smeri je začela plezati z 31 leti in je v zadnjih štirih letih naredila čez sto vzponov V. in VI. stopnje, predvsem velike klasične smeri: Severni raz v Mt. Agner; Comicijevo v Veliki Cini; vse smeri v južni steni Schüsselkaru, vse pomembnejše v Kaiserju; Solederjevo v Sass Maor, severno steno Laliderer (Schmid-Krebs-Rebitsch); Cassinovo v Zahodni Cini; francoski stebel v Crozzonu; zahodno steno Petites Jorasses, Andrich-Fae v Civetti itd. Do 31. leta je le smučala, igrala tenis in delala lažje ture. Smuča še danes in nastopa na smučarskih maratonih – za trening, a brez treninga. Preživela je že težke stvari – umakniti se je morala iz Cassinove smeri v Piz Badile, potem ko je dva dni in dve noči čakala v steni na boljše vreme; v Petit Dru jo je pod vrhom dobil snežni metež, morala se je umikati – po severni steni.

T. O.

HIMALAJSKO LETO 1974

»Mountain Life« 1974/10/11 navaja v skupnem poročilu najprej neuspeh Špancev na Everestu, nato uspeh Japonk na Manasluju, prvi »španski« osemtisočak Annapurno (8026 m), značilen po izjemnih težavah s šerpami in po treh smrtnih žrtvah (o tem smo že poročali). Dalje omenjajo poljsko aktivnost na Lhotseju, avstrijsko na Dhaulagiriju IV in ameriško na Makaluju. Strašno je bila prizadeta ekspedicija chamoniških vodnikov na Everest po zapadnem grebenu. Vodil jih je chamoniški župan, sloviti plezalec Gérard Devouassoux, večkrat omenjen v tej rubriki. Plaz je pometel tabor I in tabor II, v njem je

našlo smrt petero šerp in poslanec Devouassoux. Enega od vodnikov je načel phlebitis in morali so ga evakuirati s helikopterjem. S to ekspedicijo se je število »žrtev Everesta« od leta 1921 do 1974 pozvelo na 33.

V predmonsumskem času 1975 je bila najzanimivejša angleška ekspedicija »kraljeve mornarice« (Royal Navy). Ekspedicija ni najela nosačev, marveč se je zanesla na lastne moči. Japonska ženska ekspedicija, tudi v predmonsumskem času, je doživela izjemen uspeh, na vrhu Čomolungme je stala prva ženska, Japonka, vredna onih junakinj z Manasluja v letu 1974. Iz Nepala so se v letu 1974 in v prvi polovici leta 1975 širile vznemirljive novice o upornikih tibetskega plemena Khamba (tibetski begunci v Mustangu). Khambe napadajo kitajske komunikacije v Tibetu. V vzhodnem in centralnem Nepalju je nekakšna vojska, nekateri predeli so tujcem zaprti. Kitajci groze nepalski vladi, da ji bodo ustavili vsako podporo, če ne zatre Khambov, ti pa pritiskajo na Kathmandu. Švicarski bilten »Les Alpes« je to informacijo iz Mountain Life 1974/10/11 ponatisnil.

T. O.

VZHODNA STENA WATZMANNA

O tej steni smo pred leti precej pisali. Spada med stene z najstarejšo alpinistično zgodovino, saj bo leta 1981 preteklo že 100 let po prvem vzponu čeznjo. 14. septembra 1974 je zahtevala svojo štiriinšedemdeseto žrtev, kar je spričlo njene srednje težavnosti res precej. V najlepšem vremenu je tisti dan vstopilo v steno kakih 50 plezalcev, saj je Watzmann res popularen. V severnem delu stene je ostalo nekaj snežišč in trdega zmrzlega snega. Naveza Harttig iz Würtemberga in Crotta sta plezala klasično Kederbacherjevo smer. V višini 200 m na četrti polici ju je zadel grudast, leden snežni plaz in ju pahnili v globino. Nemec je bil takoj mrtev, Italijan pa je težko ranjen preživel. Reševanje je bilo zelo težko, nagajali so snežni in kameni plazi. Reševali so plezalci, ki so bili v bližini. Spravili so oba nesrečnega na mesto, kjer ju je helikopter lahko pobral.

T. O.

INCIDENT V SENCİ EVERESTA 1974

Pod Everestom je 1974 bila močna nemška ekspedicija s ciljem, da stopi na Lhotse. Vodil jo je Gerhard Lenser iz Freiburga, med člani so bili Kurt Diemberger, dr. Hermann Narth in zdravnik dr. Klaus Peter. Imeli so za pomoč devet šerp. Hoteli so prijeti Lhotse iz ledenika Khumbu, toda tu so naleteli na špansko »makroekspedicijo« za Everest. Španci so takoj

protestirali zoper nemško navzočnost, zato je Lenser obrnil in načel še neznani vzhodni Lhotsejev greben in po njem po šestih taborih prišel na 7502 m visoki Lhotse. Ne sam, pač pa dva člana ekspedicije, »stari« Diemberger in Warth.

T. O.

JUGOZHODNA STENA EVERESTA VLEČE

Jeseni 1975 bo odšla v Čomolungmo še ena angleška ekspedicija, da se poskusi z juhozhodno steno. Vodil jo bo sloviti Chris Bonington, ki je bil vodja ekspedicije v tej steni tudi leta 1972. S seboj bo vzel 17 plezalcev, med drugim bo z njim sloviti Douglas Haston, zdaj direktor Mednarodne plezalske šole (International School of Mountaineering) v Leysinu. Haston se je v jugozahodni steni Everesta poskušal že l. 1971 in 1972. Trije ali štirje člani ekspedicije bodo »veterani« iz Annapurne 1970. Odpravo bo financirala Barclay's Bank – ekspedicija bo porabila 600 000 šfr. Bonington bo pot poskusil bolj levo, kot je to bilo v prejšnjih poskusih. (O tem je pisal Chris Brasher v Mountain Life 1974/10 in po njem »Les Alpes 1975/3.)

T. O.

SMUČARSKI MARATONI

Najbolj znan je seveda tek Waša na Švedskem, ki ima najdaljšo tradicijo. Velika udeležba na Wasí je vzpodbudila smučarske aktiviste v drugih deželah in nastal je engadinski smuški maraton tek Koasa in še grossglocknerski tek. Leta 1974 je bilo v Engadinu že 7000 tekačev, več kot na dolomitskem Marcia longa. Morebiti bo Wasa kmalu izgubil prvenstvo. Engadinska proga iz Maloje do Zouza je skrajno naporna, 42 km dolga. 700 smučarjev progo pripravlja za maratonsko elito in za tekače vsake baže. Najboljši čas v letu 1974 je bil 1,53 ure za 42 km, dosegel ga je A. Kälin, najboljši švicarski tekač, njemu je sledilo še sedem Švicarjev, šele za njimi je pridihl »skrivnostni« Šved Lennart Petterson.

Leta 1974 je bil 51. Wasa. Prijavilo se je 8171 je bilo 822 inozemcev, med njimi 1 Anglež, 2 Jugoslovani, 4 Kanadčani, 4 Španci, 7 Holandcev, 7 iz ZDA, 10 Italijanov, 13 Čehov in Slovkov, 15 Avstrijcev, 30 Fincev, 39 Dancev, 56 Francozov, 90 Italijanov, 126 iz Zah. Nemčije, 206 Norvežanov in 212 Švicarjev. 318 jih je med tekmo odstopilo, 7853 jih je priteklo v cilj v Moro skozi častna vrata. Zmagal je 34 letni Finec Matti Kuosku, ki se je pred štirimi leti preselil na Švedsko. Njegov čas: 5.06,10. Drugi je bil Rus Ivan Garanin (5.08,19).

Med tekmovalci so bile tudi tri ženske, vendar se je demaskirala samo ena,

Britt Börjes, 22 let, ki je tekla namesto obolelega moža, dosegla čas 9,35,55 in pustila za seboj 3000 moških tekmovalcev. Pri teku Wasa sodeluje 2000 organizatorjev. Veliko skrbi imajo Švedi vsako leto z nastanitvijo. Milijoni švedskih kron ostanejo v manj razvitih predelih, po katerih teče proga Wasa. Tek bo ohranil svojo popularnost, dokler se ga bo držala športna slava.

Tek Koasa ima eno progo 38, drugo 72 km. Na obeh progah štartajo v istem času, vendar se morajo tekači odločiti za eno ali drugo progo. Večina se jih odloči za daljšo progo. Leta 1974 je zmagal Norvežan in sprejel zmagovalcev venec iz rok ministra – pokrovitelja. Tudi drugi je bil Norvežan, šele tretji je bil Nemec. Proga Kaosa teče po dolini Aschental in nazaj.

Glocknerskega teka so se leta 1974 udeležili mnogi tekaški favoriti: Thomas Magnusson, Juha Mieto, zmagovalci iz Holmen-Kollena, olimpijski zmagovalci iz Sapora Sven Lundbaek, Finex Koivisto in kompletno avstrijsko državno moštvo. Tudi tu so bili Skandinavci med prvimi. Mieto je 12 km tekkel prvi, Magnusson pa se je ves čas držal v ozadju, 2 km pred ciljem pa je v silnem finišu vse pustil za seboj.

Tudi Nemci imajo svoj maraton na progi med Tölzom in Münchenom. Organizira ga Sport-Köpf v Münchenu, ki obenem skrbi za nemško udeležbo tudi na vseh zgornjih obravnavanih tekih pa tudi na »marcia longa«, na lienskem dolomitskem teku, na finskem teku »Hiihto« (75 km). Za Hiihto in Wasa organizira »Sportköpf« gledalce in tekmovalce, za slednje velja cena 1000 do 1100 DM in to za avion od Münchena do Helsinkov, za devet prenočevanj s polpenzionom, za ogled Helsinkov in Stockholma, za avtobusne vožnje na švedskem in finskem, oskrbo z mažami na progi in vrnitev z avionom. Ni drago!

T. O.

NA SMUČEH ČEZ MOUNT MC KINLEY(6189 m)

Člani DAV, Günter Sturm – o njem smo že pisali – E. Reichsmüller, dr. G. Eckert in zdravnik dr. H. Freier so za prečenje te najvišje gore v Severni Ameriki potrebovali le deset dni. Na vrh so prišli v rekordnem času in to v slabem vremenu. Imeli so v nogah nekaj perujskih in bolivijskih šesttisočakov, bili so dobro aklimatizirani. Takole pravi poročilo: Mt. Mc Kinley velja za najbolj mrzlo in najbolj trdovratno goro na svetu. Vzpon se začne pri 1500 m nad morjem, v Himalaji pri 4000 m. Tu ni nosačev. Nemci so nosili po 40 kg. Živio srebro lahko zdrkne pod -30°C.

T. O.

POMLAD 1975 NA KREDARICI

Suho in toplo zimo je zamenjala pomlad, ki je bila bogato založena s padavinami. Temperaturni poprečki posameznih mesecev so znašali: za marec -7,1° (odkl. od poprečka obdobja 1955-1972 +0,3°), za april -4,5° (odkl. -0,3°) in za maj 0,8° (odkl. +0,9°).

Ekstremne temperature so bile v mejah doslej znanih abs. temperatur Kredarice. Izmerjeni maksimi so znašali: v marcu 3,2° (dne 1. marca), v aprilu 4,6° (dne 30. aprila) in v maju 9,8° (dne 20. maja), minimi pa v marcu -16,7° (dne 22. marca), v aprilu -13,3° (dne 11. aprila) in v maju -7,4° (dne 2. maja).

Srednja mesečna oblačnost pomladnih mesecev se je nižala od 7,4 v marcu na 5,2 v maju. Primerjava z dolgoletnim mesečnim poprečkom oblačnosti pokaže, da je bil marec prekomerno oblačen, zato je bilo tudi število ur s sončnim sijem (72 ur) ki jih je registriral heliograf na Kredarici, nizko (komaj 19% možnega trajanja). V aprilu (6,2) in maju (5,2) je bil mesečni popreček oblačnosti pod dolgoletnim (1955-72). Število ur sončnega sija je znašalo v aprilu na Kredarici 163 ur (ali 40%) in v maju 162 ur (ali 35%).

Mesečne višine padavin so bile vso pomlad prekomerne. V marcu je padlo 318 mm, kar je 304% normalne vrednosti, v aprilu so izmerili 275 mm (ali 179%) in v maju 229 mm (ali 162%).

Število dni s padavinami je bilo vseskozi visoko. Tako je bilo v marcu 24 dni, v aprilu 18 in v maju 25 padavinskih dni. Prva dva meseca so vse padavine padle kot sneg, v maju pa je nekajkrat tudi vmes že deževalo. Snežna odeja je ležala ves čas. Marca je merila njena največja debelina 450 cm, v aprilu 560 cm, v maju pa le 410 cm.

Iz opisanega je razvidno, da vreme letošnje pomladi planincem ni bilo naklonjeno.

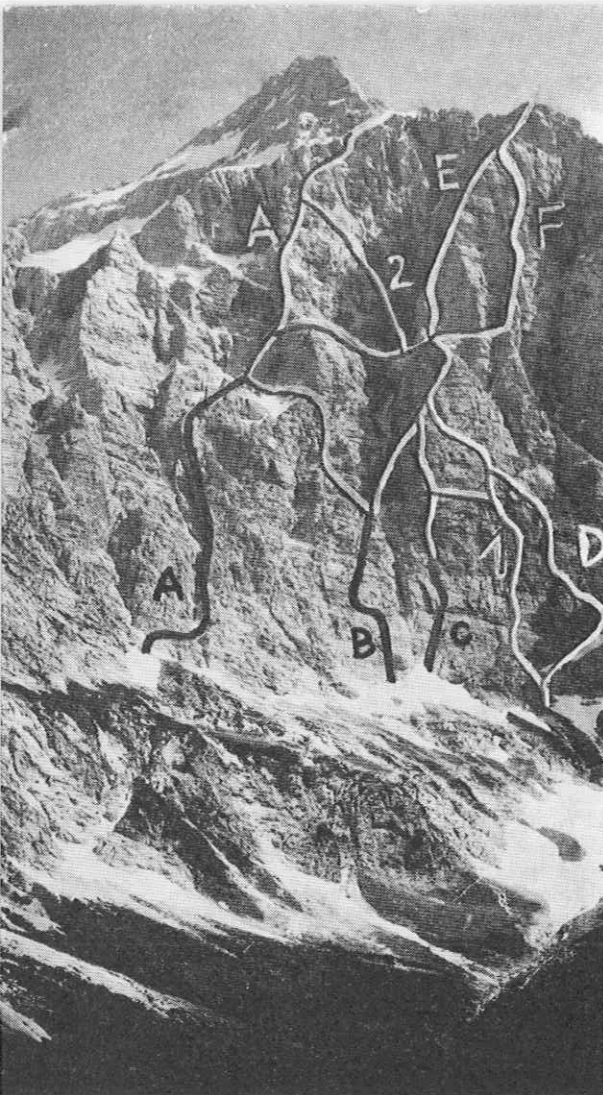
F. Bernot

POPRAVEK

V člankih (PV 2/75 in 5/75) je bil pomotoma podpisan kot avtor Franček Mali-Filutek. Filutek je psevdonim Matka Filipa iz Beltincev, znanega po vsej Sloveniji med mlajšimi planinci predvsem s tem imenom.

Popravljamo neljubo pomoto in se obema sotrudnikoma Planinskega Vestnika opravičujemo.

Uredništvo

Severna stena Triglava (vzhodni del)

foto Jaka Čop

1. »Helba«
2. Zorčeva smer
- A-Dolga nemška smer
- B-Bavarska smer
- C-Peternelova smer
- D-Skalaška smer
- E-Gorenjska smer
- F-Copov steber

TRIGLAVSKA SEVERNA STENA

»Helba« (spominska smer Rika Salbergerja)

Libor Anderle, Luka Rožič, Dušan Srečnik, 4. 7. 1971 (po predhodnih poizkusih).

Ocena: V, 450 m, čas plezanja 7 ur.
Prva ponovitev: Marjan Manfreda, Milan Fülle, 1973.

Dostop: Iz Aljaževega doma v Vratih po poti do stene (1.30 h). Vstop 40 m levo od vstopa Prusikove in Skalaške smeri.

Opis: Od vstopa levo navzgor do zelene rame (k) in dalje 5 raztežajev desno navzgor po izraziti zajedi do velike luske. Levo po polici 15 m, nato navzgor (svetrovc) in po poti (zagozde) pod streho. Levo na polico. Od tu dve možnosti: a) po polici levo dva raztežaja v Peternelovo smer (smer prvih plezalcev), b) naravnost navzgor do velike police in desno okoli roba v Skalaško smer (varianto plezala Filip Bence in Slavko Frantar, 15. 9. 1974). Dalje po Peternelovi ali Skalaški smeri. Glej vodnik!

Zorčeva smer (spominska smer Marjana Zorča)

Stane Belak, Marjan Manfreda, 6. in 7. 9. 1973 (po predhodnem poskusu).

Ocena: VI, A 3, 300 m, čas plezanja prvopristopnikov 15 ur. Smer še ni bila ponovljena.

Dostop: Smer se pričinja v Črnem grabnu, na mestu, kjer ga prečkajo Zlatorogove police. Do sem številne možnosti. Glej vodnik!

Opis: Iz dna Črnega grabna v žleb in po snežišču pod najnižji del Velike črne stene, ki tvori črko »V«. Tu začenja nekakšna razpoka, ki deli Črno steno od centralnega triglavskega stebra. Iz prve črne luknje raztežaj navzgor na polico, kjer se stena prevesi. Po črni krusljivi in mokri skali raztežaj navzgor po sistemu nekakšnih poti in zajed. VI, A 3. Varovališče na prislonjeni luski. Preko previsa in levo navzgor po previsni skali v smeri dveh mogočnih streh. VI, A 3. Varovališče na začetku razčlemba, ki drži vodoravno v levo. Prečnica dva raztežaja v levo, pod previsi, na udobno polico. Raztežaj po njej (v levo in z njegovega konca po osrednji od treh zajed dva raztežaja naravnost navzgor (V), do ploščatega dela stene. Dva raztežaja prek plati navpično navzgor in potem malo levo. Izstop iz previsnega kamina na gredino. Tu strmo proti desni dva raztežaja (mimo votline in nato prečnica levo do stika z dolgo nemško smerjo. Po njej na rob stene.

Sestop: a) Čez Plemenice in po poti na Luknjo ter dalje v Vrata, 2,30 h. b) Po Kugyjevi polici in čez ledenik na Kredarico, 1 h.

**VOBA-VAŠ DOMAČI
PLESKAR**

***Z voba barvo si olepšate dom
po vašem okusu
sami
hitro
preprosto in
poceni***

Voba barva-gotova pot k uspehu

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Pošta: 61433 Radeče — Tel.: Radeče 819-050, 819-051, 819-111, 819-112 — Telex:
35136 yu pap — Brzjav: Papirnica Radeče — Tek. rač. pri SDK Laško: 50710-601-16039
— Železniška postaja: Zidani most

Proizvaja: vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi
heliografski papir, paus papir, kartografski papir, specialni risalni »Radeče«, premazne
kartone, papirje za filtre itd.

Izdeluje: vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku. Po želji
izdeluje kartice v posebnem tisku v rdeči, modri ali sivi barvi

Planinci

na vrhu Triglava se boste počutili še prijetneje, če vas bodo grel jopiči iz islandske volne, ki jih izdelujejo za vas pletilje iz Sirogojna.

Trikotažo in obleko najboljšje kvalitete lahko nabavite samo v razstavnih salonih in trgovinah Jugoexporta

- Ljubljana: Trg revolucije 18
(pasaža »Maximketa«)
- Beograd: Kolarčeva 1, Knez Mihailova 10,
prolaz kod »Albanije«, Terazije 2,
Makedonska 4 in Čika Ljubina 17
- Zagreb: Vlaška 75 a
- Titograd: Nemanjina obala 1
- Skopje: Gradski trgovski centar
- Sarajevo: Skenderija — privredni centar

Po vrnitvi s težke ture se boste najbolje odpočili na po-
hištvu Jugoexporta, ki ga lahko nabavite v razstavnih
salonih:

v Beogradu:	v Zagrebu:
Kolarčeva 1	Zagrebski velesejem
Bulevar revolucije 84	Paviljon 12
Generala Ždanova 78	
v Skopju:	v Sarajevu:
Ul. JLA 66 in	Mis Ibrina 6 a
Gradski trgovski centar	v Novem Sadu:
	Ul. JLA 25
v Titogradu:	v Nišu:
Nemanjina obala 1	Balkanska 2
v Splitu:	
Kupališni prilaz 12	

Jugoexport

BEOGRAD — KOLARČEVA 1

